

HARRY TOMLINSON

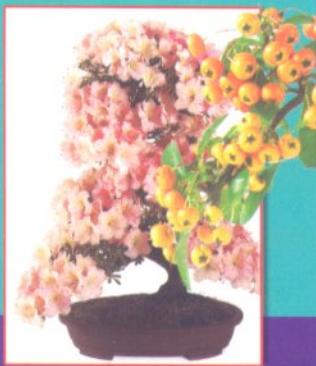
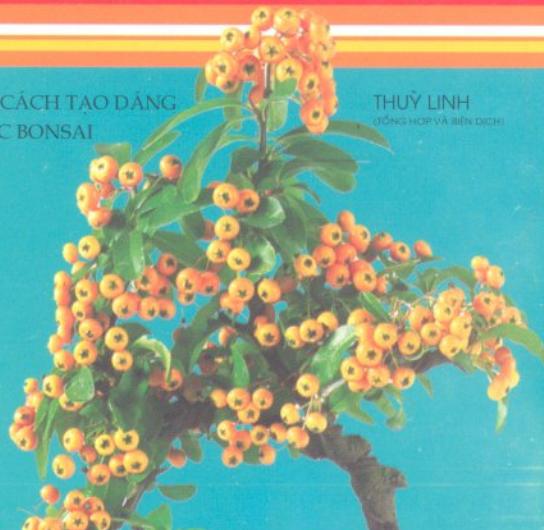
BONSAI

TOÀN THƯ

HƯỚNG DẪN CỤ THỂ CÁCH TẠO ĐÁNG
VÀ CHĂM SÓC BONSAI

THUỲ LINH
(TỔNG HỢP VÀ BIÊN DỊCH)

NHÀ XUẤT BẢN MỸ THUẬT

HARRY TOMLINSON

THÙY LINH
(Tổng hợp và biên dịch)

BONSAI

TÒÀN THƯ

HƯỚNG DẪN CỤ THỂ CÁCH TẠO DÁNG
VÀ CHĂM SÓC BONSAI

NHÀ XUẤT BẢN MĨ THUẬT

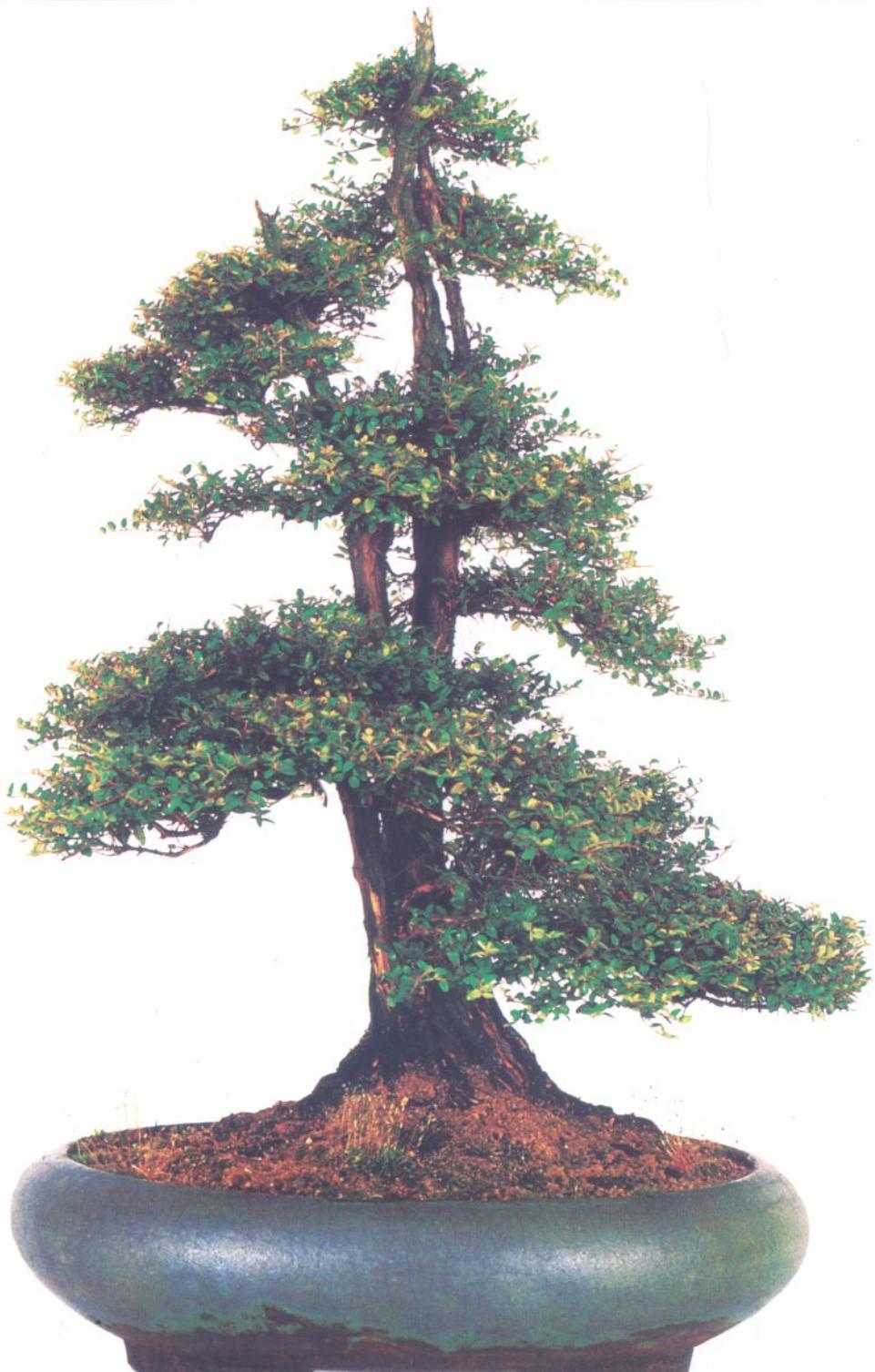

Lời giới thiệu

Mọi người thường hỏi tôi tại sao và từ khi nào tôi đã trở nên gắn bó với bonsai. Câu hỏi này làm tôi nhớ lại những ký ức đầu tiên về một kỳ nghỉ hè mưa gió năm 1950 tại nhà cô chú tôi. Tôi rất muốn kể với các bạn một câu chuyện cổ điển kiểu như cô chú tôi có thuê một thợ làm vườn già, người Nhật, rất tốt bụng và có học thức, người đã tin tưởng cho tôi biết những bí mật lâu đời của phương Đông về bonsai và khơi dậy trong tôi niềm say mê với nghệ thuật này. Nhưng sự thực thì mọi chuyện không hề thơ mộng như vậy. Buồn chán với cảnh phải ở trong nhà suốt ngày vì trời mưa không ngớt, và lại khá say mê đọc sách về tất cả mọi thứ, từ những gói vở bột ngũ cốc đến những tác phẩm của Charles Dickens, tôi đọc nghiên ngấu cuốn sách duy nhất trong nhà - một bộ từ điển bách khoa xọc xech. Thật may mắn, trận mưa kéo dài vài ngày liền, đủ lâu để tôi đọc xong toàn bộ phần vần A và vần B (sau đó nhiều năm liền tôi được coi là một thần đồng về những chủ đề từ vần A đến vần B.

Tuy vậy, ấn tượng sâu sắc nhất đọng lại trong tôi sau lần nghiên cứu bất đắc dĩ đó là những hình ảnh về bonsai. Trí tưởng tượng của tôi được quẩy lên, và trong nhiều tuần sau đó, bố mẹ tôi buộc phải chấp nhận cảnh chậu trồng cây con và gieo hạt xếp đầy trên

thành cửa sổ xung quanh nhà. Tôi lùng sục một cách vô vọng trong thư viện địa phương để có thêm thông tin về bonsai. Do vậy sự say mê nhất thời này, khi không được tiếp thêm năng lượng, cũng dần dần lắng xuống.

Khoảng 10 năm sau, tôi tình cờ nhìn thấy cuốn sách **Nghệ thuật trồng cây và tạo phong cảnh Nhật Bản** của Yuji Yoshimura và Giovanna M. Halford (xuất bản lần đầu tại Nhà xuất bản Charles E. Tuttle năm 1957 và vẫn là một trong những tác phẩm giá trị nhất bằng tiếng Anh về lĩnh vực này với lần xuất bản thứ 30 vào năm 1987), và ngọn lửa say mê thời thơ ấu của tôi lại được nhen lên và tôi nhanh chóng trở nên "nghiên" bonsai thực sự. Giai đoạn này, khi mà sự quan tâm của người phương Tây đối với bonsai đã tăng lên, ngày càng có nhiều sách báo tiếng Anh về vấn đề

Một ví dụ kinh điển về bonsai
Đỗ quyên Satsuki (*Rhododendron*) là một loại cây rất tuyệt vời để tạo thành bonsai. Cây có cấu trúc rất thanh nhã và dễ uốn, lá xanh quanh năm và hoa nở rất đẹp vào mùa hè.

này, tôi hầu như mua và nghiên cứu toàn bộ những ấn bản có bán trên thị trường lúc đó. Dần dần, nhưng chắc chắn, bonsai đã chiếm lĩnh cuộc sống của tôi đến nỗi vào năm 1979 tôi quyết định từ chức sau gần 20 năm trên cương vị quản lý tại Sở Giao thông công chính để dành trọn thời gian cho bonsai.

Thiên nhiên và nghệ thuật

Tất nhiên là khó có ai đọc lượt qua cuốn sách này mà lại hoàn toàn không biết điều gì tạo nên bonsai, dù chỉ cần xem qua những bức ảnh minh họa là đủ. Nhưng tôi đã có nhiều bài nói chuyện về chủ đề này đối với những người cứ tưởng chuẩn bị xem biểu diễn võ thuật, hoặc những người đang tìm kiếm cách tạo giống chó lông dài. Thậm chí cả những người giải thích đúng thuật ngữ cũng vẫn có những quan niệm sai lầm về bonsai.

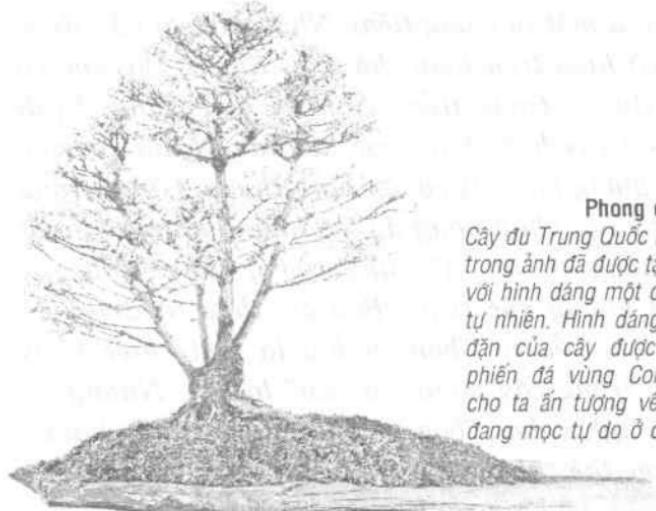
Mặc dù là một từ trong tiếng Nhật, bonsai vẫn được sử dụng và hiểu trên toàn thế giới. Không thể nào có từ tương đương trong tiếng Anh để dịch sang. Định nghĩa: "Một cây hoặc bụi được tạo dán và tia xén sao cho trông giống một cây cỡ lớn bình thường, được trồng trong một chiếc chậu nhỏ để tạo hiệu quả nghệ thuật và mô phỏng tự nhiên" cũng tương đối chính xác nhưng lại không xúc tích. "Bonsai" thực ra được tạo thành từ hai yếu tố: "bon" nghĩa là một chiếc khay hoặc chậu trồng cây nhỏ; và "sai" là cây. Nhưng đó mới chỉ là nghĩa đen, "bonsai" chứa đựng nhiều hàm ý sâu xa hơn thế, khác hẳn một cây trồng trong chậu thông thường về khía cạnh giá trị nghệ thuật.

Học về bonsai

Khi nói chuyện trước những học viên mới bắt đầu đến với bonsai, tôi thường có cảm giác là tôi nên đưa ra một loại khuyến cáo về sức khỏe. Không phải là vì bonsai có thể làm hại đến sức khỏe của bạn (trừ phi bạn làm rơi một chậu cây lớn xuống chân), mà là vì bonsai có thể và thực sự sẽ trở thành một... chứng nghiện khó cai.

Trong 30 năm say mê theo đuổi bonsai, tôi đã tham gia rất nhiều vào thế giới bonsai, cả trong nước và quốc tế. Bên cạnh việc trồng vô số cây và bán chúng (đối với những cây tôi đủ sức chia tay), tôi còn đứng lớp giảng về bonsai, đi khắp thế giới để làm mẫu về các kỹ thuật bonsai.

Phương pháp sư phạm của tôi bao năm qua không hề thay đổi, dựa trên quan điểm rất đơn giản là ai cũng có thể cảm nhận được vẻ đẹp của bonsai và đây

Phong cảnh

Cây đu Trung Quốc (*Ulmus parvifolia*) trong ảnh đã được tạo thành dáng bụi với hình dáng một cây nhiều thân rất tự nhiên. Hình dáng tròn trịa và đầy đặn của cây được trồng trên một phiến đá vùng Cornwall (Anh), tạo cho ta ấn tượng về một cây cổ thụ đang mọc tự do ở chốn thôn quê.

là trồng bonsai cũng là một công việc không có gì khó khăn - ai cũng có thể làm được. Tôi hoàn toàn không đồng ý với thái độ cho rằng bonsai là một nghệ thuật "huyền bí" đòi hỏi nhiều năm kinh nghiệm và kỹ năng mới đạt được kết quả mong muốn (với hàm ý là có những người sẽ không bao giờ đạt được trình

độ này). Bonsai có đòi hỏi lòng nhiệt tình và quyết tâm, nhưng bạn có thể tiếp cận nó với nhiều mức độ say mê, tham vọng và khả năng khác nhau. Nhưng tôi cho rằng thà có nhiều người cùng ưa thích nghệ thuật này, dù chỉ ở mức mỗi người có một đến hai cây thực sự giá trị, còn hơn là chỉ có vài nghệ nhân chuyên nghiệp với những bộ sưu tập hoành tráng của mình và tự vỗ ngực rằng đây mới là nghệ thuật bonsai chân chính.

Tình yêu của tôi đối với bonsai cũng bao gồm cả niềm say mê đối với những cuốn sách về chủ đề này. Tôi có một thư viện cá nhân về bonsai khá toàn diện với những cuốn sách từ khắp nơi trên thế giới. Không chỉ có vậy tôi còn có mong muốn biến trung tâm làm vườn của mình thành cửa hàng bán lẻ lớn nhất chuyên về các loại sách bonsai. Qua nhiều năm tháng, với lời khuyên và sự nhận xét của khách hàng, tôi đã nhận ra

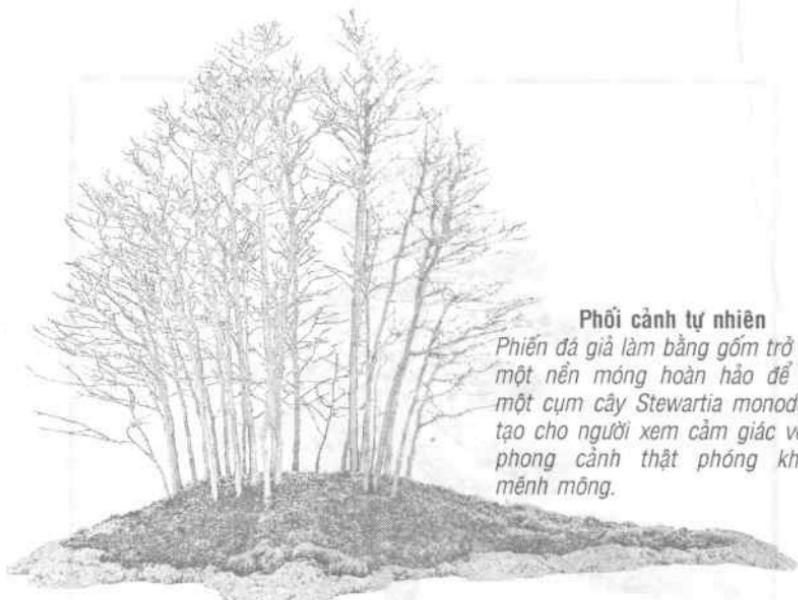

Những khu vườn vùng Greenwood (Anh)

Trong ảnh là tổng thể bộ sưu tập của tôi, được đặt trên những giá gỗ dài trong vườn ướm, gợi nhớ đến vẻ đẹp và sự đa dạng của những khu vườn vùng miền Trung nước Anh.

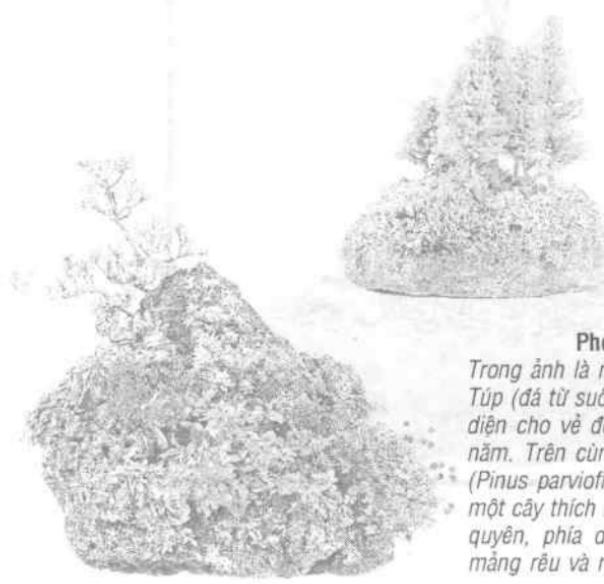
rằng những quyển sách hiện nay đều không hoàn toàn thỏa mãn nhu cầu của người đọc. Có những cuốn sách được viết bởi những tác giả chuyên bán bonsai nhưng chưa bao giờ tự tay tạo nên một tác phẩm, còn những tác giả khác chuyên viết sách, nhưng lại không hề có kinh nghiệm thực tế gì về bonsai.

Tôi không hề có tham vọng trở thành một tác giả chuyên nghiệp, nhưng tôi có thể tự hào nói rằng tôi là một người chơi bonsai chuyên nghiệp và đã từng giảng dạy trực tiếp về những kỹ thuật bonsai. Mục đích của tôi khi viết cuốn sách này là cung cấp cho người đọc một nguồn tham khảo phù hợp với mọi đối tượng, từ những người mới bắt đầu, đến những người đã có nhiều kinh nghiệm. Tôi mong muốn được khuyến khích mọi người tự mình có những trải nghiệm với bonsai và đây là thái độ tôi muốn xây dựng xuyên suốt trong toàn cuốn sách. Bằng cách thực hiện theo những ví dụ trong chương có tên "Tạo bonsai", bạn hoàn toàn có thể đạt được một kết quả đáng hài lòng. Nhưng nhớ rằng đó mới chỉ là bước khởi đầu - kể cả những nghệ nhân bonsai nổi tiếng nhất thế giới cũng bắt đầu bằng những bước đi nhỏ nhất trong nghệ thuật này. Sự tiến bộ của bạn về mặt kỹ thuật cũng như nghệ thuật trong thú chơi bonsai còn tùy thuộc vào mức độ say mê của bạn, thời gian bạn có thể dành cho nó, và niềm vui bạn có thể cảm nhận từ bonsai. Cũng giống như một cây bonsai chỉ có thể trưởng thành và hoàn thiện theo thời gian, sự say mê và hài lòng của bạn trong nghệ thuật này cũng không thể có ngay trong một sớm một chiều.

Phối cảnh tự nhiên

Phiến đá giả làm bằng gốm trở thành một nền móng hoàn hảo để trồng một cụm cây *Stewartia monodelpha*, tạo cho người xem cảm giác về một phong cảnh thật phóng khoáng, mảnh mỏng.

Trồng cây trên đá

Một cụm tuyết tùng Nhật Bản lùn (*Cryptomeria japonica*) trồng rất tự nhiên và cổ thụ khi được trồng trên một tảng đá. Bạn có thể khoét rỗng ruột một tảng đá Túp tạo thành những hốc trồng cây.

Phong cảnh theo từng mùa

Trong ảnh là một kiểu phong cảnh được tạo từ đá Túp (đá từ suối khoáng) và một loạt những cây đại diện cho vẻ đẹp của những mùa khác nhau trong năm. Trên cùng là một cây thông trắng Nhật Bản (*Pinus parviflora*), phía dưới là sắc lá đỏ rực của một cây thích *Deshojo* cùng với hoa mộc qua và đỗ quyên, phía dưới được tô điểm thêm bởi những mảng rêu và những cây thạch nam.

Chương 1

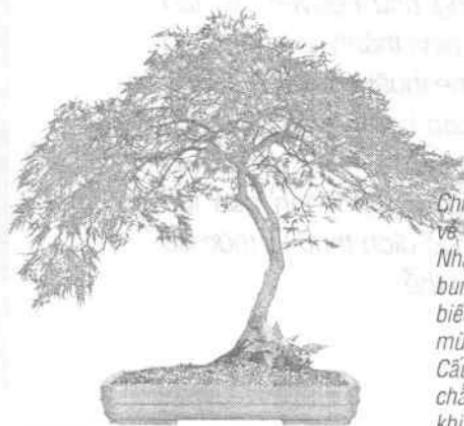
NGHỆ THUẬT BONSAI

Bonsai là loại hình nghệ thuật luôn biến đổi. Một cây bonsai không bao giờ được coi là hoàn thiện, nó thay đổi theo mùa và lớn lên, sinh trưởng theo năm tháng. Nhưng cách thức truyền thống để trồng và chăm sóc một cây, bụi thành bonsai cũng phải tương thích. Trong phần này, chúng tôi đề cập đến những đam mê đối với hình thức nghệ thuật lâu đời này dưới các phương diện: Mục đích và ý định trồng bonsai, mối quan hệ giữa bonsai với thế giới tự nhiên và những chuẩn mực nghệ thuật cũng như nguyên tắc tạo dáng - những yếu tố hình thành nên nền tảng mới - trường phái nghệ thuật bonsai. Chương này cung cấp cho các bạn những thông tin có giá trị về nguồn để tạo cây bonsai và những cách thức trung bày thành quả lao động của bạn với mục đích thường thức cá nhân và triển lãm tập thể.

TẠI SAO LẠI CHỌN BONSAI?

Bonsai là một hình thức nghệ thuật độc đáo trên cơ sở kết hợp giữa nghệ thuật tạo hình và nghệ thuật làm vườn. Người chơi bonsai phải có những kỹ năng sáng tạo và khiếu thẩm mỹ giống như một họa sĩ hoặc điêu khắc gia, cùng với đó là tình yêu thiên nhiên để có thể diễn tả được những hình ảnh hết sức đa dạng của tự nhiên và những sự thay đổi hết sức tinh tế diễn ra liên tục theo từng mùa.

Điểm đặc trưng trong nghệ thuật bonsai là yếu tố thời gian. Không giống như những công trình nghệ thuật khác, một khi đã hoàn thành là sẽ có hình dáng và vẻ ngoài cố định bất di bất dịch, bonsai còn cho chúng ta thấy chiều thứ tư của tác phẩm, trong đó hình dáng của cây liên tục thay đổi theo từng mùa và năm tháng trong trạng thái phát triển không ngừng nghỉ của sự sống. Nếu

Một mẫu cây đơn độc

Chỉ một cây đơn độc cũng có thể chứa đựng vẻ đẹp của thiên nhiên. Tân lá của cây thích Nhật Bản (*Acer palmatum*) xinh đẹp này mở bung ra vào mùa xuân với một màu xanh biếc, rồi chuyển thành màu tím đậm vào mùa hè, màu vàng cam rực rỡ vào mùa thu. Cấu trúc tinh tế của cây với những cành con chằng chít trông càng nổi bật vào mùa đông khi lá trên cành rụng hết.

một họa sĩ vẽ một bức tranh về một cánh rừng, đến một giai đoạn nào đó ông ta có thể quyết định rằng bức tranh đã hoàn thành. Nhưng đối với một nghệ nhân bonsai đang tạo một cánh rừng thu nhỏ, thì sự hài lòng của tác giả không chỉ là tạo ra được một phong cảnh đẹp ngay từ đầu, mà quan trọng hơn là ông còn có thể ngắm nhìn tác phẩm của mình thay đổi và phát triển theo từng mùa và theo từng năm tháng nhờ bàn tay tạo dáng và chăm sóc thường xuyên.

Đã có rất nhiều người đến với bonsai vì yếu tố nghệ thuật sang trọng này. Nhưng điều quan trọng khiến bonsai ngày càng được yêu quý là vì đây là thú chơi có thể theo đuổi ở nhiều cấp độ khác nhau với nhiều lý do khác nhau. Đối với người này thì bonsai là mỹ thuật, đối với người khác bonsai cũng chỉ là một hình thức khác của nghề làm vườn và cũng chỉ là một thú chơi nghiệp dư như muôn vàn thú chơi khác. Một nghệ nhân dành cả đời cho bonsai có thể tạo ra một bộ sưu tập đồ sộ, trong khi đó một người khác sống trong một căn hộ nhỏ lại chỉ giữ mối liên hệ với thiên nhiên thông qua việc chăm sóc một hay hai cây bonsai khiêm tốn của mình trên ban công hoặc hiên sau.

Những người chơi bonsai cũng có thể hài lòng với tác phẩm của mình ở nhiều mức độ khéo léo khác nhau. Niềm vui thích có được từ công việc chăm sóc và sáng tạo bonsai không nhất thiết phải tỷ lệ thuận với mức độ hoàn hảo của tác phẩm. Nỗ lực và công sức dành cho việc chăm sóc và tạo dáng cho một hoặc hai cây bonsai cũng đáng được trân trọng không kém công sức dành cho cả một bộ sưu tập hoàn chỉnh, và thực tế thì không phải ai cũng có đủ tham vọng và thời gian để theo đuổi nghệ thuật bonsai ở mức độ này. Do đó, có thể nói bonsai phù hợp với tất cả mọi người.

Trồng bonsai

Có thể nói rằng một cây bonsai đẹp có 90% là giá trị nghệ thuật, 10% còn lại là kỹ thuật làm vườn. Chỉ có khả năng nghệ thuật không thôi sẽ không đủ để hoàn thành tác phẩm, vì dù thế nào người trồng cũng phải có kiến thức nhất định về nghề làm vườn để giữ cho cây sống khỏe mạnh và hình dáng của cây ngày càng hoàn thiện. Không phải người chơi bonsai nào cũng là những người làm vườn có kinh nghiệm, nếu không nói là có những người trước đó hoàn toàn không có kiến thức gì về trồng cây. Mặc khác, rất có thể có những người đến với bonsai thông qua niềm say mê đối với nghề làm vườn, mà không cần tự tin về khả năng nghệ thuật của mình, nhưng điều này cũng cho phép người chơi áp dụng những kiến thức làm vườn một cách hiệu quả trong khi những yếu tố sáng tạo có thể được phát triển dần dần. Điều này đặc biệt phổ biến ở phương Tây; trong khi đó ở phương Đông yếu tố nghệ thuật lại được ưu tiên và chú ý nhiều hơn.

Thay đổi theo từng mùa

Tán lá xanh ngắt vào mùa hè của những cây thông rụng lá (*larix kaempferi*) này sẽ chuyển thành màu vàng rơm khi mùa thu đến.

Cụm cây

Một cụm bonsai mô phỏng một cánh rừng. Sau 18 năm, cụm thông rung lá này đã được bổ sung thêm một số cây nhỏ hơn để tạo phong cảnh tự nhiên và chiều sâu cho phong cảnh.

Trồng bonsai cũng giống như một thú tiêu khiển để chữa bệnh thông qua sự kết hợp giữa tư duy sáng tạo và tình yêu đối với thiên nhiên. Việc chăm sóc bonsai đòi hỏi người trồng phải tiếp xúc hàng ngày với cây thông qua các việc tưới nước, bón phân và tỉa tót; điều này có nghĩa là người trồng sẽ thường xuyên được chứng kiến những quá trình phát triển của tự nhiên thông qua sự tươi mới, tràn trề sức sống của cây. Tuy nhiên, có khá nhiều người có quan niệm sai lầm rằng hình thức trồng cây này có gì đó rất không bình thường và không tự nhiên. Mặc dù bonsai thường có kích thước rất nhỏ bé so với những cây cùng loại mọc trong điều kiện tự nhiên, đây hoàn toàn không phải là việc làm còi cọc hoặc thu nhỏ cây. Kích thước của cây chỉ là một yếu tố phụ, chỉ là công cụ để phục vụ mục đích là giúp cây trồng tự nhiên nhất. Trong bonsai, cây được xén tỉa và tạo dáng để nó có thể khoe hết được những nét đẹp tự nhiên. Hơn tất cả, bonsai phải là một cây thực sự, với tất cả những đặc tính tự nhiên của mình.

LỊCH SỬ VỀ BONSAI

Ngày nay nói đến bonsai là chúng ta nghĩ ngay đến Nhật Bản, mặc dù nghệ thuật này bắt nguồn từ Trung Quốc, thậm chí ý tưởng về việc trồng cây trong chậu có lẽ còn có nguồn gốc từ Ấn Độ. Trong giai đoạn thế kỷ thứ 8 sau Công nguyên, văn hóa Trung Quốc có ảnh hưởng rất mạnh mẽ tại Nhật Bản, và nhiều khả năng trong giai đoạn này người Nhật đã tiếp nhận nghệ thuật bonsai vào những truyền thống văn hóa nói chung, và nghệ thuật làm vườn nói riêng, của dân tộc mình. Cho đến nay, không còn nhiều tài liệu về sự bắt đầu của nghệ thuật bonsai cũng như quá trình phát triển của nó trong giai đoạn đầu này. Nguồn tư liệu cổ và đáng tin cậy nhất về bonsai là

Dáng và bối cục

Nền tảng của kiểu phong cảnh này là một hòn đá nhân tạo được làm từ đất sét nung, trên đó trồng một cây thông đen Nhật Bản giống lùn (*Pinus thunbergii*) bên cạnh là những cây thích núi (*Acer palmatum*). Thông và thích vẫn luôn là những loại cây được sử dụng cho các kiểu bonsai cổ điển, và bối cục thẳng tắp của kiểu phong cảnh này có thể được so sánh với những nét thư pháp trong các bức tranh phong cảnh phương đông.

một tài liệu có từ thế kỷ thứ 6 và những bức tranh cuốn từ thế kỷ 13 miêu tả những cây cảnh trồng trong chậu giống như những gì mà chúng ta gọi là bonsai ngày nay. Càng về sau càng có nhiều công trình tham khảo và nghiên cứu về bonsai trong các thư tịch cũng như tác phẩm mỹ thuật Trung Quốc và Nhật Bản.

Sự hình thành nên những ý tưởng về mục đích của việc trồng và chơi bonsai cũng bị ảnh hưởng bởi rất nhiều trường phái quan niệm khác nhau. Khác với văn hóa phương Tây, trong các nền văn hóa phương Đông, những khái niệm và hoạt động thực tiễn của tất cả các loại hình nghệ thuật đều được xem là có quan hệ với cuộc sống hàng ngày, hòa lẫn vào nhau. Nghệ thuật là một quá trình mang trật tự đến cho thế giới, thông qua việc miêu tả cuộc sống, kể cả các kiểu phong cảnh, bằng các khung cảnh nghệ thuật được xây dựng một cách có chủ ý và tuân thủ chặt chẽ theo nguyên tắc "Chân" và "Mỹ". Nói một cách đơn giản, ở phương Đông nghệ thuật thường mang tính trang trọng hơn là ở phương Tây. Trong hầu hết các bối cảnh, bonsai đều được xem là một loại hình nghệ thuật thị giác có phong cách nổi bật, như là một phương tiện biểu hiện trừu tượng về tinh thần, hoặc như một phương pháp thể hiện tự nhiên, bên cạnh những phương pháp khác như hội họa hoặc thiết kế vườn, hay nói cách khác, có thể gọi là bonsai nghệ thuật điều khắc phong cảnh.

Đã hàng thế kỷ nay, bonsai là một phần quan trọng trong văn hóa Nhật Bản, và tất cả các quy tắc nghệ thuật cũng như phương pháp trồng và chăm sóc bonsai đang được áp dụng trên thế giới có nguồn gốc từ Nhật

Bản. Trong suốt quá trình phát triển của bonsai tại Nhật Bản, đã có nhiều trào lưu và tiêu chuẩn thẩm mỹ khác nhau. Ví dụ, chỉ nói riêng về cây: thông vẫn luôn được coi là chủ đề kinh điển trong bonsai; tre, trúc cũng là loại vật liệu bonsai truyền thống; còn những cây hoa trang trí như anh đào và mai cũng mới chỉ được đưa vào nghệ thuật bonsai thời gian gần đây, tiếp sau đó là một số loại hoa và cây bụi khác như đỗ quyên và hoa trà. Phải đến thời gian khá gần đây, người trồng bonsai mới thực sự quan tâm đến những cây có vẻ đẹp riêng về tán lá. Thích Nhật Bản được ưa chuộng từ thế kỷ 17, và giai đoạn đó cũng là lúc rất nhiều giống thích khác nhau được tạo ra với những đặc điểm rất riêng của từng giống, cho đến tận ngày nay thích vẫn là một trong những loại cây được ưa chuộng nhất trong bonsai. Trong giai đoạn thế kỷ 19, có rất nhiều cuốn sách xuất bản về chủ đề cây lai - những cây này được tạo ra vì vẻ đẹp của tán lá. Hình dáng và màu sắc của lá những giống cây lai này nhanh chóng trở nên hấp dẫn đối với người chơi bonsai trên toàn thế giới.

Bonsai ở phương Tây

So với truyền thống rất lâu đời tại Trung Quốc và Nhật Bản, bonsai mới chỉ được giới thiệu vào những nước phương Tây thời gian gần đây. Mãi đến giữa thế kỷ 20 bonsai mới trở thành một thú chơi được ưa chuộng tại châu Âu, Mỹ và Australia, và quá trình này cũng diễn ra rất lâu, mặc dù càng ngày càng có nhiều người phương Tây đến với bonsai. Có khá nhiều bằng chứng về những

cuộc triển lãm và ấn bản về bonsai xuất hiện tại các nước châu Âu vào những năm cuối cùng của thế kỷ 19. Nhưng sự quan tâm đáng kể đối với bonsai tại Anh được coi là bắt đầu một sau triển lãm trước công chúng năm 1909, mặc dù mới đây người ta đã tìm thấy

một cuốn sách ảnh phục vụ cho việc bán đấu giá bonsai tại đây năm 1900, trong đó những cây bonsai được miêu tả là "Những loài thực vật hiếm quý của Nhật Bản - được tạo dáng một cách đầy tính nghệ thuật và bí hiểm".

Còn mối quan tâm của người Mỹ đối với bonsai đã lan rộng một cách nhanh chóng trong giai đoạn sau Thế chiến II, có lẽ vì có rất nhiều lính Mỹ đã đóng quân tại Nhật Bản sau cuộc chiến.

Làng bonsai Omiya, Nhật Bản

Tại một vườn ươm bonsai truyền thống ở Omiya chúng ta có thể thấy rất nhiều cây bonsai đẹp.

Cây trồng bên đường tại Omiya, Nhật Bản

Cây thích ba lá cảnh này được tạo dáng và chăm sóc giống hệt như bonsai.

Trong vài thập kỷ gần đây, bonsai được ưa chuộng rộng rãi tại nhiều quốc gia trên thế giới, với số lượng người chơi và trình độ ngày càng được nâng cao cùng với sự ra đời của những hội và câu lạc bộ bonsai tại các địa phương và quốc gia.

Truyền thống bonsai phương Tây, nếu có, cũng kế thừa và phát triển từ bonsai Nhật Bản, điều này được thể hiện thông qua những thuật ngữ về bonsai, cách phân loại dáng cây, thậm chí cả phần lớn những dụng cụ chuyên dụng và chậu trồng đều được xuất khẩu từ Nhật Bản đến rất nhiều quốc gia khác trên thế giới. Xuất phát từ những đặc điểm như sự đa dạng về mức độ say mê và trình độ thực hành, sự đa dạng và khác nhau về nguồn cây sẵn có, cùng với sự khác biệt về khí hậu và điều kiện thổ nhưỡng, cho nên những kỹ thuật và phương pháp áp dụng đối với bonsai tại phương Tây cũng đa dạng hơn, và không rõ nét bằng bonsai truyền thống của Nhật Bản. Tuy vậy, bỏ đi những khác biệt này chúng ta vẫn thấy một cảm nhận rõ ràng về những mục đích và sự say mê chung có tác dụng liên kết tất cả những người yêu bonsai trên thế giới lại với nhau và khuyến khích sự phát triển của những "cộng đồng" người chơi bonsai tại nhiều khu vực và quốc gia.

NGUỒN GỐC CỦA VẬT LIỆU TẠO THÀNH BONSAI

G iả sử bây giờ bạn bắt đầu quan tâm đến việc trồng bonsai, bạn sẽ tìm nguồn vật liệu phù hợp nhất ở đâu, bạn sẽ chỉ trồng một hai cây hay sẽ xây dựng một bộ sưu tập hoàn chỉnh? Có rất nhiều nguồn khác nhau để tìm vật liệu tạo thành bonsai, mỗi nguồn đều có lợi thế và điểm hạn chế khác nhau, tùy thuộc vào khả năng và điều kiện cụ thể của bạn.

Mua một cây bonsai

Cách đơn giản nhất để có một cây bonsai là đi mua. Có rất nhiều vườn ươm chuyên về bonsai, hơn nữa bonsai ngày càng trở nên phổ biến tại các cửa hàng và trung tâm làm vườn cũng như các vườn ươm nói chung. Lợi ích của việc mua một cây bonsai "tạo sẵn" là sự hài lòng ngay lập tức - không phải đợi khoảng thời gian dài dằng dặc để cây phát triển đến một giai đoạn

Cây mua về từ vườn ươm

Cây bách xù (*Juniper media*) ba thân trong ảnh đã được tạo dáng hơn 4 năm từ một cây non mua về từ vườn ươm. Đây là những cây được nhân giống làm cảnh.

Cây được thu lượm từ bên ngoài

Trong ảnh là một cây sồi châu Âu (*Fagus sylvatica*) dáng bát trực đã được tạo dáng trong chậu 14 năm. Ban đầu đây là một cây sồi trồng làm hàng rào.

phù hợp, và không phải tốn công sức tạo dáng và chăm sóc cho một cây non bình thường thành một cây bonsai.

Tuy nhiên phương pháp này cũng có một số điểm hạn chế. Đa số bonsai đều được nhập về từ Nhật Bản nên cộng cả chi phí ban đầu cho việc chăm sóc, tạo dáng với chi phí vận chuyển, giá của bonsai thường quá cao. Tại nhiều nơi, bonsai không dễ tìm mua, và có khi bạn phải đi hàng trăm cây số mới tìm được nguồn cung cấp đáng tin cậy. Hơn nữa chất lượng của bonsai trên thị trường cũng khác nhau rất nhiều. Rất nhiều mặt hàng được gọi là bonsai thực ra lại chỉ là cây cảnh trồng trong chậu, hoàn toàn không phải là bonsai.

Thu lượm cây từ thiên nhiên

Trong điều kiện hoang dã cây thường bị còi cọc tự nhiên vì những điều kiện khí hậu hoặc do hoàn cảnh sống khắc nghiệt thiếu nước, thiếu chất dinh dưỡng. Bên cạnh đó việc thường xuyên bị các loài thú như cùu hoặc hươu gặm ngon và lá cũng làm cho kích cỡ của cây bị thu nhỏ - giống như những quá trình diễn ra đối với bonsai trong chậu.

Bạn có thể tìm thấy rất nhiều trong thiên nhiên một cây còi cọc tự nhiên phù hợp để có thể bứng cây lên và trồng vào chậu. Đa phần những cây bonsai đẹp nhất tại Nhật Bản có nguồn gốc từ tự nhiên. Lợi ích chủ yếu của phương pháp này là cây thường đã khá lâu năm, thân và cành cũng như vỏ cây bộc lộ rõ những dấu vết đặc trưng của năm tháng. Trong khi đó, việc tạo ra những đặc điểm này ở một cây trồng trong chậu bằng các biện pháp khác hoàn toàn không phải là chuyện dễ dàng.

Tuy nhiên hạn chế của phương pháp này là có khi bạn phải mất rất nhiều thời gian và công sức mới tìm được một cây phù hợp, và ngay cả khi tìm được rồi, bạn vẫn phải xin phép người chủ sở hữu vùng đất nơi cây đang sinh trưởng mới được mang nó đi. Ở nhiều nơi, luật pháp nghiêm cấm việc đào cây lên khỏi môi trường tự nhiên. Bên cạnh đó, việc di tìm cây trong tự nhiên phải được thực hiện vào thời điểm phù hợp trong năm. Không thể đánh cây lên khi nó còn nguyên lá: thời điểm tốt nhất để thu lượm cây là cuối mùa đông hoặc đầu xuân trước khi chồi non nhú lên. Thực tế này làm cho công việc của bạn càng trở nên khó khăn nếu đó là một cây mọc trong khu rừng rậm rạp hoang vu hoặc một khu vực núi non hiểm trở.

Việc trồng lại một cây đã trưởng thành làm bonsai cũng rất khó khăn - thường như không thể trồng ngay một cây vừa đánh từ núi cao về vào chậu bonsai. Thông thường bạn sẽ phải trồng cây ra vườn một thời gian hoặc chậu trồng được chuẩn bị đặc biệt để cây hồi phục, và có khi phải bốn hoặc năm năm sau mới có thể trồng cây vào chậu làm bonsai.

Trên đây chúng ta chỉ đề cập đến những cây trưởng thành nhưng còi cọc vì những lý do tự nhiên nào đó. Chứ rõ ràng là chẳng ai lại đánh về những cây non mới nảy mầm từ hạt do gió hoặc chim đưa đến, tức là những cây có kích thước nhỏ đẽo vì chúng còn non.

Trước thực tế là những nguồn tài nguyên thiên nhiên của thế giới ngày càng cạn kiệt, bên cạnh đó là ý thức bảo tồn cũng dần được nâng cao, ngày càng có nhiều người đặt câu hỏi đối với việc tìm kiếm nguồn bonsai từ tự nhiên. Tuy nhiên, vẫn có nhiều dịp bạn đánh cây về với những lý do rất chính đáng, ví dụ như một khu đất đang bị giải tỏa để xây dựng, và nếu bạn không đánh về thì cuộc sống của cây sẽ bị phá hủy hoàn toàn.

Tạo bonsai từ nguồn cây tại vườn ươm

Theo tôi, nên tập trung vào các phương pháp tạo bonsai từ nguồn cây tại các vườn ươm và trung tâm làm vườn vì có nhiều thuận lợi hơn so với các nguồn vật liệu khác. Bạn có thể mua được những cây có tiềm năng với mức giá hợp lý và có vô số loài cây khác nhau cho bạn lựa chọn. Bạn có thể xén tia và tạo dáng cây một cách

nhanh chóng, có khi chỉ mất vài tiếng hoặc thậm chí là vài phút là đã tạo xong hình dáng và kết cấu cơ bản cho một cây bonsai rất đẹp. Bạn có cơ hội tận hưởng niềm vui sáng tạo khi tự tay quyết định hình dáng của bonsai, tất nhiên là trong khuôn khổ phù hợp với đặc điểm của cây, như vậy vai trò của bạn trong việc thiết kế và tạo dáng sẽ để lại nhiều dấu ấn hơn so với những cây bonsai mua sẵn hoặc những cây thu lượm được từ tự nhiên.

Hạn chế nhỏ duy nhất đối với phương pháp này là những cây non được nhân giống tại các vườn ươm và trung tâm làm vườn thường có những đặc điểm phù hợp cho việc trồng trong vườn nói chung, chứ chưa chắc đã phù hợp với bonsai, nhất là đối với những loài cây mọc cao.

Tạo bonsai từ gieo hạt

Đây là một phương pháp rẻ tiền nhưng lại rất tốn thời gian để tạo ra một cây bonsai - một số loại hạt giống phải mất hai năm mới nảy mầm. Hạt giống chỉ có một giai đoạn hoạt động nhất định, sau đó hạt sẽ nảy mầm rất khó khăn; ngay cả những hạt có nhiều cùi, nếu không tươi mới cũng rất khó nảy mầm. Tuy nhiên, hạn chế lớn nhất của phương pháp này là khoảng thời gian tương đối dài để cây phát triển được những đặc điểm phù hợp với bonsai, và bạn phải trồng cây ra đất trồng để mặc nó phát triển trong vài năm trước khi bắt tay vào xén tỉa và tạo dáng cho cây thành bonsai. Một vấn đề nữa là những cây mọc từ hạt giống không phải lúc nào cũng giữ nguyên

những đặc điểm của cây bố mẹ, như có hoa và quả nhỏ, những đặc điểm khiến bạn quyết định gieo nó làm nguồn vật liệu tạo bonsai.

Loại cây đáng tin cậy nhất từ phương pháp này là thạch lựu (*Punica granatum*) và loại du vỏ xám (*zelkova serrata*). Những cây này phát triển rất nhanh và sẽ trở thành một cây con rất bắt mắt với chiều cao khoảng 15cm trong vòng 3-5 năm sau khi nảy mầm.

Tạo bonsai từ cành giâm

Lợi thế chủ yếu của phương pháp giâm cành là nguồn cây gốc rất sẵn có - bạn có thể giâm từ những cành non được cắt từ những cây cần được xén tia hàng ngày, nếu không đằng nào thì những cành non đó cũng bị vứt đi. Cành giâm cho kết quả rất nhanh, đậm rẽ sau vài tuần và chỉ sau sáu tháng đã có kích cỡ bằng những cây ba bốn năm tuổi mọc từ hạt giống. Một lợi thế khác của phương pháp này là những cây con luôn giữ được các đặc điểm của cây bố mẹ.

Điểm hạn chế duy nhất là một số loài, nhất là thông, lại không đậm rẽ từ cành giâm hoặc rất khó nhân giống bằng phương pháp này.

Một số phương pháp nhân giống khác

Nếu bạn sử dụng các phương pháp ghép cành, chiết để nhân giống cây mới, những đặc điểm cũ của cây cha mẹ vẫn sẽ được giữ lại, giống như đối với cành giâm. Những phương pháp này cũng cho kết quả nhanh hơn so với gieo

hạt - ví dụ, một cây táo tây (Malus) mọc từ hạt phải mất 20 năm mới ra hoa, trong khi đó, nếu bạn ghép hoặc chiết cành từ một cây đã 20 năm tuổi, cây con sẽ ra hoa ngay năm sau vì nó vẫn thừa hưởng trọn vẹn những đặc điểm của cây cha mẹ đã trưởng thành.

Những cây thông được tạo ra từ phương pháp ghép cành còn có một lợi thế hết sức độc đáo. Một trong những ví dụ phổ biến nhất là loại thông trắng Nhật Bản (Pinus parviflora) được ghép với thông đen Nhật Bản (Pinus thunbergii). Đây không chỉ là một phương pháp nhân giống hiệu quả mà còn giúp bổ sung những đặc điểm có lợi cho cây, vì thông đen là loại có thân cây săn sùi trông rất cổ thụ so với vẻ mịn màng của thông trắng. Rễ của thông đen cũng khỏe hơn và chịu hạn tốt hơn. Thông trắng có những chùm lá kim nhỏ nhắn, màu sáng sắc xanh, nhưng khi mọc trên rễ của chính nó thì lá cây thường bị vàng, đặc điểm này sẽ được hạn chế khi cành thông trắng được ghép trên gốc thông đen.

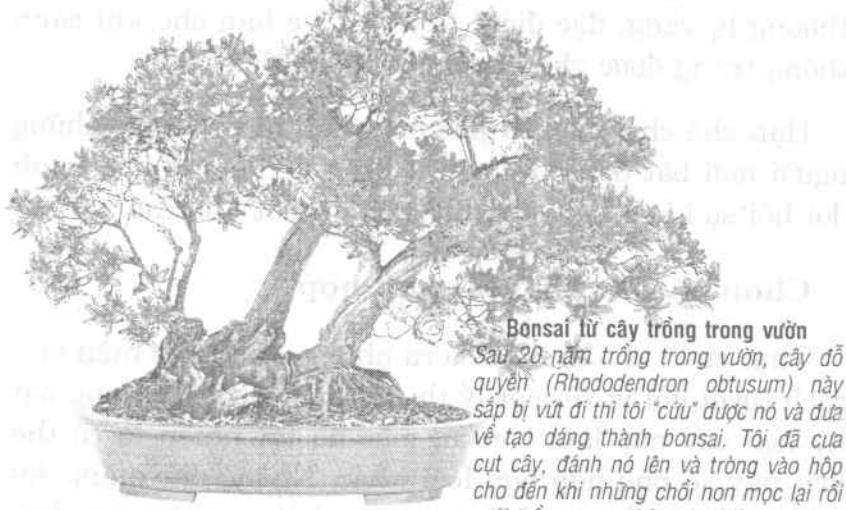
Hạn chế chủ yếu của phương pháp này đối với những người mới bắt đầu hoặc còn ít kinh nghiệm là quá trình đòi hỏi sự khéo tay và trình độ kỹ thuật khá cao.

Chọn vật liệu bonsai phù hợp

Thực sự là khó có thể đưa ra những gợi ý toàn diện một cách tuyệt đối vì về mặt lý thuyết bạn có thể sử dụng bất kỳ loại cây nào làm bonsai, mặc dù tất nhiên là có thể loài này sẽ phù hợp hơn loài khác. Những đặc điểm chủ yếu mà bạn cần tìm kiếm là cây phải có thân cây đẹp,

cành phân bố đều, màu vỏ cây bắt mắt và kết cấu phù hợp, tán lá phải gọn gàng rõ nét, hợp nhất là những cây có lá nhỏ - và hoa, quả cũng nhỏ.

Trong số vô vàn loại cây đẹp phải kể đến họ thích (Acer) và táo tây (Malus) đầy màu sắc cũng như những cây thông rụng lá (Larix) duyên dáng. Những loại cây lá kim xanh quanh năm hoặc những cây có lá nhỏ cũng rất phù hợp với bonsai như tuyết tùng (Cedar), trắc bách (Chamaecyparis), thông (Pinus), vân sam (Picea) và bách xù (Juniperus). Ngoài ra còn nhiều loại cây giống lùn khác cũng được sử dụng trong bonsai như bạch dương lùn (Betula nana) cho đến tuyết tùng Nhật Bản lùn (Cryptomeria japonica) và những loại cây ra hoa, quả

Bonsai từ cây trồng trong vườn

Sau 20 năm trồng trong vườn, cây đỗ quyên (*Rhododendron obtusum*) này sắp bị vứt đi thì tôi "cứu" được nó và đưa về tạo dáng thành bonsai. Tôi đã cưa cứt cây, đánh nó lên và trồng vào hộp cho đến khi những chồi non mọc lại rồi mới trồng sang chậu như hiện nay.

khác, cả rụng lá lẫn lá kim. Rất nhiều cây ăn quả trong vườn cũng dễ dàng xén tỉa và tạo dáng thành bonsai chỉ sau một hai năm trồng trong chậu như mộc qua (*Chaenomeles*), bêri, mận lửa. Bên cạnh đó phải kể đến cả những cây thường có kích thước hết sức đồ sộ trong tự nhiên như sồi Anh (*Quercus robur*), và cây cù tùng (*Sequoiaadendron giganteum*).

Những đặc điểm phù hợp với bonsai

Mặc dù thông thường những đặc điểm được ưa chuộng ở cây để tạo thành bonsai là lá nhỏ và có nhiều cành nhỏ mảnh, vẫn có những trường hợp ngoại lệ mà vẫn trở thành những cây bonsai tuyệt vời vì những hiệu quả đặc trưng theo từng mùa mà cây có được. Ví dụ, đa phần những cây anh đào cảnh (*Prunus*) thường có lá thô và

Bonsai từ cành giâm

Cùm kim ngân (*Lonicera nitida*) trong ảnh bao gồm những cây 6 năm tuổi mọc từ cành giâm. Chúng được trồng trên một phiến đá nhân tạo, đúc từ nhựa dẻo tổng hợp, để tạo ra một kiểu phong cảnh tự nhiên.

rộng, cành cũng to xù xì, nhưng loại cây này vẫn được ưa trồng vì cây có đợt ra hoa mùa xuân rất lộng lẫy, sau một thời gian ngắn khi hoa rụng thì cây sẽ không còn được đưa ra trưng bày nữa. Đậu tía cũng là một loại cây được trồng vì có những cành hoa đẹp đổ xuống như thác nước mặc dù lá cây thường khá to so với tỷ lệ của bonsai. Đỗ quyên cũng thường được ưa trồng mặc dù hoa nở quá to, che kín toàn bộ cành khi nở. Nhưng sau khi hoa rụng, cây sẽ khoe được những cành và thân rất đẹp, phân bố đều đặn cùng với tán lá xanh mướt quanh năm.

Các bạn cũng cần nhận thấy là một số loại cây rụng lá như du (Ulmus) và thích vẫn trồng rất đẹp vào mùa đông khi kết cấu cành và thân của cây được khoe ra hoàn toàn sau khi lá rụng hết. Do vậy chưa chắc bạn đã cần đến những cây lá xanh quanh năm nếu muốn tận hưởng vẻ đẹp suốt bốn mùa của bonsai.

Việc trồng cây này hay cây kia tùy thuộc vào đặc điểm cụ thể chỉ có ở từng cây, hoặc tùy thuộc vào quy mô của bộ sưu tập mà bạn muốn có. Nếu điều kiện của bạn chỉ có thể trồng một vài cây trong một không gian chật hẹp thì rõ ràng là không nên chọn một cây chỉ phô vẻ đẹp trong một mùa ngắn ngủi rồi trông xấu xí trong suốt thời gian còn lại. Ngược lại, nếu bạn có một bộ sưu tập lớn, bạn có thể kết hợp xoay vòng nhiều loại cây khác nhau để tận hưởng vẻ đẹp từng mùa của chúng.

CÂY CỐI TRONG TỰ NHIÊN

Những loại cây cối trong tự nhiên chính là nguồn cảm hứng cho bonsai, cũng như những hình mẫu nguyên bản để từ đó các nghệ nhân rút ra những nguyên tắc thiết kế và tạo dáng cho bonsai thông qua tình yêu thiên nhiên nói chung, và cây cối nói riêng. Cảm giác về quy mô và chiều sâu của phong cảnh, ấn tượng về sức mạnh cùng sự vững chãi theo thời gian của những cây trưởng thành không phải lúc nào cũng có thể tìm thấy trong khung cảnh vườn nhà, nơi không gian thường bị hạn chế nên chỉ có thể trồng một vài cây, hoặc không đủ để người xem có thể cảm nhận hết vẻ hoành tráng của những cây cổ thụ. Tuy nhiên với bonsai, những ấn tượng của tự nhiên, kể cả sự mênh mông của không gian, cũng có thể được tái tạo trong khuôn khổ một kích thước nhất định, mà không hề tách cây khỏi những điều kiện tự nhiên, ngược lại còn cung cấp cho nó

Dáng rễ trùm đá

Kỹ thuật tạo dáng rễ trùm đá (Xem chương "Tạo bonsai") tạo ra ấn tượng về một cây cổ thụ mọc tự nhiên trên vùng núi đá khô cằn. Thích núi Nhật Bản (*Acer palmatum*) là một trong những loài cây đặc biệt phù hợp với dáng này.

một môi trường khỏe mạnh và sự chăm sóc tối ưu để cây có thể khoe hết vẻ đẹp thực sự của mình.

Những thiết kế của tự nhiên

Sự khác nhau về hình dáng của những cây mọc trong tự nhiên không chỉ bắt nguồn từ sự khác nhau về đặc tính sinh trưởng của loài mà còn có sự khác nhau giữa từng cây với nhau bắt nguồn từ đặc điểm môi trường xung quanh cùng với điều kiện thời tiết nơi cây sinh sống. Bên cạnh những đặc điểm chung như màu sắc và cỡ lá, kết cấu vỏ cây và cành nhỏ, những cây cùng một loài nhưng mọc ở những nơi khác nhau cũng sẽ có sự khác nhau nhất định,

Những dáng cây lộ rễ trong tự nhiên

Ảnh tượng rất mạnh mẽ mà cây bạch dương châu Âu (*Betula pendula*) trong ảnh, mọc trong môi trường hoang dã xứ Wales, có được là nhờ cách những chiếc rễ của cây đã bám chặt trên mặt đá khô cằn, dầu rễ vươn ra xung quanh tìm nước và chất dinh dưỡng. Những chiếc rễ lộ trên đá đã rắn lại và ôm chặt lấy tảng đá.

ví dụ những cây mọc dưới vách đá, chân tường nhà, hoặc những nơi lồng gió, nơi đất đai màu mỡ hay khô cằn...

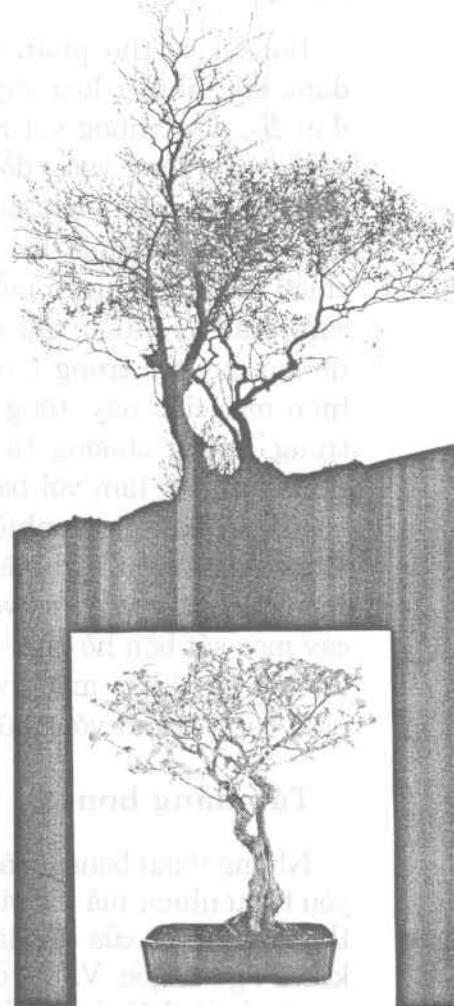
Bonsai có thể phản ánh hầu hết những đặc điểm đa dạng của những loại cây mọc trong tự nhiên, từ một cây đơn độc đến những vật rùng rập hoặc một kiểu phong cảnh sinh động vùng đồng hoang hoặc núi đá. Đây là kết quả của việc chú ý chăm chút cho từng chi tiết trong thiết kế của cây làm nổi lên được ấn tượng về không gian và chiều sâu của nguyên mẫu trong thực tế. Bạn có thể tạo ra cảm giác về chiều sâu cho một cây hoặc cả cụm cây: có những quy tắc trong tạo dáng và trồng cây giúp bạn thực hiện mục tiêu này, từng quy tắc sẽ được trình bày chi tiết trong những chương tiếp sau đây. Quan trọng là tất cả những gì bạn làm với bonsai phải phản ánh những gì bạn quan sát được từ tự nhiên, dù là một cây cụ thể hoặc đặc điểm phát triển tự nhiên của cây nói chung - ví dụ như cách cành cây vươn ra với ánh nắng có thể khiến cho một cây mọc sát bên hồ phải mọc là là trên mặt nước, trong khi đó một cây khác mọc trong rùng rậm lại vươn lên trên vì phải cạnh tranh với những cây xung quanh.

Tạo dáng bonsai

Những dáng bonsai đã được xây dựng để phản ánh những yếu tố tự nhiên mà người trồng có thể quan sát được. Thông thường tên gọi của các dáng cây giải thích nguyên tắc thiết kế và nguồn gốc. Ví dụ, dáng xiên tượng trưng cho một cây mọc nơi gió thổi mạnh, do vậy thân cây phải nghiêng đi một góc so với phương thẳng đứng: trong dáng xiên này còn một dáng có tên "bạt phong", trong đó dáng cây xiên nhiều hơn về hẳn một phía, tạo ấn tượng gió tốc mạnh qua những cành

cây. Một số loại cây tự đưa ra gợi ý về dáng của mình - ví dụ những cây vân sam Na Uy thường thích hợp với dáng trực, trong khi đó một cây sồi tất nhiên sẽ hợp với dáng bán trực hơn. Nói chung đa số những cây và bụi thích hợp để làm bonsai thì cũng sẽ thích hợp với bất kỳ dáng cây nào. Điều này phản ánh thực tế và những đặc điểm mang tính di truyền của nhiều loại cây cũng khó khi phải thay đổi dưới áp lực của điều kiện khí hậu và môi trường sinh sống. Trong chương sau chúng ta cũng sẽ bàn về những thuộc tính của từng dáng cây và cách tạo dáng bonsai để chúng có thể thích ứng với một dáng cụ thể nào đó.

Ngắm nhìn và nghiên cứu cây cối trong tự nhiên là một phần không thể thiếu trong việc "tự uốn mình" thành một người chơi bonsai. Một cây bonsai đẹp chưa chắc đã là một mẫu hình đẹp cho một cây bonsai khác: dáng cây đó có thể tôn vẻ đẹp của một cây cụ thể vì người trồng đã khéo léo và sáng tạo điều chỉnh cây cho phù hợp với dáng đó, đồng thời cây cũng đã được chăm sóc chu đáo sau nhiều năm

Hình bóng của cây

Hình bóng rất ấn tượng của cây in lên bầu trời hoàng hôn được tái tạo qua một cây bonsai đơn độc.

nên dáng cây ngày càng ổn định. Bạn không thể dập khuôn tất cả những yếu tố này vào việc "nhân bản" một cây bonsai khác. Thay vào đó, bạn phải xem xét và nghiên cứu vật liệu của mình thật kỹ lưỡng, và sử dụng những kinh nghiệm bạn biết về thiên nhiên và chăm sóc bonsai để khai thác hết những tiềm năng của cây. Trong bất kỳ tình huống nào bạn nhìn thấy những cây phát triển hoàn toàn tự do, bạn có thể bắt đầu phân tích những tác động của tự nhiên khiến cho cây có hình dáng và đặc điểm phát triển như vậy và từ đó liên hệ những yếu tố này với những nguyên tắc và phương pháp cơ bản trong việc trồng và tạo dáng bonsai.

Những cụm cây mọc tự nhiên

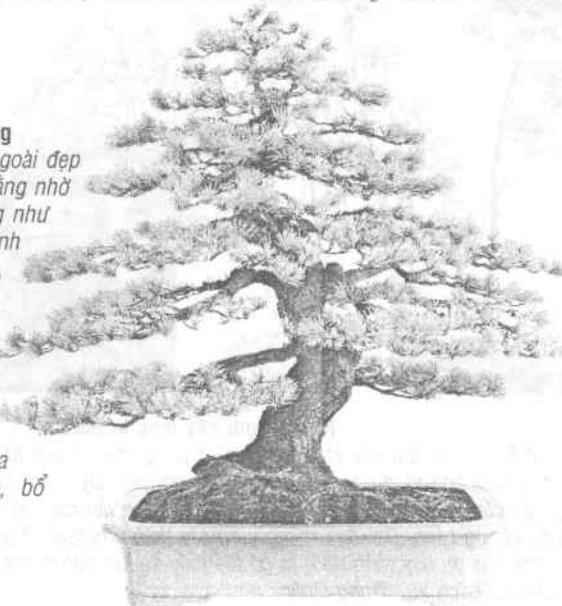
Có thể thấy những loại cây khác nhau mọc cùng nhau trong tự nhiên, ví dụ như những cây thông Scotland và đu Anh trên vùng cao nguyên này (ảnh lớn). Trong bonsai tỷ lệ và những yêu cầu về làm vườn hạn chế khả năng trồng lẫn các loại cây khác nhau cho cùng một kiểu phong cảnh. Do vậy, những cụm cây thông thường sẽ gồm những cây cùng loài, nhưng trong ví dụ này (ảnh nhỏ) ta có thể thấy sự kết hợp thành công giữa thông rụng lá Nhật Bản với bách xù Trung Quốc.

NHỮNG YẾU TỐ LIÊN QUAN ĐẾN DÁNG CÂY

Về ngoài của bonsai là sự kết hợp giữa dáng cùng với những điều kiện của cây, ngoài ra còn phải kể đến hình dáng, kích cỡ, màu men của chậu trồng, cùng mối quan hệ giữa cây và chậu. Dù bạn có chọn giống cây nào và uốn tạo nó theo dáng nào, những yếu tố cơ bản về thiết kế áp dụng cho tất cả những cây bonsai vẫn phải được lưu ý. Ba yếu tố cơ bản, có vai trò quan trọng để cân nhắc xem xét trong việc chọn cây để tạo thành bonsai, đều là những yếu tố liên quan đến thuộc tính của cây, đó là: rễ; thân cây; và sự bố trí của cành cây trên thân.

Tạo sự cân bằng

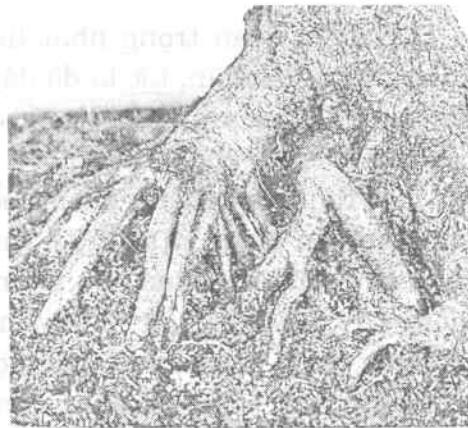
Một cây bonsai có vẻ ngoài đẹp phải là cây có vẻ cân bằng nhờ quá trình tạo dáng cũng như sắp xếp thật tỉ mỉ cho hình dáng và kết cấu của cây, cùng với mối quan hệ giữa cây và chậu, như ví dụ trong ảnh này là một cây bạch thông Nhật Bản. Tất cả những yếu tố liên quan đến hình dáng của cây đều phải hài hòa, bổ sung cho nhau.

Rẽ cây

Một kết cấu rẽ bắt mắt lộ ra trên mặt đất là một trong những yếu tố quan trọng góp phần vào việc tạo cho bonsai một vẻ cổ thụ và vững chãi. Khi cây mọc trong tự nhiên, rẽ của một cây non bao giờ cũng được phủ kín trong lòng đất: khi cây càng nhiều tuổi, rẽ cây bắt đầu xuất hiện trên mặt đất, và phần rẽ trên mặt đất của một cây xù xì lâu năm có thể trở thành đặc điểm quan trọng nhất của cây, tạo ấn tượng rất riêng khi ngắm nhìn cây từ mặt đất. Tương tự như vậy với bonsai, hình dáng và kết cấu của rẽ cây trên mặt đất cũng tạo ra ấn tượng về sự cổ thụ và vững chãi.

Lý tưởng nhất là rẽ cây sẽ vươn ra tất cả các hướng xung quanh gốc cây, nhưng điều này không có nghĩa là chúng nhất thiết phải được phân bố đều đặn hoặc cân xứng. Cũng như với những yếu tố khác, mục đích của bạn là tạo ra sự cân bằng về mặt thị giác cho cây. Đây có thể là kết quả của sự kết hợp khéo léo giữa những yếu tố ngẫu nhiên hoặc bất đối xứng nhưng khi

Độ xòe ra xung quanh của rẽ cây trên bề mặt
Những chiếc rẽ lộ ra trên bề mặt góp phần vào vẻ
cân bằng, cổ thụ và vững chãi của cây. Rẽ của cây
sồi này làm người ta liên tưởng đến một cây sồi
mọc trong tự nhiên với những chiếc rẽ tham lam
bám chặt trên nền đá. Về mặt thị giác thuần túy,
những chiếc rẽ sần sùi nhô lên giúp cây trông bắt
mắt hơn nhiều.

đi cùng nhau lại tạo nên một thiết kế rất đẹp mắt. Ví dụ, rễ cây có thể tạo ra cảm giác về sự chắc chắn và cân bằng ngay cả khi chúng mọc nhiều về một bên cây so với bên kia, hoặc thậm chí tạo những đường nét và kết cấu ngoằn ngoèo, đứt đoạn phá vỡ những đường khung của cấu trúc. Về tổng thể, ấn tượng mà cây tạo ra mới là điều quan trọng, trong từng chi tiết cũng như trong cách kết hợp những yếu tố riêng lẻ với nhau. Một yếu tố khác cũng có vai trò trong việc tạo ra ấn tượng tự nhiên và thẩm mỹ của bonsai là kiểu kết nối giữa rễ với thân cây: rễ cây xòe đều hay chảy ra từ gốc cây.

Thân cây

Đặc điểm quan trọng nhất liên quan đến thân cây là dáng thuôn đều đặn, tức là độ dày của thân cây phải giảm dần tự nhiên và xinh xắn từ gốc đến ngọn. Độ dày của gốc cây còn bổ sung cho vẻ cổ thụ và chắc chắn của cây, ngược lại một thân cây thẳng đuồn đuồn như chiếc đũa sẽ phá hỏng sự cân bằng và tinh tế của dáng cây. Độ mập của thân cây cũng phải hài hòa với những đặc điểm khác của giống cây. Những chiếc lá đầy màu sắc và chẻ nhánh của một cây thích sẽ phù hợp với một thân cây thanh mảnh, trong khi đó một cây sồi Anh cần một thân cây mập mạp, nặng nề để thể hiện được sự hùng vĩ của những cây sồi trưởng thành trong tự nhiên. Trong một số trường hợp, những cây để tạo thành bonsai sẽ cần thêm vài năm phát triển và chăm chút mới có được một thân cây lý tưởng.

Một yếu tố quan trọng nữa là những đường nét của thân cây phải luôn được phô ra đầy đủ, ngay cả khi tán

lá của cây che khuất một vài chỗ. Cũng như trong tự nhiên, thân của bonsai cũng có thể mọc thẳng tắp, uốn khúc hoặc gãy đoạn, thậm chí là tách ra làm nhiều thân. Không hề có kiểu thân nào mà lại khiến cây bị coi là không phù hợp để tạo thành bonsai: điều quan trọng hơn cả trong việc xác định cây có thể trở thành bonsai hay không là mối quan hệ tổng thể giữa thân cây và cành.

Hình dáng của thân cây cùng với màu sắc và kết cấu của lớp vỏ ngoài tạo nên cá tính cho cây. Thân cây phải gợi lên được vẻ tự nhiên của một cây cổ thụ hoặc dãi dầu mưa nắng, nhưng bạn cũng nên tránh chọn một cây mà thân có quá nhiều sẹo hoặc những vết thương quá lớn trừ phi những bất lợi này có thể được khắc phục thành một đặc điểm có lợi cho cây - ví dụ, một thân cây rỗng.

Cành cây

Cũng như độ xòe của rễ, sự phân bố của cành cây khi chúng mọc ra khỏi thân cây cũng có vai trò quan trọng trong việc tạo ra sự cân bằng của cây, hài hòa với những đặc điểm của cây và bổ sung hiệu quả cho thân cây. Cành cây tạo thành kết cấu cơ bản cho hình bóng của cây. Mặc dù những kỹ thuật xén tỉa và quấn dây (Xem phần Tạo bonsai) có thể được sử dụng một cách rất hiệu quả trong việc điều chỉnh kết cấu và hình bóng của cây cũng như cành, bạn vẫn cần cân nhắc và xem xét những đặc điểm sau khi xác định cây có phù hợp với bonsai hay không.

Một cây bonsai có cành sắp xếp hợp lý trông giống như cầu thang xoáy tròn ốc. Cành cây phải được bố trí thành

một kiểu cành bằng xung quanh thân cây, mặc dù kiểu bố trí này chưa chắc đã cân xứng. Một nguyên tắc hàng đầu là cành cây đầu tiên bao giờ cũng mọc ra ở đoạn cách mặt đất một phần ba chiều dài thân cây. Cành dưới cùng bao giờ cũng là cành mập nhất, và cành cây cũng phải thuôn đều, càng gần thân càng mập.

Bonsai thường được xén tỉa thành hình chóp nón. Phần ngọn cây chỉ có những cành con nhỏ và mảnh nhất, những cành phía trên cũng được tỉa xép sát hơn, còn những cành phái dưới được để cho mọc thật dài trước khi xén, giúp phần gốc cành sát với thân cây trở nên mập hơn.

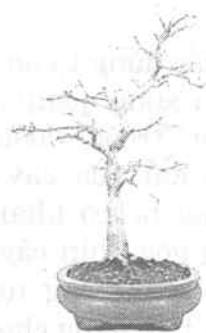
Có nhiều cành không được coi là góp phần vào việc làm cho dáng vẻ của cây bắt mắt hơn, những cành này có thể được xén bỏ không thương tiếc. Những cành mọc chen ngang cũng không cần giữ lại. Ngoài ra những cành mọc túa ra từ cùng một điểm trên thân cây chỉ làm cây càng xấu đi, giống như những cành mọc đối xứng nhau hoàn toàn trên thân cây. Hướng mọc của cành có thể được điều chỉnh bằng cách quấn dây. Ví dụ, những cành mọc hướng lên trên có thể được quấn dây để uốn xuống dưới. Tất nhiên là khi bắt đầu mà bạn chọn được cây nguyên liệu càng đẹp săn càng tốt, với những cành cây có săn được phân bố hợp lý, còn không thì bạn hoàn toàn có thể dùng cách quấn dây và xén tỉa để thay đổi những vị trí của cành, thậm chí còn có thể lấp đi một "khoảng trống" trong kết cấu của cành và tô điểm cho hình bóng của cây thêm sắc nét.

Mặt trước của cây

Mặc dù, giống như một tác phẩm điêu khắc đứng tự do, có thể ngắm nhìn bonsai từ tất cả các phía xung quanh, bao giờ cây cũng được thiết kế với một mặt "trước" được chọn sẵn, đây cũng thường là mặt đẹp nhất của cây. Trong khi những cây trong tự nhiên không hề có khái niệm mặt trước, bạn vẫn thấy là có những góc nhìn cây đẹp hơn là từ chỗ này chỗ kia, quan sát cây trong tự nhiên có thể kích thích ý tưởng cho việc thiết kế dáng cho bonsai. Sau đây là một số điểm chính thức được coi là những nguyên tắc trong việc chọn mặt trước cho bonsai.

Bonsai được thiết kế để tầm mắt của người nhìn bao giờ cũng ngang với một điểm nằm giữa thân cây. Mặt được chọn làm mặt trước của cây phải khoe được hết kết cấu rễ, góc lượn và độ thuôn đều của thân cây, cũng như sự phân bố cành đẹp nhất, cho phép bạn nhìn vào "bên trong" cây trong khi vẫn giữ nguyên được những nét ngoài cơ bản đặc trưng nhất.

Những đường nét uốn lượn của phần thân dưới thường trở nên rõ nhìn nhất khi chúng được xoay về một bên thay vì phô thảng ra trước mắt người nhìn: một cây có thân cong về phía trước bị gọi là "ức chim câu" - một đặc điểm tối kỵ trong bonsai. Những cành mọc xiên thảng về phía trước cũng chỉ được chấp nhận khi ở phần trên cùng của cây, nhưng ở phía sau điều quan trọng là cành lại phải mọc xiên khỏi phía người nhìn để tạo chiều sâu cho cây. Một sai lầm phổ biến mà những người mới bắt đầu thường mắc phải là chỉ tham khảo từ ảnh trong khi lại bỏ qua việc quan sát những cây thực với những cành phía sau mà trong ảnh không nhìn thấy.

Nhìn từ bên trái

Nhìn từ bên phải

Nhìn từ phía sau

Góc nhìn

Một cây thích trại lá mùa đông phô ra kết cấu cơ bản của cây từ những góc nhìn khác nhau. Ngắm từ bên trái, phải rõ ràng là ngọn cây nghiêng về phía người nhìn. Khi nhìn từ phía trước như trong ảnh, cành cây được phân bố khéo léo nên không che khuất thân, còn phía sau lại có nhiều cành hơn tạo chiều sâu và đầy đặn cho cây.

Ngọn cây, tức phần trên cùng, phải hơi ngả về phía người nhìn - nói như người Nhật Bản thì cây phải trông như đang "cúi chào" bạn. Đặc điểm này xuất phát từ thực tế là khi ngắm nhìn cây trong tự nhiên bạn phải ngược lên trên để quan sát hết chiều cao của cây, và khi bạn ngửa đầu ra sau để nhìn lên thì ngọn cây như đang đổ về phía bạn. Cây bonsai mà có ngọn ngả về sau trông sẽ rất giả tạo.

Để quyết định được đâu là mặt trước của cây, bạn phải cân nhắc sự kết hợp giữa rễ, thân và cành cây cùng với phần ngọn từ nhiều góc khác nhau và chọn góc nào bạn thấy là đẹp nhất. Sự bố trí của cành và hình dáng của phần ngọn hoàn toàn có thể điều chỉnh được bằng các phương pháp xén tỉa, do vậy thân và rễ cây sẽ là ưu tiên hàng đầu cho sự lựa chọn của bạn. Trong số tất cả các yếu tố trên, rễ cây là phần quan trọng nhất, và cũng là yếu tố khó thay đổi nhất.

Kích thước và tỷ lệ

Bonsai có nhiều kích thước khác nhau, từ những cây tí hon nằm lọt thỏm trong lòng bàn tay đến những cây có chiều cao hơn cả một người trưởng thành. Rất nhiều người không biết về bonsai thường cho rằng bonsai là "làm cho cây nhỏ lại", nhưng thực ra không phải vậy. Mục đích của bonsai là sử dụng cây để mô phỏng tự nhiên, và kích thước nhỏ bé so với cây tự nhiên của bonsai chủ yếu giúp cho việc chăm sóc và tạo dáng trở nên thuận tiện hơn. Đây là tiêu chuẩn rõ ràng trong quan điểm của người Nhật về bonsai, theo đó những cây trồng trong vườn hoặc

công viên cũng được chăm sóc và tạo dáng không khác gì những cây cảnh nhỏ trồng trong chậu.

Do sự đa dạng về kích thước của bonsai, chúng ta không cần thiết phải tranh luận xem cỡ nào đẹp hơn hoặc thành công hơn cỡ khác, vì như vậy thì không khác gì đi so sánh một bức chân dung mini với một bức tranh trùm tượng lớn. Tuy vậy, cũng phải nói rằng, đa số bonsai đều có kích thước nằm trong khoảng từ 15cm đến 60cm. Vì trong thực tế những cây bonsai quá nhỏ hoặc quá lớn đều gây ra những khó khăn đặc biệt cho người trồng.

Những cây bonsai lớn, cao từ 2m trở lên, phải cần đến 4 người khỏe mạnh mới có thể di chuyển một cách an toàn. Việc xoay chuyển cây hàng ngày để tia tốt cũng là một việc hết sức khó khăn. Ngoài ra giá cả của những chiếc chậu quá khổ cũng là một điều phải tính đến, cùng với câu hỏi là sẽ trưng bày một cây lớn như vậy ở đâu? Tuy nhiên, phải nói rằng những cây bonsai lớn thường

Tạo cảm giác về tỷ lệ cân xứng

Những giống cây lùn rất phù hợp đối với các dáng trồng cây trên đá, ví dụ như cây bạch thông Nhật Bản lùn trong ảnh được trồng trên một tảng đá vùng Ibigawa. Tân lá nhỏ và hình bóng gọn gàng của cây tạo ấn tượng mạnh mẽ về chiều sâu và khoảng cách hơn là một cây lớn.

trông rất ấn tượng nên không ít người chấp nhận những khó khăn kể trên để có được một cây thật lớn trông trong chậu của mình.

Những cây cực nhỏ lại gặp khó khăn về vấn đề tưới nước. Với một chậu cây bé tí hon, có khi bạn phải tưới nước cho cây vài lần mỗi ngày khi thời tiết khô nóng. Việc thiết kế dáng cho những cây bonsai nhỏ cũng gặp khó khăn. Trong khi đối với một cây bonsai cỡ trung bình một chiếc lá sẽ tương đương với một chùm lá của cây mọc tự nhiên, thì đối với một cây bonsai 8cm, một chiếc lá sẽ tương đương với cả một cành hoặc ngọn cây. Do vậy với những cây bonsai mini, bạn chỉ có thể giữ mỗi cây có khoảng hai cành và một ngọn - với bonsai mini bạn cần thực hiện phương châm "càng ít càng tốt". Tuy nhiên vẫn có nhiều người ưa thích bonsai mini (hay còn gọi là bonsai mame) vì với chúng, họ có thể dễ dàng tạo ra cả một bộ sưu tập toàn diện trong một khoảng không gian chật hẹp, vì những cây bonsai cỡ này thường được trưng bày cùng nhau.

Nhưng dù to hay nhỏ, tỷ lệ mới là yếu tố mang lại vẻ tự nhiên cho bonsai. Đây là lý do tại sao những cây có lá nhỏ lại được ưa chuộng đến vậy, bởi vì chúng giúp cây có tỷ lệ cân xứng giữa lá và cành, thân cây. Lá cây càng lớn và tán lá cùng cành nhỏ càng thô thì càng khó tạo cho cây vẻ ngoài tự nhiên của một cây trưởng thành. Một số cây hoàn toàn không phù hợp để tạo thành bonsai cỡ nhỏ, những cây khác lại không thích hợp để làm bonsai cỡ lớn, nhưng cũng có nhiều cây phù hợp với các kiểu bonsai cỡ trung bình

Trong các kiểu phong cảnh hoặc cụm bonsai, thường có nhiều không gian để người trồng có thể thực hiện các thao tác cần thiết nhằm tạo tỷ lệ cân xứng cho cây, bởi vì những cây này liên hệ chặt chẽ với nhau cũng như những yếu tố khác, như đá trong phong cảnh hoặc những loại cây trồng phủ trên bề mặt để nâng cao tính tự nhiên của cụm phong cảnh. Những nguyên tắc để tạo tỷ lệ trong các kiểu trồng cây trên sẽ được trình bày cụ thể trong các phần sau.

CÂY VÀ CHẬU

Trong quá trình tạo bonsai, tất nhiên ban đầu bạn sẽ tập trung chú ý đến việc uốn tạo dáng cây và tia tốt giúp cây có được vẻ ngoài ngày càng rõ nét theo thời gian. Nhưng một điều khác cũng quan trọng mà bạn không được xao nhãng là việc tìm một chiếc chậu phù hợp với cây. Đây là một phần thiết yếu không kém trong quá trình tạo dáng cho bonsai, vì việc chọn được chiếc chậu phù hợp nhất hài hòa với cây sẽ góp phần vào việc hoàn thiện vẻ đẹp tổng thể của bonsai.

Có khá nhiều tiêu chuẩn thực tế để cân nhắc khi chọn chậu (sẽ trình bày kỹ hơn ở các phần sau), nhưng đây là những vấn đề hoàn toàn có thể được giải quyết một cách dễ dàng. Giá trị thẩm mỹ của chậu mới là yếu tố khó khăn vì nó còn phụ thuộc vào đặc tính của loại cây bạn

định trồng vào chậu, và cách bạn đã tạo dáng cho cây, cũng như, ở một mức độ nhất định, cảm nhận chủ quan của bạn về các giá trị thẩm mỹ. Sau đây là một số nguyên tắc cơ bản có thể giúp bạn lựa chọn chính xác hơn. Dần dần khi đã có kinh nghiệm hơn trong việc trồng và thưởng thức bonsai, bạn sẽ tự phát triển được một bản năng sắc sảo để dễ dàng biết được loại chậu nào sẽ hợp với dáng và giống cây nào nhất.

Bonsai phong cảnh

Cảm giác về một kiểu trong cảnh tự nhiên trong dáng bonsai này càng được làm sâu sắc hơn bằng cách tương phản màu sắc và kết cấu của cây với màu sắc và hình dáng giản dị của chậu trồng. Thành chậu lõe rộng ra xung quanh tạo cho ta cảm giác toàn bộ kiểu phong cảnh đang “trôi lững lờ”.

Hình dáng, kích thước và màu men

Kích thước và tỷ lệ của chậu so với cây là một trong những yếu tố đầu tiên bạn cần cân nhắc. Chậu phải có tỷ lệ cân xứng với cây, không chỉ về mặt thực tế để cây có đủ đất và nước, mà quan trọng là về khía cạnh thẩm mỹ giúp cây trở nên cao hơn và rộng hơn thực tế. Không nên trồng cây vào một chiếc chậu quá rộng khiến người xem có cảm giác cây đang bơi trong chậu; cũng như không nên nhét cây vào một chiếc chậu quá nhỏ khiến cây trở nên mong manh, dễ đổ. Đối với một cây mọc vươn thẳng lên

cao thì đường kính của chậu tốt nhất là nằm trong khoảng hai phần ba đến ba phần tư chiều cao của cây, đó đối với một cây mọc xòe rộng sang hai bên thì ngược lại. (Khi trồng vào chậu lần đầu đối với một cây rụng lá mới tạo dáng, điều quan trọng là bạn phải ước lượng để dành sẵn chỗ cho cây khi nó xòe rộng thêm và lá cây mọc ra kín cành). Thông thường chậu trồng bonsai có đáy nông so với chiều dài và chiều rộng của chậu. Những cũng có nhiều trường hợp người trồng sử dụng những chiếc chậu sâu hơn, tùy thuộc vào những lý do thẩm mỹ liên quan đến những giống và dáng cây cụ thể.

Chậu bonsai có nhiều hình dáng khác nhau và cùng một kích cỡ cùng có nhiều loại chậu cho những dáng cây khác nhau. Những hình dáng cơ bản nhất là hình chữ nhật, bầu dục và tròn; thành chậu có thể dựng đứng, uốn lượn hoặc hơi xòe. Ngoài ra cũng có những chiếc chậu

Không gian trong chậu

Hình dáng gọn gàng, cởi mở của chậu trồng khiến cho cảm giác của người xem về sự sinh động của cụm cây càng trở nên rõ ràng hơn.

hình chữ nhật có góc được chạm trổ thêm hoặc hơi uốn khúc. Một số chậu lại có những chân đế nhỏ, khuất dưới đáy chậu, còn ở những chiếc chậu khác, những chân đế này được khoe ra lộng lẫy một cách có chủ ý. Tương tự như vậy, mép chậu có thể được bố trí thẳng hàng với thành chậu, hoặc cũng có khi lượn lên trên hoặc cùp xuống dưới.

Hầu hết chậu trồng bonsai là chậu gốm không tráng men và giữ nguyên màu sắc cơ bản của đất sét sau khi nung. Nói chung những gam màu nhẹ nhàng, giản dị được xem là phù hợp với bonsai hơn là những chậu tráng men sắc sỡ. Thông thường mặt ngoài của chậu trơn nhẵn, không trang trí, nhưng tất nhiên cũng có những chiếc được trang trí thêm những họa tiết hoặc hoa văn cho thêm phần cá tính.

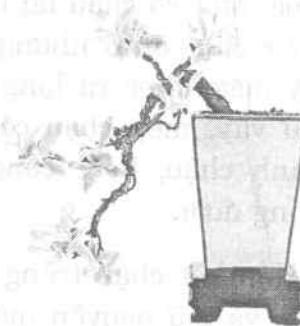
Đặc điểm về mặt thiết kế

Khi kết hợp chậu với cây, bạn không chỉ cần xem xét vấn đề kích thước và tỷ lệ, mà còn cả đặc điểm chung về mặt thiết kế của cây. Yếu tố này được quyết định bởi dáng của bonsai, ví dụ như trực hay bán trực, và những đặc điểm nổi bật của cây, ví dụ như cành cây thưa thớt hay rậm rạp; mảnh dẻ hay vạm vỡ; cây chỉ có lá hay có cả hoa và quả; lá xanh quanh năm hay chuyển màu theo mùa.

Một cây rừng thô rám và vạm vỡ sẽ cần một chiếc chậu không cầu kỳ, màu đất. Ví dụ như một cây thông thường hoặc một cây thông rụng lá sẽ thích hợp nhất với một chiếc chậu màu nâu nhạt, xám hoặc đen với hình dáng

giản dị, gọn gàng - bầu dục hoặc chữ nhật, với những chân đế kín đáo. Một chiếc chậu có nhiều hoa văn và họa tiết trang trí với màu men rực rỡ, chân đế chạm trổ tinh vi trông sẽ rất kệch cỡm khi kết hợp với một cây rừng. Những cây có tán lá rậm rạp, thân rắn chắc và vỏ sần sùi sẽ cần một chiếc chậu bonsai có đáy sâu hơn bình thường để tạo vẻ cân bằng, chắc chắn. Chiều sâu của đáy là một vấn đề cần cân nhắc kỹ càng khi chọn chậu cho những cây ra quả. Một cây có nhiều quả sẽ có vóc dáng khá nặng nề phía trên cho nên cần kết hợp cây với một chiếc chậu tương đối sâu một chút, ngoài tác dụng cân bằng về thị giác, một chiếc chậu đáy sâu cũng có nghĩa là cây sẽ được cung cấp nhiều độ ẩm hơn cần thiết cho quả.

Một cây bonsai thanh mảnh, duyên dáng với màu lá thay đổi theo từng mùa, ví dụ như thích, sẽ cần một chiếc chậu nông, thiết kế trang nhã hơn. Với chiếc chậu cho loại cây này, một lớp men màu nhạt hoặc trang trí nhẹ nhàng sẽ rất phù hợp. Màu đỏ và vàng cam của tán lá mùa thu trên cây trông lại càng rực rỡ khi tương phản với màu men trắng hoặc pha kem của chậu, và một chiếc chậu hình bầu dục đáy nông sẽ càng làm tôn lên dáng vẻ tinh tế, tao nhã của cây thích. Trong quá trình cân nhắc chọn dáng và màu cho chậu, bạn cần xem xét những đặc điểm

Sự hài hòa về màu sắc

Màu lá xanh nhạt của cây liễu Thụy Sỹ (*Salix helvetica*) trong ảnh kết hợp rất hài hòa với nước men cùng màu của chiếc chậu dáng thác đổ.

và màu sắc khác nhau của cây trong từng mùa - hoa, quả và sự thay đổi của sắc lá. Trong những phần sau các bạn sẽ thấy hình ảnh minh họa cho những đặc điểm cụ thể của nhiều cây khác nhau.

Nói chung, một chiếc chậu hình chữ nhật với các góc chậu vuông vắn, sắc cạnh trông trọng hơn là một chiếc chậu hình bầu dục. Những chiếc chậu hình bầu dục hoặc hình tròn phù hợp với những cây bonsai có dáng vẻ tròn trịa. Một cây mảnh và cao sẽ cần một chiếc chậu có hình dáng thanh nhã để làm tôn thêm vẻ đẹp đặc trưng của mình, trong khi đó cây có hình dáng khỏe khoắn, mạnh mẽ và thô ráp sẽ cần một chiếc chậu thật chắc chắn, đường bệ. Một cây có thân uốn khúc sẽ thích hợp hơn với một chiếc chậu cũng thật góc cạnh, uốn lượn đặc biệt, thay vì một chiếc chậu hình bầu dục nhẹ nhàng.

Cách tốt nhất để nhận thức rõ ràng những sắc thái trong mối quan hệ giữa cây và chậu là nghiên cứu thật nhiều ví dụ từ những cây bonsai thực sự chất lượng, cả những cây ngoài đời và những cây trong ảnh, và có cái nhìn phân tích sắc sảo và nhạy bén đối với những yếu tố tạo nên nét đặc sắc trong cây bonsai đó. Hãy xem xét kích thước, hình dáng, tỷ lệ, màu sắc của chậu trong mối quan hệ với kích thước, hình dáng, phong cách và kết cấu cũng như màu sắc của cây và cố gắng xác định những mối liên hệ đã khiến cho tác giả của cây bonsai đó quyết định chọn chiếc chậu cho cây. Bằng cách tham khảo sáng tạo như vậy, dần dần bạn sẽ có được con mắt nhạy bén, phân biệt được cái gì đúng, cái gì sai.

Trồng cây trong chậu

Sau khi chọn được chiếc chậu phù hợp, bạn vẫn cần phải nhớ rằng cách trồng cây vào trong chậu cũng ảnh hưởng không nhỏ đến ấn tượng của bonsai. Chậu trồng góp phần tạo sự cân bằng cho hình bóng của cây còn ấn tượng chung về bố cục lại bao gồm sự liên hệ giữa hình dáng của chậu và cây. Vị trí của cây trong chậu cần được xen xé trong sự cân bằng tổng thể của bố cục và xu hướng vận động của cả thiết kế - xem liệu sự vận động của thân cây là xiên hay uốn lượn, sang trái hay sang phải, cùng với sự cân bằng giữa các cành ở các bên.

Thông thường thì rất hiếm khi cây được trồng vào chính giữa chậu. Để tăng vẻ tự nhiên, bao giờ người ta cũng đặt cây hơi lệch sang một bên, sát về bên phải hoặc bên trái chậu theo tỷ lệ 1:2. Vì chậu đóng vai trò là nền tảng cho kiểu bonsai, cây phải được trồng sau cho mắt của người xem phải thưởng thức trọn vẹn mối quan hệ hài hòa giữa cây và chậu, chứ không làm vỡ bố cục chung. Ví dụ, một cây có cành dưới mọc vươn dài sang bên phải sẽ được trồng hơi lệch sang bên trái chậu, tạo nên sự cân bằng giữa độ xòe của cành và chiều dài của chậu: một cây có thân xiên sẽ được trồng sao cho gốc cây hơi lệch sang một bên để ngọn cây nằm thẳng với tâm chậu.

Trong những kiểu cụm bonsai, khoảng cách giữa các cây trong chậu cũng là một yếu tố quan trọng góp phần vào tính tự nhiên của tác phẩm. Những khoảng trống ở hai bên của cây là một phần cốt yếu của kiểu dáng, nhưng những khoảng trống này phải thật ngẫu nhiên, không đều nhau, tạo nên một bố cục không đối xứng.

SẮC XUÂN

Mùa xuân có thể là thời điểm cây cối có màu sắc rực rỡ nhất trong năm, và cũng là lúc rất thú vị để tận hưởng những đặc điểm hấp dẫn trong nghệ thuật bonsai. Nhưng trước hết là sự hài lòng của bạn khi nhìn cây đã qua được một mùa đông dài khắc nghiệt. Những chồi non bắt đầu nhú lên và mở bung ra, tạo thành một tán lá mới xanh tươi mơn mởn và, đối với một số loại cây, những bông hoa đầu tiên bắt đầu hé nụ trên cành. Càng lúc, cây càng phát triển mạnh hơn, cho đến khi tất cả những cây trong bộ sưu tập của bạn đều hồi phục hoàn toàn sau một kỳ nghỉ đông dài.

Hoa đậu tía

Những cành hoa đỏ xuống như dòng thác của cây đậu tía trong ảnh là một trong những ví dụ tiêu biểu cho các loại hoa rực rỡ vào mùa xuân.

Một trong những loại cây đậm chồi sớm nhất là thông rụng lá Nhật Bản, những chùm lá kim xanh non của cây như một lớp áo mới rất đẹp vào thời khắc đầu xuân. Những cây thích Nhật Bản cũng đua nhau khoe sắc lá rực rỡ của mình, nhất là những cây thích lá đỏ giống "Deshojo" và "Seigen". Nói chung, tất cả các loài cây, từ những cây lá kim xanh quanh năm, cho đến những cây rụng lá đều đua nhau khoe sắc trong mùa xuân mới.

Khi mùa đông vừa kết thúc chuyển sang xuân, thời tiết dịu dàng ấm áp là lúc những cây anh đào thu (*Prunus subhirella "Autumnalis"*) và những cây hoa mộc qua cho ra những nụ hoa đủ mọi màu sắc từ trắng đến hồng và đỏ. Càng vào tiết xuân, bên cạnh những chiếc lá non ngày càng mở rộng, là đến lượt những cây mận gai, đậu tía, táo tây và anh đào nở hoa và, đến cuối xuân, người trồng lại có dịp chiêm ngưỡng màu đỏ quyên rực rỡ.

Thich Deshojo

Màu lá đỏ rực vào mùa xuân là đặc điểm nổi bật của những cây thich Nhật Bản giống "Deshojo", một trong những giống thich đẹp nhất cho vẻ đẹp quanh năm. Với kỹ thuật xén lá cho bonsai, ta có thể kích thich cho cây ra đợt lá non thứ hai trưởng tự vào cuối mùa hè.

Hoa táo

Hoa táo mùa xuân trông rất đẹp và thơm ngát.

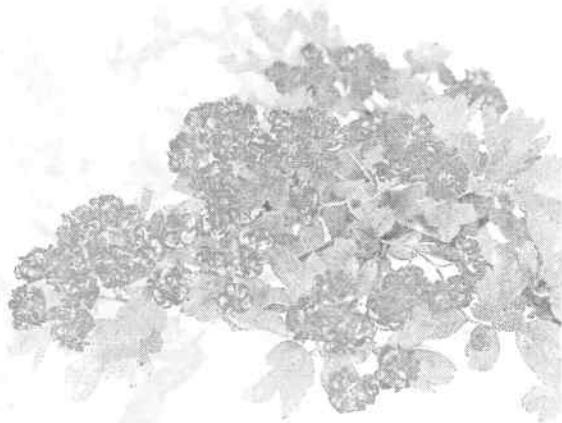
Những chùm hoa của liễu lùn

Những chùm hoa đuôi sóc màu vàng nhạt là đặc điểm nổi bật vào mùa xuân của liễu lùn (*Salix repens*), sắc hoa lại càng được tôn lên bởi nước men màu kem sữa của chậu trồng.

Thích Ukon

Thích Nhật Bản giống "Ukon" trông đẹp nhất vào mùa xuân, mặc dù cây vẫn giữ được tán lá xanh muốt màu ngọc bích của mình trong suốt mùa tăng trưởng. Mầu sắc tươi rói còn lan cả sang thân cây và cành.

Hoa mận gai cánh kép

Loại mận gai này bao giờ cũng cho những chùm hoa lộng lẫy vào mùa xuân

SẮC HÈ

Trong suốt mùa hè, tất cả những cây bonsai đều phát triển mạnh mẽ và thay đổi liên tục. Cả những cây rụng lá và những cây lá kim đều mọc kín lá trên cành, trông cây như khoác một tấm áo mới xanh biếc.

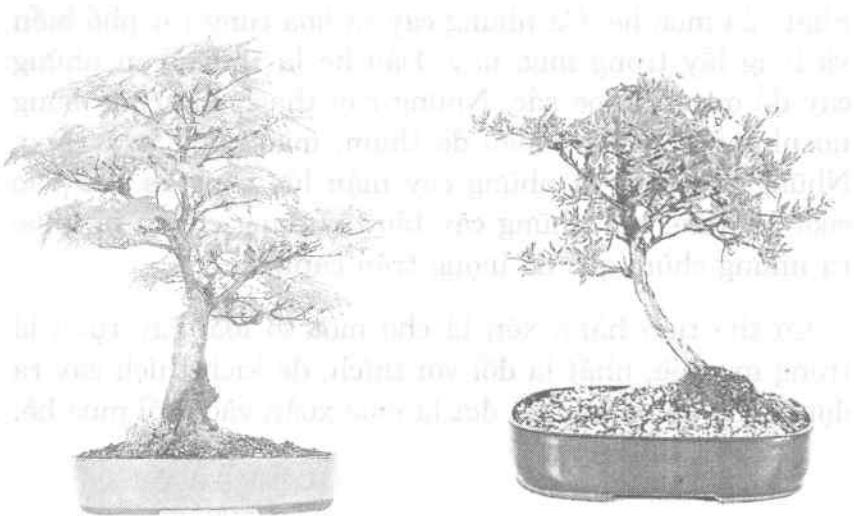
Các sắc lá xanh là một trong những đặc điểm đẹp

Những bông hoa đỗ quyên nhiều màu sắc
Rất nhiều loại đỗ quyên nở cùng lúc
với nhiều màu hoa khác nhau tạo thành
một bức tranh nhiều màu sắc trên cùng
một cây.

Hoa đỗ quyên giống "Kaho"
Mặc dù hoa đỗ quyên tương đối
lớn so với tỷ lệ của cây, chúng lại
mọc rất dày che kín hầu như
hoàn toàn thân và cành cây, tạo
nên một mảng màu sắc sinh
động và rực rỡ.

Thích Nhật Bản giống "Sango Kaku"

Từ cây thích trong ảnh bạn có thể rút ra nhận xét là vẻ đẹp của cây không chỉ do tán lá và hoa mang lại. Ảnh tượng chủ yếu từ cây trong ảnh này là vỏ cây hồng nhạt màu san hô, kết hợp hài hòa với những chiếc lá nhỏ xanh pha sắc hồng. Giống cây này cũng còn một đặc điểm nổi bật khác là tán lá phát triển rất gọn gàng, chắc chắn.

Hoa potentilla

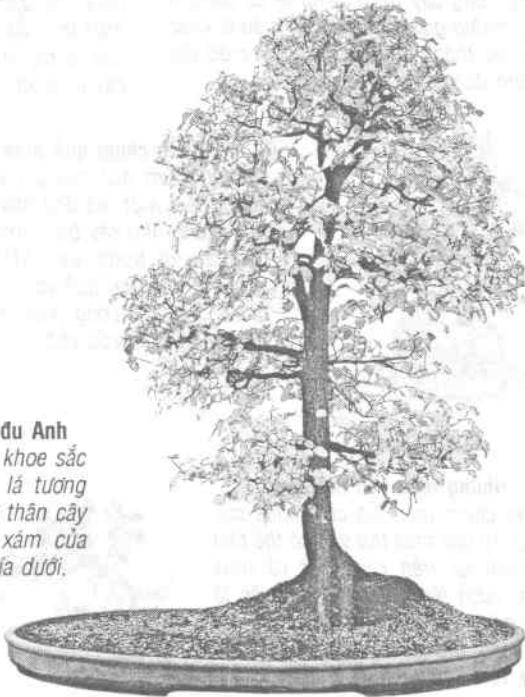
Đây là loại cây rất phổ biến trong vườn cũng như để làm bonsai. Cây potentilla trong ảnh có những bông hoa màu vàng tương phản với màu xanh của men chậu. Potentilla có nhiều màu hoa, từ trắng đến kem, vàng, hồng và cam.

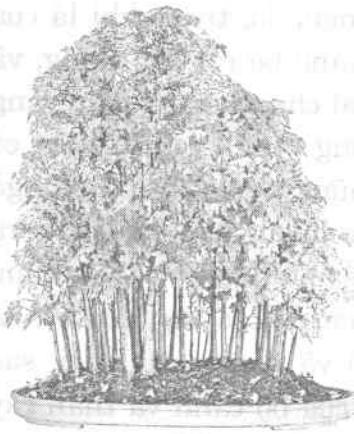
Lá thích

Tất cả những cây thích đủ mọi giống khác nhau đều có màu lá rất đẹp từ màu xuân đến mùa thu. Ảnh tượng chung về màu lá còn được bổ sung với hình dáng đặc biệt của lá cây, thường là nhọn hoặc tách thành các nhánh nhỏ.

và stewartia cũng có lá chuyển màu đỏ, trong khi lá của những cây bạch quả lại có màu vàng bơ rất đặc trưng, và lá của những cây thông rụng lá lại chuyển sang màu vàng rơm sóng sánh. Sồi và bạch dương cũng là những cây có vẻ đẹp nổi bật và mùa thu khi những tán lá trên cành ngả vàng. Trong khi đó, cây thanh hương trà lại khoe ra những chùm quả đỏ mọng lấp ló sau tán lá màu vàng cam. Những cây ra quả khác, bao gồm cả táo tây, nhựa ruồi rụng lá Nhật Bản (*Ilex serrata*) và những cây bêri, sau khi lá rụng hết lại khoe vẻ đẹp của bộ cành và thân cây với đặc điểm không thể bỏ qua là những chùm quả mọng lúc luỷu trên cành.

Màu lá mùa thu trên cây du Anh
Cây du Anh trong ảnh đang khoe sắc
lá mùa thu vàng rực. Màu lá tương
phản với màu xám đậm của thân cây
cũng như màu men xanh xám của
chiếc chậu hình bầu dục phía dưới.

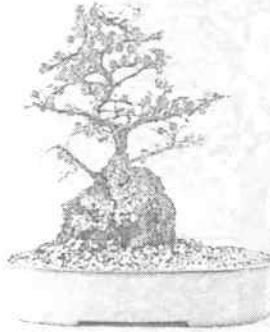

Các trạng thái màu sắc đan xen trên lá cây

Trong cụm bonsai gồm những cây thích ba lá này, từng cây thích riêng lẻ lại đang ở trong những giai đoạn chuyển màu lá khác nhau, tạo thành một bức tranh đa màu sắc từ xanh đến vàng cam và đỏ.

Lá sồi

Cụm bonsai trong ảnh là một ví dụ tiêu biểu cho đặc điểm lá chuyển vàng trong mùa thu của những cây sồi. Màu vàng úa của lá cây trông rất hợp với những thân cây màu xám.

Những chùm quả mùa thu

Những chùm quả mỏng trên cây bồ sung thêm một nét đẹp nữa cho mùa thu, giống như cây bēri trồng trên đá dung nham trong ảnh. Mẫu đỗ tươi của những chùm quả và những chiếc lá còn sót lại tương phản rực rỡ với màu men xanh của chậu.

Những màu sắc lâu bền

Những chùm mận lùa chín khoe sắc đỏ rực rỡ vào mùa thu vẫn có thể tiếp tục bám lại trên cành hết cả mùa đông, vươn lên giữa những chiếc lá xanh bóng loáng quanh năm. Mận lùa có nhiều giống với màu quả khác nhau, từ đỏ đến vàng và cam.

SẮC ĐÔNG

Theo truyền thống, màu đông mới là mùa tổ chức những triển lãm chủ yếu để trưng bày bonsai tại Nhật Bản. Người ta cho rằng nhiều cây bonsai chỉ có thể được đánh giá một cách chính xác nhất khi kết cấu của cây đã trở nên rất rõ ràng sau khi lá rụng. Đây cũng là thời điểm

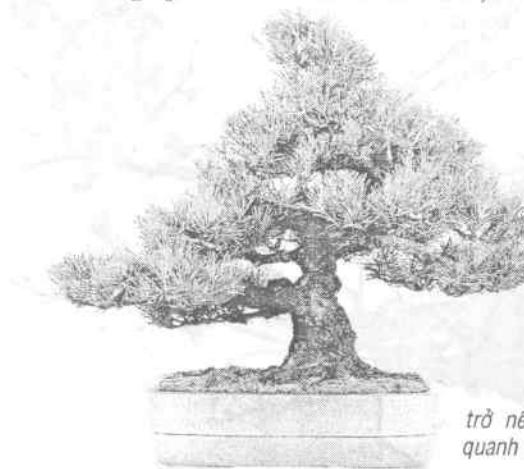

Sắc đông

Rất ít cây ra hoa mùa đông, ngoại trừ những cây mai và đào thường nở hoa vào cuối mùa đông. Mai là một loài hoa rất đặc biệt vì cùng một cây có thể nở nhiều bông hoa có màu sắc khác nhau, những bông hoa đỏ rực chen lẫn với sắc hồng và trắng của những bông bên cạnh.

huy hoàng nhất của những cây lá kim, những cây toát lên vẻ khỏe mạnh và hùng vĩ trong điều kiện khắc nghiệt nhất của mùa đông. Nhưng gây ấn tượng không kém là những cây rụng lá khi chúng khoe ra những cành con nhỏ nhắn và thanh mảnh, nhất là đu Trung Quốc và thích Nhật Bản. Khi trại sạch lá, những cây cỏ vỏ đẹp, như stewartia và bách nhật hồng đen, lại có vẻ đẹp quyến rũ rất riêng của mình. Một số loại cây vẫn giữ được những chùm quả mọng của mình trong suốt mùa đông, tô thêm những gam màu khỏe khoắn, ấm nóng vào bức tranh mùa đông khá giản dị và nhẹ nhàng. Mộc qua Trung Quốc là một trong những cây rất đẹp vào mùa đông, với vẻ đẹp là sự kết hợp của những cành trại lá, lớp vỏ sần sùi cùng những chùm quả mọng. Cuối mùa đông, những dấu hiệu đầu tiên báo hiệu mùa xuân ấm áp đang đến là những bông hoa mai đủ màu sắc nở bung ra trên những cành cây khảng khiu, trại lá, tiếp sau đó là những bông hoa nhài mùa đông (*jasminum nudiflorum*).

Màu sắc và tán lá
Những cây lá kim như cây thông đen Nhật Bản trong ảnh là những loại cây hiếm hoi khoe vẻ đẹp nhất của mình vào mùa đông. Những chùm lá kim xanh tươi vươn thẳng lên trên cùng với lớp vỏ xù xì của cây tạo nên một hình ảnh thật mạnh mẽ và vững chãi. Cây càng trở nên nổi bật khi những cây xung quanh đã rụng hết lá chỉ còn trơ cành.

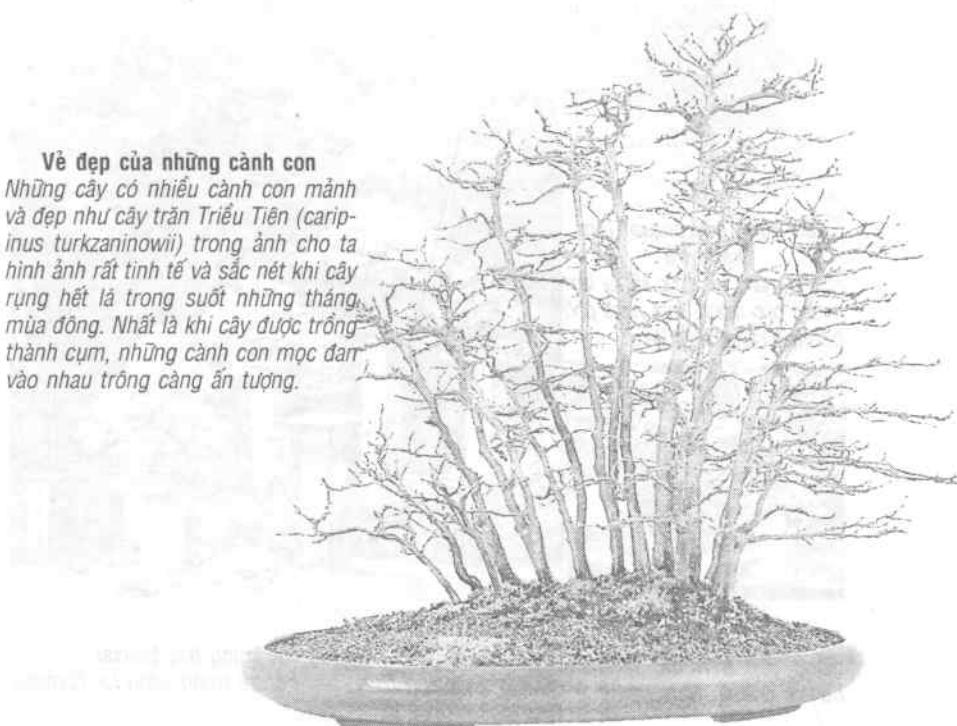
TÍNH KHÁC NHƯA CỦA BONSAI

Vẻ đẹp của kết cấu

Những cây bonsai rụng lá lâu năm giống như cây sồi cổ thụ trong ảnh thường khoe được dáng vẻ rất ấn tượng của cành và thân cây khi trụi lá.

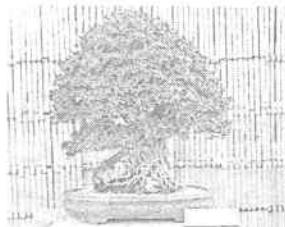
Vẻ đẹp của những cành con

Những cây có nhiều cành con mảnh và đẹp như cây trân Triều Tiên (*carpinus turczaninowii*) trong ảnh cho ta hình ảnh rất tinh tế và sắc nét khi cây rụng hết lá trong suốt những tháng mùa đông. Nhất là khi cây được trồng thành cụm, những cành con mọc đan vào nhau trông càng ấn tượng.

TRUNG BÀY BONSAI

T hời điểm cũng như cách thức trưng bày bonsai một cách dân dã hay sang trọng, cho những dịp đặc biệt hay ngày thường còn phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố, ví dụ như quy mô của bộ sưu tập và khoảng không gian bạn có thể dành cho cây; mức độ hài lòng bạn muốn có khi ngắm nhìn và thực hiện công việc với những cây bonsai của mình hàng ngày; và điều kiện cụ thể của từng cây để bảo đảm cho chúng phát triển một cách khỏe mạnh nhất.

Nền trưng bày bonsai làm bằng tre

Những mảnh tre được kết lại làm những bức màn, một nghệ phô biến tại Osaka, Nhật Bản.

Hồ nước nhỏ

Dùng để trưng bày các kiểu trồng cây trên đá, tại làng bonsai Oyima, Nhật Bản.

Những cọc trưng bày bonsai

Cảnh trưng bày bonsai trong vườn tại Toronto, Canada.

Chiều cao lý tưởng nhất để trưng bày bonsai nằm trong khoảng mà người trồng có thể ngắm nhìn cây một cách rõ ràng nhất, tốt nhất là ngang tầm mắt, ngoài ra chiều cao này còn tạo điều kiện dễ dàng cho việc tưới tắm và chăm sóc cây. Thông thường bonsai được đặt trên những giá gỗ dài cao ngang tầm bàn ăn; nếu không, cây có thể được đặt trên những giá gắn sát tường nhà. Nếu cây được đặt gần nhà, ví dụ như trong một hàng hiên, để có thể nhìn thấy khi ngồi bên trong nhà, cây thường được bố trí thấp hơn so với để ngoài vườn. Ngoài ra bonsai cũng thường được đặt trên những bức tường thấp ngoài vườn.

Một nguyên tắc cơ bản khi trưng bày bonsai là không được đặt cây ở vị trí quá thấp khiến bạn phải cúi xuống khi nhìn cây. Bạn có thể đặt một cây bonsai lớn ngay trên mặt đất với điều kiện cây sẽ được ngắm nhìn từдалек xa (ngoài ra cũng còn những lý do thực tế khác khiến bạn phải đặt cây cách khỏi mặt đất, ví dụ như để tránh bùn đất bắn vào khi trời mưa hoặc ngăn không cho côn trùng gây bệnh chui vào trong chậu). Nếu đặt ở gần nhà, một cây bonsai lớn trồng trong khoảng sân trong có thể sẽ được bố trí ở một vị trí thấp trên một phiến đá lát nền đặt trên những viên gạch hoặc một súc gỗ nhỏ. Một khả năng khác để trưng bày những cây bonsai riêng lẻ là kiểu đặt chậu trên cọc - một chiếc cọc trụ thẳng đứng, phía trên có bề mặt đủ rộng để đặt chậu.

Những điều kiện ngoài trời

Tốt nhất là nên trưng bày cây với hậu cảnh thật giản dị sao cho hình bóng và những khoảng không gian bên

trong của dáng cây được khoe ra thật trọn vẹn. Tuy nhiên đây là điều tương đối khó thực hiện với điều kiện trong vườn và đối với việc trưng bày hàng ngày thì cũng không cần đến những yếu tố cần thiết cho những kiểu trưng bày trang trọng.

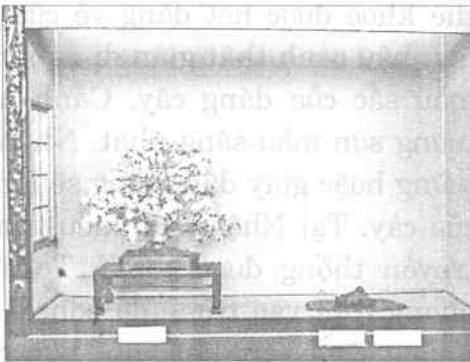
Nếu trong bộ sưu tập bonsai của bạn có cả những kiểu trồng cây trên đá, chúng sẽ cần nhiều điều kiện ẩm ướt hơn. Trong một số trường hợp, bạn có thể duy trì độ ẩm cần thiết cho cây bằng cách đặt chúng trong những khay nước nhỏ ngoài trời. Còn đối với những bộ sưu tập trồng cây trên đá đồ sộ hơn, có thể bạn sẽ phải tạo ra những điều kiện đặc biệt, ví dụ như đóng một chiếc giá lớn tạo thành một bể nước để có nhiều diện tích cung cấp hơi ẩm hơn cho cây trong những tháng hè nóng nực.

Cách bạn bố trí từng cây hoặc cả nhóm bonsai như thế nào tùy thuộc chủ yếu vào sở thích và thẩm mỹ cá nhân sao cho người xem có thể đánh giá được trọn vẹn vẻ đẹp của từng dáng cây cũng như đặc điểm nổi bật trong từng mùa của chúng. Ví dụ, nếu bạn trồng những cây bonsai ra hoa, có thể bạn sẽ thích khoe ra những cây này trong mùa sinh trưởng chính của chúng, sau đó lại chuyển chúng vào phía sau giá trưng bày nếu sau khi hoa rụng hết cây không còn hấp dẫn như cũ. Nếu bạn coi bộ sưu tập như một thể thống nhất, bạn sẽ phải cân nhắc những yếu tố như chiều cao, tỷ lệ, và độ xa gần của cả nhóm cây khi sắp xếp chúng sao cho tất cả những cây riêng lẻ đều có sự liên quan chặt chẽ, bổ sung cho nhau.

Bạn cũng phải luôn tính đến những yêu cầu cần thiết của cây như ánh sáng, và phương thức bảo vệ cần thiết khỏi những yếu tố không có lợi. Ví dụ như nếu đặt cây ở vị trí thường xuyên có gió mạnh thì rõ ràng là không tốt. Cũng như đặt bonsai lên những chiếc giá dựng sát chân tường có thể là một giải pháp tốt vì như vậy cây vừa được che chắn an toàn vừa có hậu cảnh rất giản dị. Tuy vậy, tường cũng phải là nơi nhận đủ ánh nắng cần thiết và không che quá khuất những cây bonsai của bạn, và bạn sẽ phải xoay chậu thường xuyên, vì nếu không những cành phía sau của cây sẽ chết vì không nhận đủ ánh sáng trong khi nhiệt độ do tường phản chiếu lại quá cao.

Trưng bày trong nhà

Mặc dù đại đa số những bonsai đều là những cây cứng cáp và phải sống ngoài trời quanh năm, nhưng thế nào cũng có những dịp bạn muốn đưa một vài cây vào trong nhà một vài ngày để tự mình thưởng thức hoặc trang trí cho những dịp đặc biệt. Nếu bạn có một bộ sưu tập đủ lớn, bạn có thể dễ dàng chọn được

Kiểu trưng bày Tokonoma truyền thống

Cây bonsai chính trong kiểu trưng bày được đặt trong một không gian rộng rãi xung quanh là những yếu tố bổ sung như đá cảnh và tranh treo tường.

những cây thích hợp nhất với từng thời điểm trong năm. Ví dụ, một cây ra hoa vào mùa xuân đúng thời điểm trông sẽ đẹp không kém những lọ hoa được cắm và trang trí công phu để trang trí cho căn phòng của bạn với những màu sắc rực rỡ nhất.

Hãy đặt cây ở nơi có ánh sáng, nhưng tránh đặt ở những cửa sổ có ánh nắng chiếu thẳng vào buổi trưa vì lá cây có thể bị xoăn xém. Đặt cây cách xa những nguồn tỏa nhiệt trong nhà, ví dụ như lò sưởi hoặc bộ tản nhiệt và những đồ điện gia dụng khác - ví dụ như nếu bạn đặt cây trên nóc tivi, cây cũng sẽ bị ảnh hưởng bởi nguồn nhiệt tỏa ra từ phía sau.

Ngay cả những kiểu trưng bày trong nhà dân dã nhất cũng đòi hỏi phải có đủ không gian xung quanh để cây có thể khoe được hết dáng vẻ của mình, cũng như phải có nền hậu cảnh thật giản dị để làm nổi bật lên thiết kế và màu sắc của dáng cây. Cảnh nền tốt nhất là một bức tường sơn màu sáng nhạt. Những họa tiết trang trí trên tường hoặc giấy dán tường sẽ làm mất đi vẻ đẹp tự nhiên của cây. Tại Nhật Bản, kiểu trưng bày bonsai trong nhà truyền thống được gọi là Tokonoma - đây là một góc phòng thuat vào trong đó bonsai được trưng bày cùng với những cây bối trợ khác nhỏ hơn hoặc những tảng đá cảnh, một bức tranh cuộn treo trên tường phía sau vẽ phong cảnh hoặc thư pháp, ba yếu tố kết hợp với nhau tạo thành một bố cục hình tam giác. Kiểu trưng bày này tất nhiên là không còn phù hợp với những ngôi nhà hiện đại theo kiểu phương Tây, nhưng ít nhất nó cũng cho chúng ta

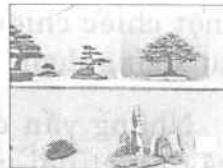
thấy một nguyên tắc cơ bản khi trưng bày bonsai là phải cho cây một không gian thoáng đãng để người xem có thể đánh giá trọn vẹn về nó.

Trong thực tế, có thể bạn sẽ phải lo lắng về việc tưới nước cho cây khi chuyển nó vào trưng bày trong nhà. Vì một kiểu bonsai bao giờ cũng là sự kết hợp giữa chậu và cây, nên bạn có thể loại bỏ khả năng thay đổi mối quan hệ này bằng cách đặt chậu vào trong một chiếc khay khác để chứa nước thoát ra. Tốt nhất là khi tưới bạn chỉ cần đưa cây ra ngoài và đợi cho đến khi nước thoát hết là lại đưa cây vào trong nhà. Để bảo vệ cho nền nhà hoặc mặt bàn khỏi bị xước khi tiếp xúc với chân đế của chậu, bạn có thể lót một chiếc chiếu cối hoặc một loại vật liệu mềm tương tự xuống dưới.

Những vấn đề trên cũng áp dụng cả đối với những cây nhiệt đới và cận nhiệt đới có bán tại các quốc gia có khí hậu ấm áp để tạo thành bonsai trong nhà. Nói chung việc chăm sóc cây trong nhà sẽ khó khăn hơn ngoài trời rất nhiều, và để giữ cây khỏe mạnh trong điều kiện ở trong nhà thường xuyên bạn sẽ phải nghiên cứu kỹ những yêu cầu thông thường của cây về ánh sáng cũng như độ ẩm để bù đắp cho nhiệt độ thường khá cao trong phòng.

TRUNG BÀY VÀ ĐÁNH GIÁ BONSAI

Trong trường hợp cần trưng bày bonsai một cách trang trọng cho những cuộc triển lãm, bạn phải tuân thủ một số nguyên tắc cụ thể hơn về những gì nên hoặc không nên làm, khác với việc trưng bày hàng ngày hoặc chỉ để cho riêng mình bạn thưởng thức. Không phải lúc nào cũng có dịp trưng bày những cây bonsai trong bộ sưu tập của bạn trước đông đảo công chúng, với nhiều bối cảnh khác nhau tùy thuộc vào các hoạt động của các hội và câu lạc bộ yêu bonsai tại các địa phương. Đối

Những cuộc triển lâm bonsai

Đây là những bức ảnh về các cuộc triển lâm bonsai tại Triển lâm Hoa Chelsea, London, Anh quốc.

Cách sắp xếp cây trong triển lâm

Những chiếc giá này được thiết kế phù hợp với chiều cao và độ xòe tán của cây.

với những triển lãm ở cấp độ quốc gia, nhiều nghệ nhân bonsai nổi tiếng sẽ được mời đưa cây đến tham gia trưng bày, rồi sau đó việc lựa chọn cũng như bố trí sắp xếp để trưng bày bonsai sẽ là trách nhiệm của những nhà tổ chức có kinh nghiệm. Đối với những quy mô nhỏ hơn, bạn có thể trưng bày những cây bonsai của mình trước một lớp học hoặc trong một buổi họp mặt của hội chơi bonsai địa phương, trong đó những tiêu chuẩn về trưng bày và đánh giá bonsai sẽ rất khác nhau tùy thuộc vào từng nơi và điều kiện cụ thể.

Chuẩn bị bonsai cho các cuộc triển lãm

Nếu bạn có cơ hội được chính thức tham gia trưng bày bonsai, dù ở cấp độ nào, việc chuẩn bị cây và chậu cho bonsai là điều rất quan trọng để đảm bảo những cây bonsai có những điều kiện tốt nhất khi được đưa ra cho công chúng chiêm ngưỡng. Quá trình chuẩn bị này bao gồm cả việc tẩy tót cho hình dáng của cây thêm sắc nét và vặt bỏ những chiếc lá khô úa; dọn dẹp sạch bẽ mặt đất trong chậu để diệt cỏ dại cũng nhặt bỏ những rác rưởi tích tụ trong chậu; thay lớp rêu khác; rửa sạch chậu khỏi những vết bùn bẩn hoặc ngăn nước và đánh bóng nước men của chậu. Bạn có thể để lại dây quấn nếu thân và cành cây vẫn đang tiếp tục được tạo dáng vì điều này cũng không ảnh hưởng nhiều đến vẻ đẹp chung của cây nếu như việc quấn dây được thực hiện gọn gàng và khéo léo.

Nếu như bạn chỉ tham gia triển lãm với một hoặc hai cây, chắc hẳn là bạn sẽ không có vai trò gì quan trọng trong việc quyết định xem cây sẽ được trưng bày như thế

nào, do vậy việc chuẩn bị tốt là cơ hội duy nhất giúp bạn có thể khoe được những nét đẹp đặc trưng nhất của cây. Nếu bạn trồng và tham gia triển lãm với những cây bonsai mini, có thể bạn sẽ được phân một khoảng không gian đủ để sắp xếp và bố trí cả cụm cây của mình.

Bố trí cách trưng bày cây trong triển lãm

Có một số yêu cầu cơ bản cho những cuộc triển lãm quy mô lớn để đảm bảo cho buổi triển lãm tạo được ấn tượng tốt, tạo cơ hội công bằng cho từng cây bonsai riêng lẻ đua tài. Về vị trí, nơi đặt bonsai phải có đủ không gian cho mỗi cây để chúng có thể khoe hết vẻ đẹp của mình. Phải đảm bảo sao cho người xem có thể ngắm nhìn toàn bộ những cây được trưng bày từ phía trước - tức là phải sắp xếp cây thành hàng ngang, không có chuyện cây này đứng trước cây kia. Nơi đặt cây phải thông thoáng, sáng sủa và đủ cao để những cây cao nhất cũng có thể đứng một cách thoải mái. Nếu phía sau là màn được sử dụng làm phông nền thay cho tường cứng, điều đặc biệt quan trọng là phải xem xét sao cho chiều cao của những tấm màn này phải hài hòa với chiều cao cũng như độ xòe tán của cây.

Triển lãm bonsai ngoài trời, Osaka, Nhật Bản
Trong ảnh là những cây bonsai được trưng bày trên một chiếc bàn ngoài trời, đằng sau là một bức màn lớn giản dị. Vì khách tham quan đều có ý thức cao nên ban tổ chức không cần làm hàng rào bao quanh bàn trưng bày, mặc dù trong đó có những tác phẩm cực kỳ có giá trị.

Cây có thể được trưng bày cùng nhau trên bàn lớn, hoặc riêng lẻ trên những cọc cao. Nếu sử dụng bàn làm khu vực trưng bày chủ yếu, mặt bàn phải được phủ sao cho bề mặt thống nhất. Tốt nhất là sử dụng những loại khăn trải bàn có màu trắng hoặc nhạt, những gam màu nhẹ nhàng và tròn, không có họa tiết trang trí. Bề mặt đặt cây phải có màu sắc sáng sủa, nhẹ nhàng, tuy nhiên có thể sử dụng những mảng vải tối để che chân bàn hoặc không gian phía dưới gầm bàn.

Khi đặt cây lên một bề mặt bằng phẳng hoặc một chân cột bạn cần xem xét kích thước thực tế của cây và tầm mức phù hợp để trưng bày phù hợp nhất. Ví dụ, những cây có nguồn gốc tự nhiên là vùng núi cao có thể được đặt ở những vị trí cao hơn những cây thường mọc ở vùng đồng bằng. Việc đặt bonsai cạnh nhau thành nhóm sẽ làm nổi bật những nét tương phản về tầm vóc, hình dáng, kết cấu và màu sắc, nhưng nếu tương phản quá mức sẽ làm giảm mất vẻ đẹp của từng cây. Nói chung, bonsai có thể được đặt cạnh nhau thành những nhóm nhỏ tùy theo kích thước - những cây lớn đi cùng với những cây rất lớn, những cây nhỏ đi với những cây trung bình, và những cây cực nhỏ đi với nhau thành một nhóm riêng. Những cây bonsai mini thường được xếp cùng nhau thành một nhóm, nếu không chúng sẽ bị che khuất trong cuộc triển lãm. Nếu bạn có một bộ sưu tập bonsai mini, có thể bạn sẽ cần thiết kế một giá đỡ đặc biệt với từng ngăn phù hợp với từng cây.

Đánh giá bonsai

Bonsai là những bức điêu khắc sống và, giống như những loại hình nghệ thuật khác, nên chắc chắn sẽ có nhiều cách đánh giá khác nhau và không thể nói là có cách đánh giá nào là chính xác nhất. Đối với những triển lãm ở quy mô quốc gia, bonsai không được đánh giá bằng những tiêu chuẩn cho điểm thông thường. Giải thưởng cùng với ghi nhận thường được giành cho những cây nổi bật hẳn lên so với những cây khác nhờ những đặc điểm của mình. Những tiêu chí dành cho những giải thưởng như vậy thường dựa trên một loạt những cân nhắc khác nhau: cây bonsai thắng cuộc phải là một đại diện tiêu biểu cho một dáng cây đặc biệt nào đó, hoặc cho thấy mức độ khó khăn trong quá trình tạo ra tác phẩm, hoặc cây đó phải thuộc về một giống cây hiếm quý nào đó đòi hỏi việc chăm sóc và tạo dáng đặc biệt. Hệ thống đánh giá loại này có thể tập trung vào những ý tưởng cụ thể của người trồng và thành công của cây bonsai xét về vẻ đẹp thuần túy của cây. Những nghệ nhân đặc biệt có thể được đánh giá bởi những người cùng đẳng cấp dựa trên một quan điểm cụ thể nào đó.

Tại những triển lãm ở quy mô địa phương, người ta có thể sử dụng một hệ thống tiêu chuẩn đánh giá ở mức tương đối, nhất là đối với những hội chợ làm vườn nơi bonsai chỉ là một trong những nội dung được trưng bày cùng với những loại hoa và rau quả khác. Đây cũng có thể là một cơ hội để tác phẩm của bạn được công chúng chiêm ngưỡng và đánh giá, và bạn thì có dịp gặp gỡ những người yêu bonsai khác trong vùng để tham khảo tác phẩm của

họ, còn việc đánh giá và trao giải thưởng chủ yếu là công việc của ban giám khảo - những người thường không có kiến thức chuyên về bonsai, vì vậy dù được giải hay không cũng không phải là một thước đo sự tiến bộ của bạn.

Một lý do khác khiến cho những cuộc triển lãm bonsai thường được đánh giá bằng những tiêu chuẩn tương đối là rất khó tạo ra những tiêu chuẩn đánh giá rõ ràng cho từng kiểu loại bonsai, và ngay cả khi có những tiêu chuẩn như vậy thì việc áp dụng chúng cũng là một vấn đề cần xem xét. Những người chơi nghiệp dư thường không phải lúc nào cũng được thông tin chính xác về tuổi tác hay nguồn gốc của những cây bonsai họ mua về. Hầu hết những cách phân loại hiện nay đều xoay quanh các giống cây, các dáng cây khác nhau, do vậy khó có những tiêu chuẩn và cách thức rõ ràng để hệ thống hóa quá trình đánh giá một tác phẩm bonsai.

Nếu bạn phải tham gia vào cương vị đánh giá một tác phẩm bonsai nào đó, phương pháp tốt nhất mà bạn có thể sử dụng là tạo ra những phạm trù phụ để đánh giá từng đặc điểm riêng lẻ tương thích với vẻ đẹp tổng thể của cây. Tất nhiên là bạn cần chú ý đến tình trạng sức khỏe của cây cùng với những yếu tố nghệ thuật: những thuộc tính cơ bản của cây - rễ, thân, và cành - dưới tác động của các phương pháp xén tỉa và tạo dáng; sự bố trí của tán lá; mối quan hệ giữa cây và chậu; cũng như cách trình bày tác phẩm. Trong thực tế, phương pháp này có thể giúp bạn đánh giá từng nội dung một cách tương đối độc lập; từ đó kết hợp lại thành mức đánh giá tổng quát cho cây.

providing that it is the job yourself have, which makes you feel good.

A black and white photograph of a man with glasses and a beard, wearing a light-colored shirt, sitting and tending to a small bonsai tree in a shallow, textured pot. The tree has a thick trunk and dense foliage. The background is plain and light.

Chương 2

CÁCH TẠO BONSAI

Mỗi cây bonsai là sự kết hợp độc đáo giữa những đặc điểm nguyên sơ của cây cùng với kỹ năng sáng tạo và đánh giá chính xác của người trồng. Trong chương này, tôi sẽ trình bày một cách rõ ràng và chi tiết những kỹ thuật uốn tạo dáng để biến một cây bình thường thành bonsai cùng với những ví dụ minh họa từng bước một. Ngoài ra là những vấn đề cần xem xét khi thiết kế dáng cây như chọn dáng nào cho phù hợp, phát triển những cá tính của bonsai, tạo ấn tượng về một cảnh rừng hoặc một kiểu phong cảnh tự nhiên cho cây. Thông qua việc áp dụng những phương pháp cơ bản được trình bày trong chương này, bạn có thể tự mình tạo ra bonsai từ những cây bình thường mua về từ vườn ươm chỉ trong vài phút. Sau đó bạn cũng có thể áp dụng những kỹ thuật này trong việc chăm sóc, cải thiện và tẩy tót cho những cây bonsai đã trưởng thành.

CÁC DÁNG BONSAI

iệc phân loại các dáng bonsai giúp người trồng có được những nguyên tắc cơ bản để đánh giá những tiềm năng của cây cũng như đặt ra được những mục tiêu mà cây phải đạt. Qua nhiều năm tháng, đã có rất nhiều cách phân loại và xác định các dáng bonsai khác nhau, do vậy kết quả trong thực tế hiện nay cũng có rất nhiều tiêu chuẩn và khái niệm khác nhau khi bàn về các dáng bonsai. 15 dáng bonsai mà tôi trình bày với các bạn trong chương này bao gồm nhiều kiểu dáng khác nhau từ những cây một thân, nhiều thân đến những kiểu cụm bonsai. Thông qua những kỹ thuật được trình bày dưới đây, độc giả có thể tự mình tạo nên các dáng bonsai; bạn cần nhớ rằng những kỹ thuật cần thiết để tạo dáng cho cây theo một dáng đã chọn còn tùy thuộc vào đặc điểm cụ thể của từng cây.

Nguyên tắc quan trọng nhất trong việc tạo dáng cho bonsai là tất cả các dáng đều được xây dựng dựa trên nguyên mẫu từ những cây mọc trong tự nhiên. Thông qua việc quan sát một cách tỉ mỉ những cây mọc trong thiên nhiên hoang dã, bạn có thể tạo cho cây bonsai của mình một kiểu dáng rất hiện thực mà không cần biết tên gọi của dáng đó là gì; nhưng tốt nhất là bạn vẫn nên biết cách xác định và phân biệt những dáng cây khác nhau, như vậy bạn có thể miêu tả cho người khác cũng như nắm được những cuốn sách tham khảo khác bàn về bonsai. Không cần thiết phải thuộc tên và nguồn gốc của chúng

bằng tiếng Nhật, cũng như chẳng cần tuân thủ một cách cứng nhắc những yêu cầu cụ thể của một dáng cây nào đó.

Chọn dáng nào cho cây?

Khi thiết kế dáng cho bonsai, bạn cần phải luôn ghi nhớ rằng bạn đang thực hiện công việc trên một cơ thể sống. Nhiều khi những đặc điểm tự nhiên của cây sẽ giúp bạn quyết định những dáng phù hợp với cây, và bạn phải xem xét xem bạn có thể uốn tạo và điều chỉnh cây nguyên liệu như thế nào để tạo nên một tác phẩm bonsai mang đậm nét những đặc điểm của dáng cây bạn định tạo ra.

Tất nhiên về mặt lý thuyết cũng nhu thực tế, bạn hoàn toàn có thể tạo cho bonsai một dáng trái ngược hẳn với những đặc điểm sinh trưởng của cây, nhưng tôi không khuyên những người mới bắt đầu thực hiện tác phẩm theo hướng này. Nhưng cho dù bạn xây dựng thiết kế dáng cho bonsai dựa trên đặc điểm mộc thẳng tự nhiên của những cây sồi hoặc bạch dương, vẻ xù xì và xương xẩu của những cây thông, hoặc vẻ mảnh mai duyên dáng của những cây thích, thì bạn vẫn có rất nhiều lựa chọn khác nhau trong việc quyết định dáng hợp nhất đối với từng cây cụ thể. Nếu bạn thực hiện bonsai từ những loại cây bụi như đỗ quyên, bêri hoặc mận lùa - những cây có hình dáng khác với những cây thân gỗ khác - thậm chí bạn còn có nhiều lựa chọn hơn, nhưng dù thế nào chăng nữa thì để tạo ra một cây bonsai thực sự giá trị, bạn không thể không xây dựng thiết kế của mình dựa trên những dáng cây trong tự nhiên.

NHỮNG DÁNG BONSAI CƠ BẢN

Sau đây là 5 dáng bonsai cơ bản được phân loại dựa trên góc uốn lượn của thân cây, bao gồm dáng trực, dáng bán trực, dáng xiên, bán thác, và thác đổ. Trong những dáng này, thân cây uốn lượn ở những góc độ khác nhau, từ thân thẳng tắp vươn lên trời trong dáng trực đến những thân cây đổ hẳn xuống dưới thành một dòng thác nhỏ.

Dáng trực

Tên gọi của dáng này đã nói lên đặc điểm chủ yếu của nó, tức là thân cây mọc thẳng tắp lên trên. Trong tự nhiên dáng này thường có ở những cây mọc trong một môi trường sống lý tưởng thoáng đãng có đầy đủ nước, và chất dinh dưỡng trong khi điều kiện thời tiết thì không hề khắc nghiệt. Đối với dáng trực, thân cây phải thuôn đều từ gốc đến ngọn, trông sẽ thanh nhã và tự nhiên hơn là một thân cây duỗi duỗi từ trên xuống dưới. Độ xòe rộng của cành cây cũng không cân xứng nhau một cách tuyệt đối, nhưng

Dáng trực
(Thông rung lá)

hình dáng cơ bản của cây phải đảm bảo sự cân bằng xung quanh trực thẳng đứng của thân cây.

Những loại cây thích hợp với dáng này là thông rụng lá, bách xù, thông và vân sam. Những cây ra quả và những cây có đặc tính mọc cong thường không phù hợp với dáng này.

Dáng bán trực

Đây có lẽ là dáng cây phổ biến nhất cả trong tự nhiên lẫn bonsai và thích hợp với hầu hết các loại cây. Dưới tác động của những điều kiện môi trường như gió, bóng râm và sự cạnh tranh để lấy ánh nắng hoặc độ ẩm giữa những cây mọc gần nhau, thân cây thường uốn lượn và đổi hướng. Về cơ bản, thân cây vẫn mọc hướng lên trên - thẳng đứng hoặc hơi lệch khoảng 15 độ - hình dáng của cây cũng có sự cân bằng của những cành mọc đều xung quanh thân. Nhìn từ phía trước thì đoạn uốn cong của thân cây sẽ hơi lệch sang phải hoặc sang trái thay vì uốn cong về phía người nhìn.

Dáng bán trực
(Bạch dương)

Dáng bán thác

Đây là dáng thường thấy trong tự nhiên khi cây mọc gần hoặc trên những bờ mặt đá dốc thăng đứng, hoặc rủ xuống bên bờ sông và hồ nơi ánh sáng phản chiếu xuống mặt nước rồi hắt lên mặt dưới của cành, kích thích những cành phía dưới tiếp tục vươn dài trên mặt nước. Nói chung, để được xếp vào dáng bán thác, thân cây phải hợp với phương nằm ngang một góc 45 độ, cả ở phía trên lẫn dưới, ngọn cây rủ xuống hơi thấp hơn miệng chậu một chút. Đây không phải là nguyên tắc bất di bất dịch mà còn phụ thuộc vào hình dáng tổng thể của cây. Cũng như đối với dáng xiên, ở dáng bán thác này cây cần có những chiếc rễ lộ hẳn lên khỏi mặt đất để tạo vẻ cân bằng với độ nghiêng của thân cây.

Rất nhiều loại cây thích hợp với dáng bán thác, ngoại trừ những cây có thiên hướng bất di bất dịch là mọc thăng lên trên như bạch quả, thông liễu và cù tùng.

Dáng xiên

Khi mọc trong môi trường có thường xuyên gió lộng, thân cây sẽ hơi ngả khỏi hướng gió thổi mạnh. Những cây khác mọc dưới bóng cây lớn, gần nhà cao tầng hay núi

Dáng bán thác

(Anh đào "Kiku Shidare Sakura")

Dáng xiên
(Thông Thụy Sỹ)

Một nét đặc trưng khác của dáng này là rễ cây lộ lên trên bề mặt đất đóng vai trò như những mỏ neo giữ cho cây khỏi đổ.

Dáng thác đổ

Dáng này tượng trưng cho một cây mọc cheo leo bên vách núi vươn ra ngoài để đón ánh nắng. Sức nặng của chính thân và cành cây cùng với gió mạnh, tuyết phủ và đá rơi xuống làm thân cây rũ xuống phía dưới. Về cơ bản, thân

đá cũng sẽ mọc đổ ra ngoài để lấy ánh nắng. Đặc điểm nổi bật của dáng xiên là thân cây nghiêng một góc 45 độ so với phương thẳng đứng. Còn thân cây có thể mọc thẳng hoặc uốn lượn. Hầu hết các loại cây đều thích hợp với dáng xiên này.

Dáng thác đổ
(Mận lùa)

của những cây bonsai dáng này sẽ đổ xuống phía dưới so với phương nằm ngang, ngọn cây vươn xuống quá đáy chậu. Tuy nhiên đây cũng không phải là tiêu chuẩn bắt buộc, vì chỉ cần thân và cành cây rủ xuống thật sâu là có thể xếp cây vào dáng thác đổ, chưa cần ngọn cây phải rủ xuống quá đáy chậu. Cũng như dáng bán thác, dáng thác đổ này không phù hợp với những cây có thiên hướng mọc thẳng.

DÁNG "NHÀ NHO"

Hay còn gọi là dáng "bunji", những cây mang dáng này thường mọc bên bờ biển hoặc tại những khu vực cây phải cạnh tranh dữ dội với những cây mọc xung quanh để vươn lên hấp thụ ánh nắng. Đặc điểm nổi bật của dáng cây này là thân cây uốn lượn hoặc xoắn xuýt ở nhiều điểm dọc theo chiều dài của mình. Một số loài cây mọc trong tự nhiên thường có dáng này khi đã quá già cỗi - tiêu biểu là thông Scotland. Hầu hết những cây lá kim đều thích hợp với dáng nhà nho, cùng với những cây rụng lá có vẻ ngoài xù xì như hoa mai và mận gai.

Dáng nhà nho

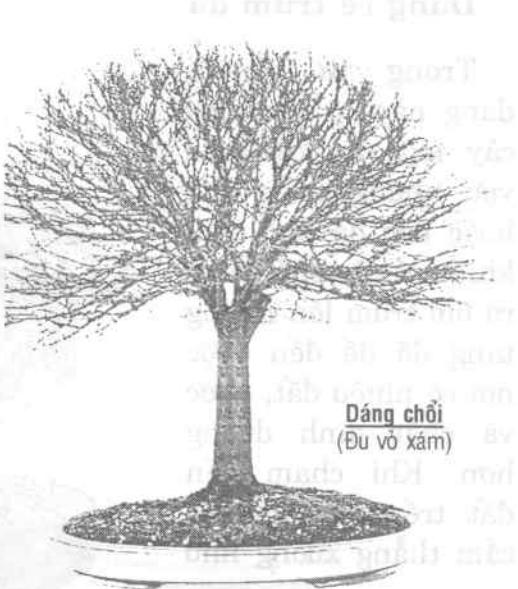
(Thông đen Nhật Bản)

Rất khó định ra những tiêu chuẩn thật rõ nét cho dáng cây này, trong thực tế dáng này phá vỡ nhiều quy tắc về dáng cây, mặc dù vậy những cây được coi là có dáng nhà nho vẫn có một nét tao nhã rất riêng. Tên của dáng này bắt nguồn từ những bức tranh thủy mặc Trung Quốc cổ xưa, trong đó những cây thông cổ thụ và các bậc tao nhân mặc khách là chủ đề chính. Những thân cây mảnh dẻ trong các bức tranh mang một vẻ đẹp trừu tượng như những nét thư pháp vốn là nguồn cảm hứng cho những cây bonsai mang dáng này.

DÁNG CHỐI

Với cùng một môi trường sống lý tưởng, trong khi những cây lá kim có xu hướng mọc thành những cây dáng trực, thì đa số những cây rụng lá có nhiều cành con đan chằng chịt, ví dụ như đu hoặc thích, lại có xu hướng mọc theo dáng chối. Hai loại cây kể trên là những cây phù hợp nhất với dáng này, còn những cây rụng lá nhưng thừa cành và những cây lá kim thì không.

Tên của dáng cây bắt nguồn từ thực tế

Dáng chối
(Du vỏ xám)

là dáng cây trông rất giống một chiếc chổi dựng ngược. Phần thân cây thẳng phía dưới đỡ cho một bộ cành mọc chằng chịt phía trên - những cây rụng lá dáng chổi thường có vẻ đẹp rất đặc trưng vào mùa đông khi cành trụi lá. Đây là một trong những dáng bonsai kinh điển nhưng cũng là dáng khó thực hiện nhất.

NHỮNG DÁNG CÂY TRỒNG TRÊN ĐÁ

Những dáng bonsai trồng trên đá gồm hai loại. Trong dáng rễ trùm đá, rễ cây sẽ mọc phủ qua đá rồi cắm xuống đất, trong khi đó với dáng rễ bám đá, cây thực sự là có rễ cắm sâu trong lòng tảng đá. Còn bản thân cây thì được tạo dáng sao cho thật hài hòa với tảng đá. Trên đá ta có thể trồng một cây hoặc cả một cụm bonsai.

Dáng rễ trùm đá

Trong tự nhiên, dáng này có ở những cây mọc tại các khu vực những triền núi hoặc hốc đá khô cằn, khiến rễ cây phải vươn ra ôm trùm lên những tảng đá để đến được nơi có nhiều đất, nước và chất dinh dưỡng hơn. Khi chạm đến đất trồng, rễ cây sẽ cắm thẳng xuống như

Dáng rễ trùm đá
(Thích ba lá)

thể chúng là những đường ống dẫn nước và chất dinh dưỡng để nuôi sống cây. Vì lộ hẳn ra ngoài nên rễ cây sẽ rắn lại và bám sát trên bề mặt đá, và chúng dần trở thành phần thân cây nối dài.

Trong bonsai dáng này tượng trưng cho cái nhìn "cận cảnh" của một cây hoặc một cụm cây mọc trên núi đá với đặc điểm nổi bật là những chiếc rễ tỏa ra ôm chặt lấy một tảng đá phía dưới, sau đó cắm sâu vào lòng chậu và cách chăm sóc cũng không khác gì những dáng cây khác; chỉ có điều, khi chuyển chậu, bạn phải xem tảng đá như một phần không thể tách rời của thân cây.

Những cây thích hợp để tạo thành bonsai dáng rễ phủ đá thường phải là những cây có rễ khỏe khoắn tự nhiên. Các loại thích, nhất là thích ba lá, cùng với thông, du Trung Quốc và bách xù là những cây phù hợp nhất. Ngoài yêu cầu chọn cho cây một cấu trúc rễ khỏe mạnh và cứng cáp, bạn còn phải cân nhắc xem làm thế nào để kết hợp cây và đá một cách tự nhiên và phù hợp nhất.

Dáng rễ bám đá

Điểm khác biệt cơ bản giữa dáng này và dáng rễ phủ đá là ở chỗ rễ cây chỉ mọc trong lòng tảng đá và không hề vươn dài ra đến đất trong chậu thông thường. Đây là dáng cây mô phỏng những cây mọc tự nhiên trên những dãy núi hoặc vách đá. Tùy thuộc vào kích thước, hình dáng và tỷ lệ của những cây được sử dụng, cùng với một tảng đá, người trồng có thể tạo cho người xem cảm giác đang ngắm nhìn một cây thật mọc trong vách đá ngay phía trước hoặc cách xa hàng cây số. Do lượng đất trong

lòng đá ở mức rất hạn chế nên việc tưới nước cho những cây dáng này đòi hỏi phải được thực hiện thường xuyên hơn những dáng cây khác.

Trong dáng bonsai này, thay vì chậu thông thường, ta có thể sử dụng một phiến đá hoặc một tảng đá nhỏ để trồng cây trực tiếp lên trên, hoặc có thể trồng cây trên một tảng đá dựng đứng hoặc xù xì góc cạnh đặt trong một chiếc khay chứa cát hoặc nước (suiban).

Cũng giống như dáng rễ trùm đá, điều quan trọng là bạn phải xem xét thật kỹ khi trồng cây lên đá sao cho chúng kết hợp với nhau thật tự nhiên. Ví dụ như sồi là loại cây không mọc trên những vùng núi đá.

NHỮNG DÁNG CÂY LIÊN RỄ HOẶC NHIỀU THÂN

Nhóm này gồm những dáng cây có nhiều thân mọc lên từ cùng một búi rễ. Thuật ngữ "nhiều thân" được dùng chung cho cả những dáng cây có rễ liền nhau với hai hay ba thân cây trở lên.

Tất cả các loại cây đều có thể tạo thành dáng thân đôi, thành dáng bụi hoặc sóng hàng (hay còn gọi là dáng bè

Dáng rễ bám đá
(Thông trắng Nhật Bản)

gỗ). Những cây thích hợp với dáng lượn sóng cũng sẽ được giới thiệu dưới đây. Trong nhiều trường hợp, cách sắp xếp của những cây bonsai liên rẽ cũng tương tự như một cụm bonsai, nhưng điểm khác biệt quan trọng là ở dáng này những thân cây mọc từ cùng một bộ rễ và không mọc thành những cây tách biệt hoàn toàn như ở cụm bonsai. Một trong những lợi thế của những dáng liên rẽ là tất cả những thân cây, vì mọc chung từ một rễ, nên sẽ có những đặc điểm giống hệt nhau như hình dáng, màu sắc và kết cấu của lá cây, trong khi những cây trong một cụm bonsai chưa chắc đã có đặc điểm này.

Dáng thân đôi

Đây cũng là một dáng cây hay gặp trong tự nhiên, thường xuất hiện khi thân cây tách ra làm hai nhánh từ cùng một gốc. Thông thường, một thân sẽ lớn hơn thân kia và đây là đặc điểm đặc biệt quan trọng đối với những cây bonsai mang dáng này, nếu không trông cây sẽ như một chiếc chạc súng cao su rất đơn điệu và không tự

Dáng thân đôi
(Thích Nhật Bản giống "Deshojo")

nhiên. Tại Trung Quốc và Nhật Bản, những dáng này được gọi là dáng "phụ tử" hoặc "mẫu tử". Thân cây nhỏ hơn sẽ mọc sát thân cây lớn, được thân cây lớn che chở. Thân cây có thể tách ra ở trên hoặc ngay sát mặt đất, và đôi khi cũng có trường hợp một cành mọc thấp được uốn làm thân thứ hai.

Thân đôi là dáng phổ biến nhất trong các dáng bonsai nhiều thân, nhưng những nguyên tắc trên cũng áp dụng cả cho những cây có từ ba thân trở lên.

Dáng bụi cây

Đây là dáng cây có nhiều thân mọc lên từ cùng một bộ rễ tạo thành một lùm cây nhỏ, những thân cây mọc xòe từ phía gốc ra ngoài để tranh lấy ánh nắng. Đây là dáng cây rất phổ biến trong những khu rừng nước Anh ngày xưa, tại những nơi người ta thường trồng cây thành rừng để làm chất đốt. Đây là một phương pháp sản xuất gỗ theo đó thân cây bị cưa cụt sát mặt đất và sau đó những chồi non mới mọc lên thành những thân mới thẳng đứng thường được dùng hàng rào hoặc những công trình xây dựng. Trong tự nhiên, có rất nhiều cây có xu hướng phát triển thành nhiều thân cây theo dáng bụi cây.

Dáng bụi cây
(Đỗ quyên)

Dáng sóng hàng (*bè gỗ*)

Một cây trong tự nhiên thường có dáng này sau khi cây bị đổ rạp xuống sát mặt đất nhưng vẫn sống và tiếp tục phát triển, những cành cây ban đầu sẽ mọc thẳng lên phía trên và trở thành những thân cây mới. Đối với bonsai, dáng này thường được tạo ra từ một cây phát triển không đều, chỉ có cành ở một bên, tóm lại là những cây không phù hợp để tạo dáng đứng một mình.

Dáng bè gỗ
(Nhựa ruồi rụng lá Nhật Bản)

Dáng lượn sóng

Trong tự nhiên dáng này có ở những cây khi những chồi rẽ vươn lên khỏi những chiếc rẽ trên bề mặt đất hoặc những cành dưới cọ sát mặt đất và đâm rẽ vào lòng đất, như thể cây tự chiết mình và tạo ra những thân mới. Đây là dáng bonsai thích hợp với những loại cây có thân và cành dẻo (như thông và thủy tùng) hoặc những cây thường có chồi rẽ mọc hướng lên trên từ rẽ trồi lên bề mặt (như đu và mộc qua). Những cây khác, không có những đặc điểm này, thường không phù hợp bằng.

Từ "lượn sóng" có hàm ý là những phần thân cây ở sát mặt đất thường uốn lượn hoặc xoắn lại vì chồi rẽ thường mọc ra rất ngẫu nhiên, trong khi đối với dáng bè gỗ, thân cây cũ sẽ quyết định hướng và kiểu mọc của những thân cây mới.

CỤM BONSAI

Đây là kiểu bonsai mô phỏng một lùm cây hoặc một vạt rừng nhỏ gồm nhiều cây mọc sát nhau. Cách bố trí cây phải hết sức tự nhiên và không có dấu hiệu của sự sắp đặt, và để đạt được điều này một cách dễ dàng hơn, tốt nhất là dùng số cây lẻ trong mỗi cụm.

Để tạo ấn tượng về một vạt rừng, mỗi cụm bonsai phải có ít nhất từ ba đến năm cây trở lên. Trong thực tế, như đã nói ở trên, số cây trong cụm thường là số lẻ cho đến khi số cây đã tương đối nhiều không còn ảnh hưởng nhiều đến dáng vẻ tự nhiên của cụm. Điều này có nghĩa là một cụm bonsai không bao giờ có 4 hoặc 6 cây; còn những con số 14 hoặc 40 cây thì không còn ảnh hưởng gì đến vẻ tự nhiên của cả cụm.

Dáng lượn sóng
(Mộc qua)

Hầu hết các loại cây đều phù hợp với dáng cụm bonsai. Giống như tất cả các dáng bonsai khác, kiểu trồng cây thành cụm như thế này phải tượng trưng cho những gì chúng ta có thể thấy trong tự nhiên: ví dụ, một cụm sồi bonsai sẽ tạo ấn tượng rất lớn, trong khi đó một cụm đậu tía trông lại rất nực cười.

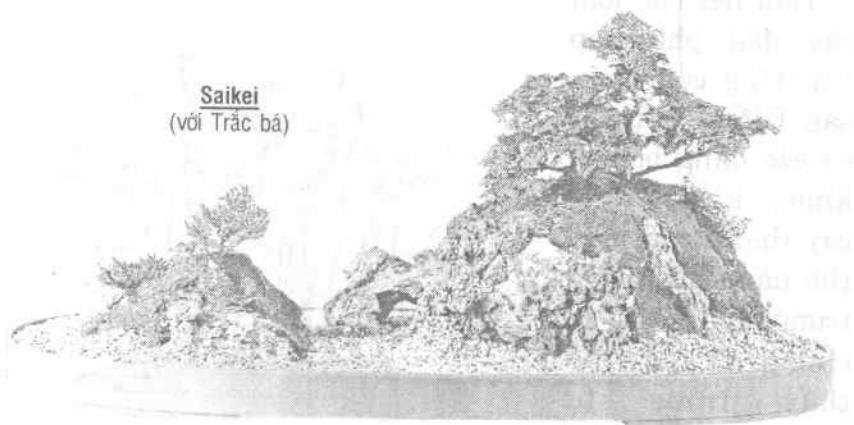
Dáng cụm bonsai
(Thích Nhật Bản, giống "Ukon").

SAIKEI

Saikei là tên gọi trong tiếng Nhật của các kiểu tạo phong cảnh trong khay với bonsai. Cây, cỏ, đá và cát đều có thể được sử dụng kết hợp với nhau để tạo ra vô số các kiểu phong cảnh thường thấy trong tự nhiên. Saikei có thể được thường thức như một kiểu bố cục tạm thời, sau đó sẽ được tháo rời. Những cây bonsai trồng trong kiểu phong cảnh cũ, sau khi trưng bày xong, sẽ được sử dụng lại vào những kiểu phong cảnh khác, hoặc cũng có thể được "nâng cấp" để trở thành những cây bonsai đứng độc lập.

Thuật ngữ saikei là phát minh của Toshio Kawamoto, ông còn đề xuất ý tưởng sử dụng saikei làm nơi tạo dáng

Saikei
(với Trắc bá)

ban đầu cho bonsai. Saikei còn được gọi là "phong cảnh sống" để phân biệt với bonkei cũng có nghĩa là "phong cảnh trong khay". Trong bonkei, có thể có hoặc không có cây trồng, hoặc thậm chí là cây giả, còn trong saikey, nhất định phải là cây thật.

Dần dần saikeyi cũng được coi là một dáng bonsai, và được tạo thành những bộ cục vĩnh viễn, các bộ phận gắn chặt với nhau mãi mãi. Thông qua việc chọn lựa nguyên vật liệu một cách cẩn thận, chú ý tới tỷ lệ và quy mô của kiểu dáng, saikeyi tạo nên một cách hoàn hảo những kiểu phong cảnh mini sống động.

CHẬU TRỒNG

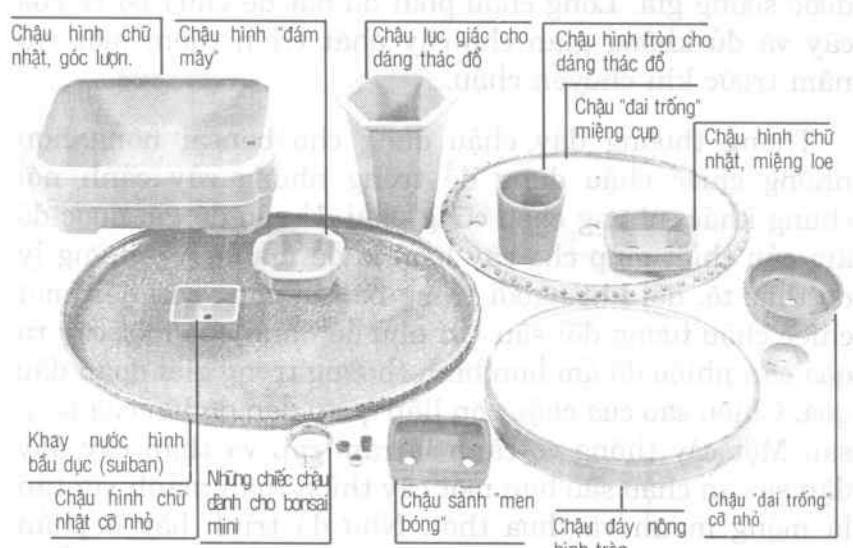
hậu là một phần không thể thiếu của bonsai và thông thường sau khi tạo dáng xong, người trồng sẽ tìm chiếc chậu thích hợp với cây về hình dáng, kích thước, màu sắc và độ tinh tế. Kích thước và hình dáng của chậu phải tạo sự cân bằng so với chiều cao và độ xòe tán của cây. Màu sắc và mức độ tinh tế của chậu phải phù hợp với đặc điểm của cây, hoặc là hài hòa hoặc là bổ sung cho màu sắc và kết cấu tự nhiên.

Có một số điểm quan trọng cần xem xét khi chọn chậu cho cây. Chậu phải thoát nước dễ dàng, với đủ số lỗ thoát nước cần thiết ở bên trong đáy chậu, và cũng phải chống được sương giá. Lòng chậu phải đủ đất để chứa bộ rễ của cây và đủ không gian cho cây phát triển thêm một vài năm trước khi chuyển chậu.

Thông thường đáy chậu dùng cho bonsai nông hơn những chiếc chậu dùng để trồng những cây cảnh nói chung khác, nhưng chậu cũng phải đủ sâu để giữ được độ ẩm cần thiết giúp cho cây luôn khỏe mạnh. Vì những lý do thực tế, đôi khi người trồng bonsai cũng cần đến một chiếc chậu tương đối sâu - ví như để dành cho một cây ra quả cần nhiều độ ẩm hơn bình thường trong giai đoạn đậu quả. Chiều sâu của chậu còn liên quan đến độ lớn của bonsai. Một cây thông có cành lá rậm rạp và thân cây dày dặn sẽ cần chậu sâu hơn một cây thích thân mảnh với tán lá mỏng manh và thưa thớt. Như đã trình bày ở phần đầu, quan hệ giữa chậu và cây còn tạo nên sự cân bằng cho bố cục.

Sẽ không có lợi gì khi trồng cây vào một chiếc chậu quá lớn so với kích thước và những yêu cầu của nó, chỉ vì bạn muốn tiết kiệm thời gian tưới nước. Nếu cây không sử dụng lượng ẩm được giữ lại trong chậu, rễ cây sẽ bị úng nước và thối. Kích thước, hình dáng và độ sâu của chậu cũng tạo nền tảng cho bố cục chung của kiểu bonsai, và bạn cần chú ý đến tỷ lệ tương ứng giữa cây và chậu, một yếu tố quan trọng tạo nên vẻ đẹp tổng thể của bonsai.

Bên trong chậu thường không được tráng men, cho dù bên ngoài có được tráng men hay không. Những chiếc chậu gốm không tráng men hoặc có màu đất sét tự nhiên thường được ưa chuộng, vì những đặc điểm này thường kết hợp rất dễ dàng với hầu hết các dáng cây khác nhau cũng như những đặc điểm đa dạng của những loại cây dùng làm bonsai.

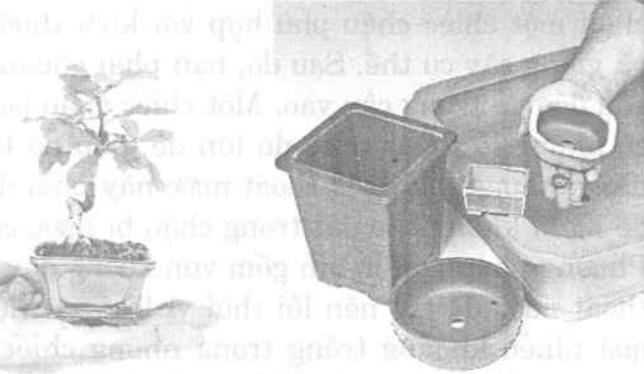

Các loại chậu bonsai khác nhau (Từ trái sang phải từ trên xuống dưới)

Những chiếc chậu có màu sắc quá rực rỡ hay quá nhạt nhạt đều không phù hợp, nhưng nhiều khi nếu lựa chọn kỹ, màu sắc của những chiếc chậu loại này có khi lại làm nổi bật vẻ đẹp của một cây có màu lá đặc biệt, ví dụ như một loại cây có tán lá rực rỡ vào mùa thu, hoặc màu quả chín mọng. Những chiếc chậu gốm thường có rất nhiều kiểu men khác nhau, với đủ mọi cấp độ màu sắc và những kết cấu khác nhau, trong đó phải kể đến kiểu men rạn hoặc men đốm.

KÍCH THƯỚC CỦA CHẬU

Nếu như có những cây bonsai nhỏ vừa lòng bàn tay bạn hoặc những cây cao quá đầu người, thì cỡ chậu dành cho chúng cũng đa dạng như vậy. Những yếu tố thẩm mỹ cần xem xét cũng còn tùy thuộc vào kích thước của chậu. Một chiếc chậu có chiều dài 75cm và sâu 10cm với vóc dáng

Những loại chậu có kích thước khác nhau

Chiếc chậu có màu men xinh xắn trong ảnh trái rất thích hợp với cây bonsai mini trồng trong nó. Chậu bonsai cũng có vô vàn kích cỡ, hình dáng và màu sắc khác nhau (ảnh phải).

khá đường bê sê cần có màu sắc thật nhẹ nhàng và kết cấu đơn giản để không làm át đi bố cục tổng thể của kiểu bonsai. Ngược lại, một cây cao 5cm trồng trong một chiếc chậu dài 2,5cm và sâu 1,2cm sẽ dễ bị bỏ qua trong một cuộc triển lãm bonsai, và trong trường hợp này chậu của cây bonsai mini sẽ cần có màu sắc rực rỡ hơn để thu hút sự chú ý của người xem.

Việc chú ý đến tỷ lệ của những chiếc chậu to hay nhỏ còn có những lý do thực tế khác. Trong một chiếc chậu nhỏ, chiều sâu sẽ được ưu tiên hơn để có thể cung cấp đủ không gian cần thiết cho đất và nước, trong khi đó những chiếc chậu lớn hơn sẽ cần nhiều khoảng rộng để rễ cây tỏa ra nên đáy chậu có thể nồng hơn.

CHUẨN BỊ CHẬU

Bước đầu tiên cần tiến hành trước khi trồng cây là chọn một chiếc chậu phù hợp với kích thước, hình dáng và giống cây cụ thể. Sau đó, bạn phải chuẩn bị chậu thật chu đáo để trồng cây vào. Một chiếc chậu bonsai tốt phải có những lỗ thoát nước đủ lớn để giúp nó thoát nước dễ dàng, nhưng những lỗ thoát nước này phải được che chắn để ngăn không cho đất trong chậu bị nước cuốn ra ngoài. Phương pháp trải mảnh gốm vụn xuống đáy chậu để giúp thoát nước đã trở nên lỗi thời vì loại vật liệu này chiếm quá nhiều khoảng trống trong những chiếc chậu bonsai vốn đã rất nồng và có thể bị xô lệch khi rễ cây bám chắc vào trong chậu.

Thông thường giải pháp cho vấn đề này là đính những mảnh lưới nhỏ bằng nhựa dẻo lên trên lỗ thoát nước,

dùng những đoạn dây kim loại xoắn lại để cố định. Với những lỗ thoát nước hình tròn, những đoạn dây kim loại xoắn này được cố định ở hai bên thành lỗ. Nếu lỗ có hình chữ nhật, đặt dây nằm chéo trên miệng lỗ, nếu không chúng sẽ trượt ra khỏi vị trí. Nhiều người hay mắc phải sai lầm là phủ một tấm lưới lớn lên toàn bộ bề mặt đáy chậu. Nhưng sau một thời gian, sễ cây sẽ mọc đan kín vào tấm lưới này gây khó khăn không cần thiết khi cần chuyển chậu cho cây.

Cách luồn dây buộc cố định

Lúc nào cũng nên bổ sung thêm dây buộc để cố định cây khi mới trồng vào chậu. Đây là điều gần như bắt buộc đối với những cây lá kim, tán lá ken rất dày của chúng thường khiến cây bị lật khi gió thổi mạnh. Những cây mới trồng vào chậu, rễ cây chưa kịp bám chắc vào đất nên rất dễ bị tổn thương nếu không được buộc chặt vào với chậu.

Phương pháp giữ cho cây cố định đơn giản nhất là luồn một sợi dây kim loại qua lỗ thoát nước ở đáy chậu và vòng lên trên. Những đầu dây được xoắn lại quanh gốc cây sau khi trồng cây vào chậu. Chậu càng lớn thì bạn sẽ cần càng nhiều dây hơn, ví dụ như để buộc cả phía trước và phía sau của cây.

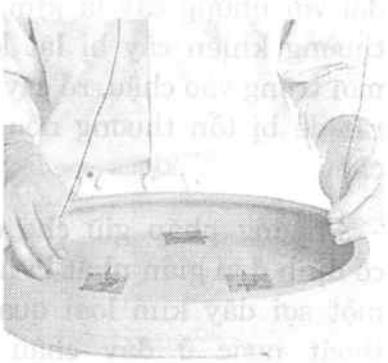
1. Cắt một đoạn dây kim loại và cuốn mỗi đầu thành một thông lọng có một đoạn ngắn thừa ra. Khoảng cách giữa hai vòng dây tương đương với đường kính của lỗ thoát nước.

2. Cắt những mảnh lưới nhỏ hình chữ nhật vừa với kích thước của lỗ thoát. Cắt đủ số lưới và dây cần thiết để phủ kín toàn bộ lỗ thoát nước của chậu.

3. Đặt những mảnh lưới lót lên miệng lỗ thoát nước phía bên trong chậu, úp chậu xuống và ân đầu dây quấn qua lỗ, vào bên trong thì mở hai đầu dây sang hai bên thành lỗ, đe lên miệng lưới lót để giữ cố định.

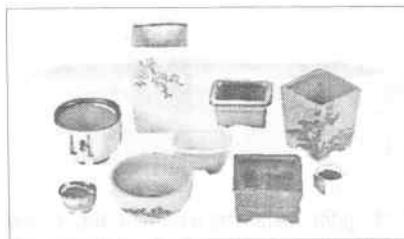
4. Cắt một đoạn dây kim loại dài. Luồn một đầu qua một lỗ thoát nước ở đầu này của chậu, luồn dây chạy dưới đáy chậu và xuyên lên qua lỗ kia.

CÁC DÁNG CHẬU KHÁC NHAU

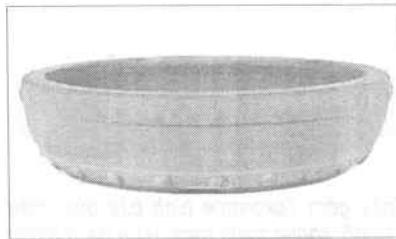
Có rất nhiều loại chậu khác nhau căn cứ vào hình dáng, kích thước và màu sắc. Thông thường bất kỳ người cung cấp bonsai chuyên nghiệp nào cũng thường bán kèm rất nhiều loại chậu khác nhau, đủ mọi phong cách và kích thước. Hiện tại, các nhà sản xuất chậu bonsai tại Nhật

Bản văn thống trị thị trường thế giới với những sản phẩm sản xuất hàng loạt chất lượng cao cũng như chiếc chậu bonsai độc đáo làm hoàn toàn thủ công, trong đó những lò gốm vùng Tokoname chiếm thị phần lớn nhất. Gần đây các nghệ nhân gốm tại các nước phương Tây cũng bắt đầu cung cấp mặt hàng này với chất lượng tương đương. Về cơ bản thì quy mô và số lượng những chậu bonsai được sản xuất hàng loạt vẫn còn hạn chế vì nhu cầu thị trường trong nước còn rất khiêm tốn, nhưng ngày càng có nhiều nghệ nhân gốm tại hầu hết các nước trên toàn thế giới đang sản xuất ra những chiếc chậu thủ công rất đẹp, với tên tuổi và uy tín dần được khẳng định một cách vững chắc.

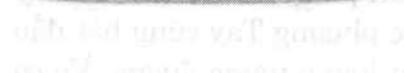
Bảng danh mục mang tính tham khảo gồm những chiếc mang tính đại diện cho hầu hết những kiểu chậu bonsai có bán trên thị trường hiện nay. Mỗi dáng chậu cũng có nhiều kích cỡ khác nhau, phù hợp với hầu hết các kiểu bonsai và các giống cây.

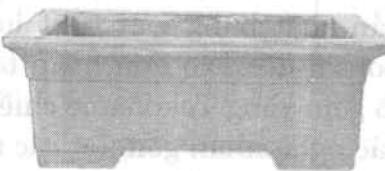
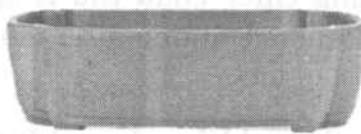
Chậu dành cho bonsai mini. Đây là những chiếc chậu cực nhỏ, có đường kính từ 1,2cm đến 4cm. Mẫu sắc và mức độ trang trí thường rực rỡ hơn những chậu dành cho bonsai thông thường để thu hút sự chú ý của người xem.

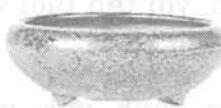
Chậu gốm Tokoname dáng "đai trống" không tráng men. Tên của dáng chậu này được phỏng theo hình dáng một chiếc trống truyền thống của Nhật Bản. Thích hợp với những cây có vẻ ngoài xù xì, nhất là thông dáng nhà nho.

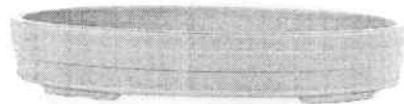
Chậu gốm lò Petra Engelke, hình bầu dục, men mờ mã não. Thích hợp với những cây có sắc lá hoặc hoa quả rực rỡ, nhất là thích.

Chậu gốm Tokoname, hình chữ nhật, không tráng men. Đây là loại chậu rất trang trọng dành cho những cây có vẻ ngoài đường bê. Chiếc chậu trong ảnh tương đối sâu nên phù hợp với những cây có tán rộng, khỏe khoắn.

Chậu gốm Tokoname, hình đáy mây, không tráng men, màu nâu. Dáng chậu này là sự kết hợp giữa chậu hình chữ nhật và chậu hình bầu dục. Đây là loại chậu đa năng, thích hợp với nhiều giống và dáng cây khác nhau.

Chậu gốm Tokoname hình tròn, tráng men xanh. Một chiếc chậu tròn thường sẽ hợp với một cây mọc thẳng, thân mảnh. Màu men sáng nên thích hợp với một cây có màu sắc rực rỡ.

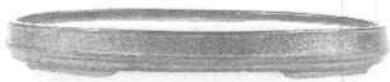

Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, màu nâu đỏ, không tráng men. Hình dáng thanh thoát của chậu tạo cho nó một vẻ trang trọng, trong khi đó những đường viền chạy ngang thành chậu khiến ta có cảm giác đáy chậu nông hơn bình thường. Màu sắc của chậu sẽ là sự lựa chọn rất tốt cho một cây bách xù Trung Quốc, trong đó màu vỏ cây sẽ được tôn lên rất nhiều.

Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, không tráng men, màu xám. Chiếc chậu trong ví dụ này trông rất trang nhã nhưng cũng rất trang trọng đường bê nên sẽ thích hợp với nhiều kiểu bonsai khác nhau, từ một cây thích thân nặng nề đến một cây thông dáng bân trực.

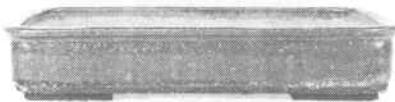
Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, tráng men xanh. Chậu hình bầu dục là loại rất phổ biến trong bonsai, hợp với hầu hết các dáng và giống cây. Màu men của chiếc chậu trong ví dụ này sẽ tương phản màu hoa hoặc tán lá của những cây như thich, sồi...

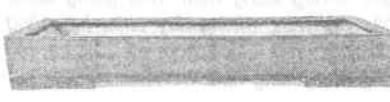
Chậu gốm tráng men "Schilf" lò Petra Engelke, hình bầu dục. Màu sắc nhẹ nhàng, tinh tế của lớp men giúp chậu kết hợp tốt với những cây táo gai, bạch dương, sồi, trân và những cây lá xanh có vóc dáng khỏe khoắn, cứng cáp khác.

Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, không tráng men, màu nâu. Kiểu chậu hình bầu dục giản dị, đây nồng này được dành cho cụm bonsai hoặc saikei. Lòng chậu rộng rãi, tạo không gian cần thiết cho những kiểu phong cảnh.

Chậu hình chữ nhật, tráng men nâu, sản phẩm của Bryan Albright. Chiếc chậu tương đối nồng này có một vẻ ngoài cũ kỹ, mang phong cách Trung Quốc, thích hợp với một cây trân, táo gai hoặc táo tây thân nặng nề.

Chậu hình chữ nhật, men nâu mờ, sản phẩm của lò gốm Bryan Albright. Đây là kiểu chậu đơn giản, với những đường nét dứt khoát, thích hợp với một cây dáng trang trọng.

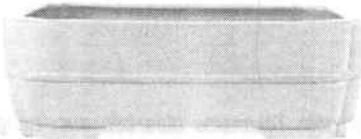
Chậu hình chữ nhật, men xám mờ, sản phẩm của lò gốm Bryan Albright. Kiểu chậu có những đường nét vững chắc, mạnh mẽ này sẽ kết hợp rất tốt với một cây dáng chổi hoặc một cụm bonsai mọc chen chúc.

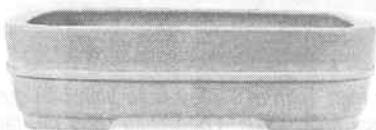
Chậu gốm Tokoname hình chữ nhật, màu nâu, không tráng men. Đây là kiểu chậu trang trọng, cổ điển, mặc dù đã được làm mềm mại bởi hình chữ nhật lớn trang trí bên thành chậu. Phong cách và tỷ lệ của chậu không còn phù hợp với thị hiếu và chuộng những cây dân dã như hiện nay.

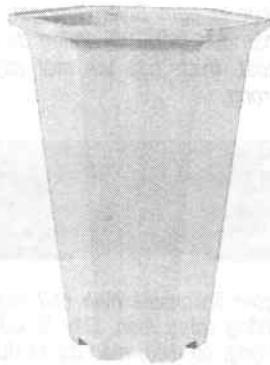
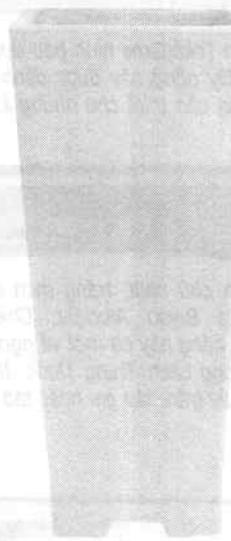
Chậu gốm Tokoname hình chữ nhật, màu xám, không tráng men. Một kiểu chậu đường bented và giản dị, thích hợp với những cây có dáng vẻ cổ thụ và trang trọng, đặc biệt là một cây thông già.

Chậu gốm Tokoname hình chữ nhật, màu xám, không tráng men. Kiểu chậu hình chữ nhật hơi cải biến này có dáng vẻ mềm mại với những góc lượn vào trong và mép cung. Thích hợp với một cây mang dáng bát trực, thân dày và vóc dáng to khỏe.

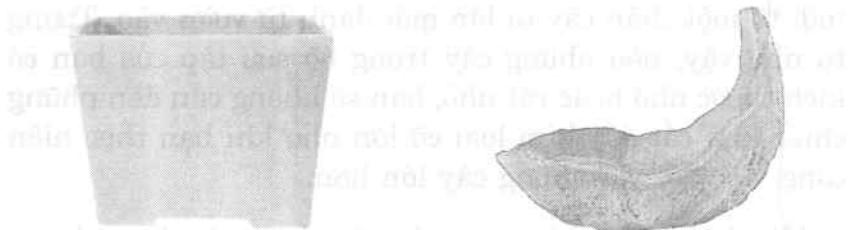

Chậu gốm Tokoname hình chữ nhật, màu xám, không tráng men. Khá giống chiếc chậu nói trên, nhưng đáy chậu hơi nâng hơn một chút, thích hợp với cây có vóc dáng nhẹ nhàng hơn.

Chậu gốm Tokoname không tráng men, màu xám, dành cho dáng thác đổ. Chậu có miệng hình lục giác, loe ra ngoài nên có vẻ mềm mại hơn chiếc chậu kể trên.

Chậu gốm Tokoname không tráng men, màu nâu, dành cho dáng thác đổ. Đối với những cây bonsai dáng thác đổ, chậu phải đủ cao để cân bằng với phần đổ xuống của thân cây. Về tỷ lệ, chiều cao của chậu thường gấp đôi chiều rộng tính tại miệng.

Chậu gốm Tokoname không tráng men, màu nâu, dành cho dáng bát tháp. Chiều sâu của chậu có sự liên hệ tới độ rủ xuống của thân cây. Chiếc chậu trong ví dụ này có đường nét dứt khoát, cứng cáp và giản dị.

Chậu gốm Tokoname hình "tảng đá", không tráng men, màu nâu. Kiểu dáng đặc biệt của chiếc chậu này thường được dùng với những cây dáng xiên, bạt phong hoặc bát tháp; nhưng cũng có thể được dùng cho các loại cổ hoặc thảo mộc làm cây bồ trơ khi trưng bày bonsai.

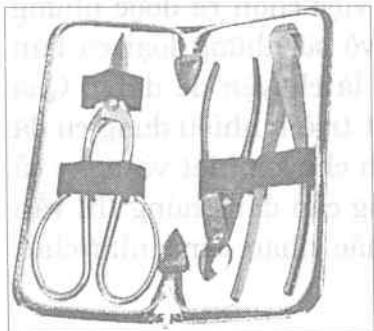
DỤNG CỤ

Dối với người mới bắt đầu, việc chọn ra được những dụng cụ cần thiết trong vô số những loại có bán hiện nay quả không phải là chuyện dễ dàng. Qua nhiều năm tháng cải tiến và phát triển, nhiều dụng cụ đã được thiết kế cho những mục đích chuyên biệt và ngay cả khi bạn cảm thấy là bạn sẽ không cần đến chúng thì vẫn nên biết những loại dụng cụ khác nhau cũng như chức năng sử dụng của chúng.

Nếu bạn chỉ quan tâm đến việc giữ gìn dáng cây - tức là những công việc tia tót và chuyển chậu cho những cây bonsai có sẵn - thì bạn sẽ cần một bộ dụng cụ đơn giản hơn nhiều so với việc phải tự mình tạo ra một cây bonsai

mới từ một thân cây to lớn mới đánh từ vườn vào. Tương tự như vậy, nếu những cây trong bộ sưu tập của bạn có kích thước nhỏ hoặc rất nhỏ, bạn sẽ không cần đến những chiếc kìm cắt dây kim loại cỡ lớn như khi bạn thực hiện công việc đối với những cây lớn hơn.

Hầu hết những dụng cụ chuyên dụng cho bonsai đều được thiết kế và sản xuất tại Nhật Bản, nhưng hiện đã có bán tại hầu hết mọi nơi trên thế giới. Trong đó có nhiều loại dụng cụ bạn có thể dùng ngay những mặt hàng thông thường sản xuất trong nước. Dụng cụ có rất nhiều loại khác nhau, chất lượng cũng không đồng đều. Như chúng ta vẫn nói tiền nào của ấy, những dụng cụ chất lượng tốt thường rất đắt, nhưng như thế còn hơn là mua về những dụng cụ chất lượng tồi để rồi lại phải mua những chiếc khác thay thế.

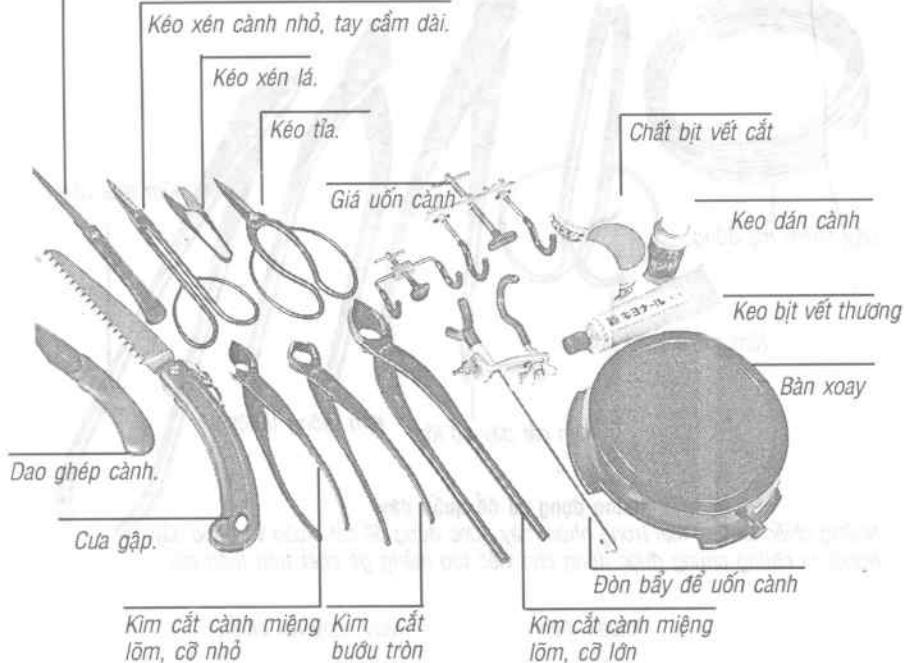

Mặc dù đa số các dụng cụ đều được bày bán riêng lẻ, nhưng cũng có khi chúng được sắp xếp thành bộ. Trong ảnh là một ví dụ về những bộ dụng cụ cơ bản nhất bao gồm một chiếc kéo xén tia, một chiếc kim cắt cành miệng lõm, đi kèm với kim cắt dây kim loại. Còn rất nhiều bộ dụng cụ khác nhau, tùy thuộc vào yêu cầu công việc cụ thể, nhưng đa số những người yêu bonsai lại thích mua một hộp đựng dụng cụ rỗng không rồi bắt đầu xây dựng bộ sưu tập của mình.

Một bộ dụng cụ cơ bản

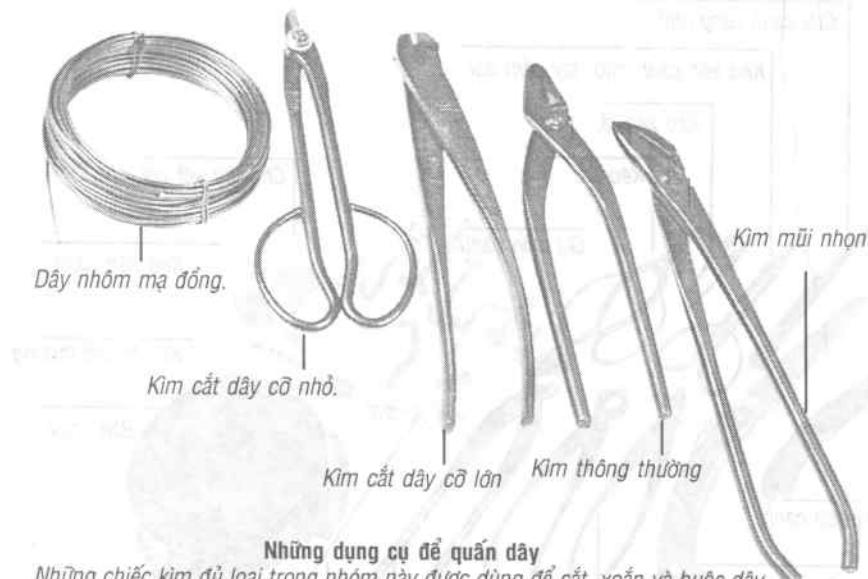
Nếu bạn là người mới bắt đầu, bạn chỉ cần mua một bộ dụng cụ cơ bản như ảnh minh dưới đây. Sau này, khi bạn đã có kinh nghiệm và nhu cầu cao hơn, bạn có thể mua thêm các dụng cụ chuyên dụng cho công việc của mình.

Cưa cành răng nhỏ

Những dụng cụ xén, tỉa, cắt

Khi mua dụng cụ, bạn phải căn cứ vào kích thước và kiểu dáng bonsai mình định tạo ra. Những cây lớn sẽ cần đến những dụng cụ lớn, khỏe. Ngược lại, những cây bonsai mini lại cần những dụng cụ thật nhỏ nhắn.

Những dụng cụ để quấn dây

Những chiếc kim đủ loại trong nhóm này được dùng để cắt, xoắn và buộc dây. Ngoài ra chúng chúng được dùng cho việc tạo mảng gỗ chết trên thân cây.

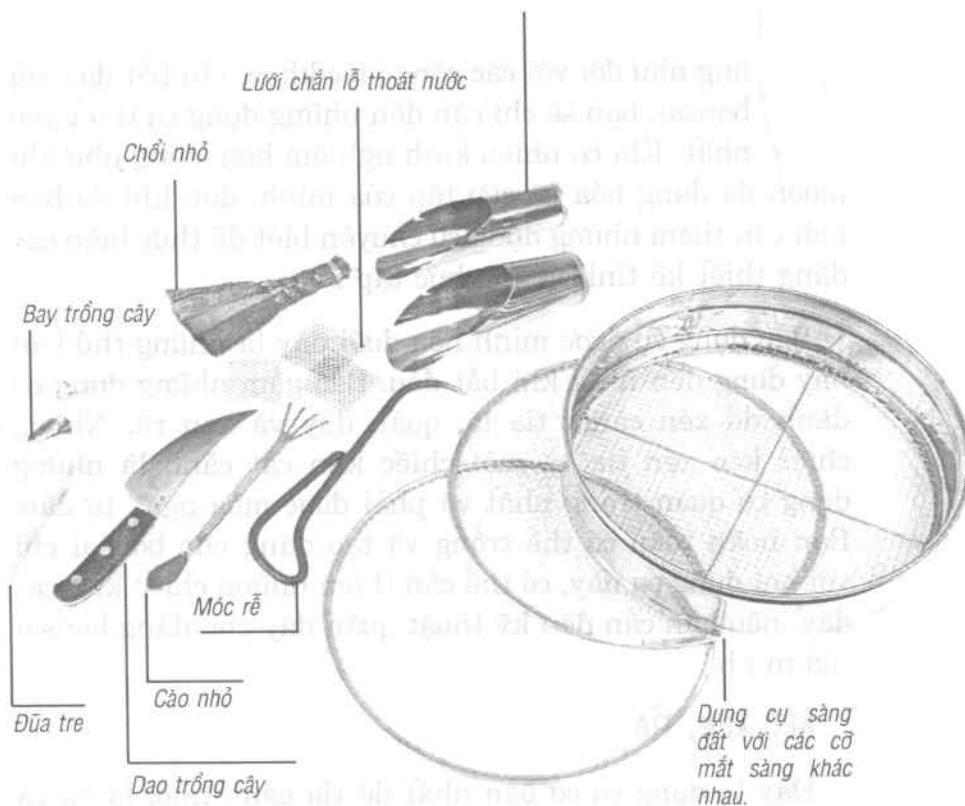

Những dụng cụ chạy điện

Những dụng cụ trong ảnh dưới đây là những loại phổ biến nhất chạy bằng điện. Luôi của được đẩy đi, kéo lại có thể cắt một cách dễ dàng những thân cây lớn, rễ cứng hoặc những cành lớn mọc quá dày. Một mũi khoan điện cũng sẽ rất có ích khi cẩn khoan trổ trên thân cây.

CÁCH SẮP DÙNG MỘT SỐ DỤNG CỤ CỦA CÀ ĐẤT

Muối xúc đất

Những dụng cụ cho việc trồng và chuyển chậu như rake để tưới
nước, móng gõ để khai thông rễ, và các dụng cụ để tách rễ như kéo, kéo
nhỏ, và kéo dài.

CÁCH SỬ DỤNG MỘT SỐ DỤNG CỤ CƠ BẢN

ũng như đối với các công việc khác, khi bắt đầu với bonsai, bạn sẽ chỉ cần đến những dụng cụ thiết yếu nhất. Khi có nhiều kinh nghiệm hơn, cũng như khi muốn đa dạng hóa bộ sưu tập của mình, đến khi đó bạn mới cần thêm những dụng cụ chuyên biệt để thực hiện các dáng thiết kế tinh vi và phức tạp hơn.

Sáu dụng cụ được minh họa dưới đây là những thứ bạn hay dùng đến nhất khi bắt đầu. Bao gồm những dụng cụ dành để xén cành, tỉa lá, quấn dây và xén rễ. Những chiếc kéo xén tỉa và một chiếc kìm cắt cành là những dụng cụ quan trọng nhất và phải được mua ngay từ đầu. Bạn hoàn toàn có thể trồng và tạo dáng cho bonsai chỉ với hai dụng cụ này, có thể cần thêm những chiếc kìm cắt dây, nếu bạn cần đến kỹ thuật quấn dây cho dáng bonsai của mình.

KÉO XÉN, TỈA

Đây là dụng cụ cơ bản nhất để tỉa cành nhỏ, lá và cả rễ cây. Những chiếc kéo này thường có tay cầm lớn để bạn có thể sử dụng một cách dễ dàng, linh hoạt, cho phép bạn có thể nhặt bỏ những đoạn cành lá bị xén ra ngoài mà không cần bỏ kéo xuống. Khớp nối bằng đinh tán giữa hai lưỡi kéo không được bắt quá chặt: hai tay cầm phải tự mở ra, không cần bạn phải kéo. Tốt nhất là dùng loại kéo có lưỡi sắc như dao, thay vì loại có cạnh vuông để cắt cành

Khi sử dụng kéo để cắt những cành non, cần đưa mũi kéo vào trong thật cẩn thận để cắt gọn phần gốc của cành, không cắt lá.

Cắt ngang thân cành bằng một nhát dứt khoát, không để lại những mảnh xước, giúp cây liền vết thương nhanh hơn.

thật ngọt và gọn, vết cắt không bị day nát. Đầu lưỡi kéo phải nhọn để cắt những cành nhánh nhỏ. Những cành có kích thước lớn hơn, đường kính xấp xỉ 6mm, sẽ được cắt ở phần lưỡi sát với khớp nối nơi lưỡi thép dày và khỏe hơn. Thận trọng khi dùng kéo để tia rẽ, tránh để những mảnh đá sỏi vụn bám trên rẽ làm mẻ lưỡi kéo.

KÌM CẮT CÀNH MIỆNG LÔM

Loại kìm này được dùng khi cần cắt bỏ toàn bộ một cành khá lớn ra khỏi thân cây. Vết cắt sẽ lõm vào trong, khi cây tự liền vết thương, tầng phái sinh gỗ sẽ đùn lên, những rìa ngoài vết cắt cup vào giúp vết

Góc cắt như thế này là hiệu quả nhất, nhưng tất nhiên trong thực tế, bạn có thể điều chỉnh góc cắt cho phù hợp.

Nhát cắt đúng cách sẽ chỉ để lại một vết cắt lõm thẳng đứng giúp cây liền vết thương nhanh hơn là vết cắt ngang với thân cây.

thương kín miệng lấp đi chỗ lõm mà không để lại sẹo lớn. Nếu dùng loại kéo bình thường để cắt cành, vết thương sẽ dùn lên thành một chiếc bướu rất xấu xí. Lý tưởng nhất là vết cắt hình elip sẽ nằm vát thẳng lên trên cùng hướng với thân cây, như vậy khi nhựa dùn ra vết thương sẽ liền nhanh hơn là một vết cắt ngang thân cây. Đối với những cành lớn, có thể bạn sẽ phải cắt làm hai giai đoạn, để có được góc cắt tối ưu. Có nhiều corkscrew cắt cành khác nhau. Nhưng dù bạn có corkscrew chǎng nữa, thì cũng chỉ sử dụng nó cho những cành có đường kính lớn không qua một nửa chiều rộng của lưỡi kìm.

Để tránh làm rã rứt, hãy luôn giữ chặt kìm và cắt nhẹ nhàng.

KÌM CẮT BƯỚU TRÒN

Dụng cụ này để lại một vết cắt tròn xoe trên thân hoặc cành và cây tự dùn lên để liền miệng rất nhanh. Đây là một biến thể mới của kìm cắt cành miệng lõm và cho phép tạo ra vết cắt gọn đẹp hơn, nhưng không phải lúc nào cũng sử dụng được để cắt cành vì góc tiếp cận có thể bị hạn chế. Bạn phải đặt kìm ở những góc bên phải thân cây, và những cành mọc xung quanh không phải lúc nào cũng cho phép bạn thực hiện điều này. Với dụng cụ này, ngoài cắt cành, bạn còn có thể cắt cả một chiếc bướu trên thân cây với một nhát cắt duy nhất, nó cũng rất có ích khi cần tạo jin và những mảng gỗ chết.

Bạn phải dọn sạch hâu hết những cành xung quanh trước khi sử dụng dụng cụ này, sao cho bạn có thể đặt nó ở những góc phía bên phải thân cây.

KÉO TỈA CHỒI NON

NẤU YẢO TẨO MÙI

Những chiếc kéo dài và mảnh này được thiết kế để tỉa chồi trên những cây thông và bách xù lá kim, nhưng đồng thời cũng rất hữu ích khi thực hiện công việc xén tỉa nhẹ nhàng đối với những cây rụng lá có nhiều cành con và nhánh nhỏ, ví dụ như thích và đu vỏ xám. Nếu bạn chỉ trồng bonsai cỡ nhỏ, đây là dụng cụ quan trọng nhất.

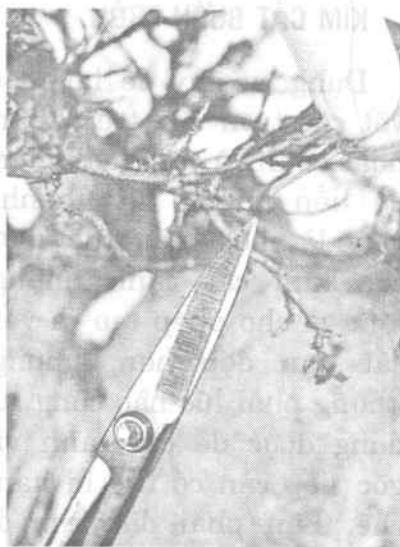

Được dùng cho việc tỉa chồi và những cành nhánh nhỏ, dụng cụ này có thân và tay cầm kéo dài nên có thể len lỏi vào những vị trí ở sâu bên trong tán lá.

Bạn phải thật cẩn thận không làm hỏng lưỡi kéo khi cắt những cành quá lớn. Trong những trường hợp đó, tốt nhất là dùng đến một dụng cụ cỡ lớn hơn.

KÌM CẮT DÂY QUẦN

Những chiếc kìm gia dụng bình thường không đắt tiền và cũng có thể được sử dụng để cắt dây kim loại thành từng đoạn trước khi quấn cành cho bonsai, nhưng chúng sẽ không đáp ứng được yêu cầu về sự chính xác khi cần cắt cho những dây đang cuốn sẵn trên cành mà không làm hại đến vỏ cây. Hiện có rất nhiều loại kìm của Nhật Bản với những chất lượng khác nhau được bày bán trên

Lưỡi kéo sắc nên vết cắt rất ngọt, và gọn gàng.

KÌM TẨI DÂY QUẦN

Khi sử dụng kìm để cắt bỏ dây quấn cũ trên cành và thân cây, tiếp cận vết cắt từ những góc bên phải của dây quấn.

Phần mũi cắt được thiết kế hếch lên giúp kìm có thể cắt sát vỏ mà không làm hại cành cây.

thị trường, phần lớn đều rất bền và hiệu quả nếu như sử dụng đúng cách, không cắt dây quá to so với khả năng của chúng.

Khi chọn mua kìm cắt dây, nên hỏi kỹ những chi tiết liên quan đến đường kính tối đa của dây kim loại mà kìm có thể cắt được. Loại dây quấn cũng rất quan trọng: ví dụ, một chiếc kìm có thể cắt dễ dàng một sợi dây nhôm có đường kính 5mm, nhưng với dây đồng thì quá 3mm đã rất khó khăn.

MÓC RỄ

Dụng cụ được minh họa trong ví dụ này là một sản phẩm được đăng ký độc quyền về thiết kế. Đa số người trồng bonsai tự tạo cho mình một dụng cụ tương tự để

giúp chải gọn rễ cây của những cây bonsai lớn trước khi xén. Mũi của chiếc mộc nhọn tròn đều, giúp gỡ những đoạn rễ rối mà không làm chúng bị hư hại. Đối với một cây nhỏ hơn, bạn có thể dùng đến một chiếc cào nhỏ, một chiếc đũa tre hoặc một thanh gỗ nhỏ, đầu tròn.

Dùng chiếc mộc kéo từ trong ra ngoài để gỡ dần những búi rễ rối ở lớp ngoài của búi rễ.

NHỮNG PHƯƠNG PHÁP CƠ BẢN ĐỂ TẠO BONSAI

Bonsai còn được ví như một tác phẩm điêu khắc sống, tạo cho người xem cảm giác về một cây thật mọc trong thiên nhiên hoang dã từ chính nguồn vật liệu sống. Hai phương pháp cơ bản để tạo dáng bonsai cũng có thể được so sánh với những kỹ thuật cơ bản của điêu khắc là nặn và chạm trổ.

Khi chạm khắc một tác phẩm từ một khối vật liệu khô cứng, từng mảng gỗ hoặc đá được tách bỏ để tạo ra hình dáng chung của tác phẩm, sau đó mới tia tót và điêu

chỉnh từng chi tiết nhỏ. Đối với bonsai người ta cũng áp dụng kỹ thuật tương tự để tạo hình dáng cơ bản cho cây bằng cách xén tỉa. Đây còn được gọi là phương pháp "lược bớt".

Khi nặn tác phẩm từ những vật liệu dẻo, như đất sét, hình khối cơ bản của tác phẩm dần dần thành hình từ việc thêm vào chỗ này chỗ kia từng mẩu đất sét một cho đến khi đạt được hình dáng cuối cùng. Trong bonsai, kỹ thuật này cũng giống như việc trồng cây từ hạt giống hoặc từ cành giâm, kích thích cho cây phát triển một cách từ từ thành hình dáng mong muốn. Đây còn được gọi là phương pháp "bổ sung".

Khi so sánh với những kỹ thuật được dùng trong điêu khắc, ta có thể hình dung được những công việc cơ bản cần thực hiện đối với bonsai. Nhưng người trồng phải nhớ là cây là một cơ thể sống nên không thể chỉ áp dụng bất di bất dịch một trong hai kỹ thuật trên. Trong thực tế, hầu hết bonsai là sản phẩm của sự kết hợp giữa hai phương pháp. Ví dụ, một cây nảy mầm từ hạt giống được để cho phát triển tự do trong vài năm liên tục, sau đó lại được xén tỉa thật mạnh tay để giảm bớt chiều cao và thiết lập hình dáng cơ bản cho cây. Tiếp theo đó lại là giai đoạn cho cây mọc đợt chồi mới, rồi lại xén. Tương tự như vậy, một cây con mua về từ vườn ươm sẽ được xén thật ngắn, rồi để mặc cho cây phát triển thêm một hay hai mùa sinh trưởng, sau đó lại được tạo dáng và tỉa tót bằng cách xén tỉa tiếp với mức độ ít hơn. Quá trình này được lặp đi lặp lại vô số lần và sau mỗi giai đoạn, bonsai càng trở nên tinh tế và rõ nét hơn.

XÉN ĐỂ TẠO DÁNG

Phương pháp dễ dàng và nhanh chóng nhất để tạo ra một cây bonsai với những đường nét cơ bản về hình dáng là mua về nhà một cây non khỏe mạnh, cân đối được bán tại vườn ươm rồi sau đó cắt bỏ những cành lá thừa để tạo ra một hình ảnh gọn gàng, rõ nét hơn cho cây. Tức là thực hiện phương pháp "loại bớt".

Trong ví dụ này chúng ta có một cây mận lửa. Ban đầu đây là một cây bụi phát triển hoàn toàn tự do với những cành dài và mảnh được phủ bởi những tán lá dày rậm rạp. Sau khi xén tỉa, cây xuất hiện với hình ảnh hoàn toàn mới, thân cây dài mảnh hơi nghiêng sang một bên. Cành đã được tỉa mỏng và ngắn bớt để tạo cho cây một vóc dáng cơ bản hình tam giác với phần ngọn hơi mềm mại thành hình mái vòm, những cành phía dưới thì vuông dài hẳn để tạo cho cây dáng vẻ cân bằng không đối xứng. Sau khi được tỉa rẽ, cây được trồng vào một chiếc chậu men lốm đốm màu kem.

Cây non 6 năm
tuổi mua về từ
vườn ươm

Cây non sau khi
được xén tỉa và
trồng vào chậu

Với phương pháp đơn giản này, chỉ trong vài phút bạn đã có thể biến một cây rất bình thường thành một cây bonsai.

TRỒNG BONSAI TỪ CÂY NON

Phương pháp "bổ sung" cho phép bạn kiểm soát tối đa quá trình phát triển của cây ở từng giai đoạn. Khi bạn nhân giống cây từ hạt giống hoặc cành giâm, bạn có thể kích thích để cây phát triển những đặc điểm phù hợp với bonsai mà những cây mua về từ vườn ươm để trồng trong vườn thường không có.

Cây non được trồng trong chậu cho đến khi nó lớn đến một mức độ nhất định, đủ cứng cáp để trồng ra ngoài đất trồng giúp thân và cành cây khỏe mạnh và mập hơn sau một vài năm. Cách này sẽ hiệu quả hơn là tiếp tục trồng cây trong chậu, vì chỉ với hai năm mọc ngoài đất trồng cây có thể phát triển nhanh hơn cả 20 năm trồng trong chậu. Trong thời gian cây mọc ngoài đất trồng, cành cây tiếp tục được tỉa ngắn để kích thích cây mọc thật rậm rạp. Mùa đông hàng năm rẽ cây lại được tỉa gọn, có thể dùng xẻng xắn xung quanh mà không cần đánh cây lên, hoặc đánh cây lên để tỉa rẽ rồi lại trồng lại. Đây là kỹ thuật rất quan trọng giúp cây phát triển những chiếc rẽ chùm mọc sát với thân cây.

Sau một thời gian, đánh cây lên khỏi đất và tỉa xén cành cũng như rẽ để cây có được những đường nét cơ bản của một cây bonsai. Sau đó, cây sẽ tiếp tục phát triển trong chậu bonsai, tiếp tục được xén tỉa và uốn tạo dáng nếu cần thiết để trau chuốt dáng cây.

nhép tinh lanh, lá mỏng, mảnh, màu xanh đậm, không có lông, không
vết đậm, nhẵn nhít, gai nhọn, rỗng, mịn và bền, mềm, hơi nát, không

Cây hai năm tuổi

Cây ba năm tuổi

Cây ba sáu tuổi

Cây mười năm tuổi

Thông rung lá Nhật Bản

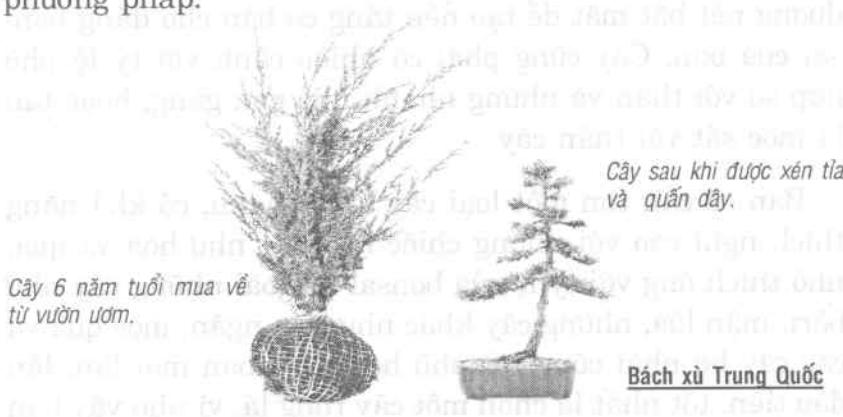
này có tên là thông lá Nhật Bản, tên khoa học là *Pinus thunbergii*, tên
hàn văn là "Hàn-jip", tên Trung Quốc là "Trung-ki", tên Anh là "Japanese
larch", tên Đức là "Japanische Lärche". Thông lá Nhật Bản là loài
thông duy nhất có lá thường xanh, không rụng lá vào mùa đông.
Loài thông này có tên là "Thông rung" là do lá của nó có
kh特徵 là lá dài, mỏng, mảnh, mượt mà, không có lông, không
vết đậm, nhẵn nhít, gai nhọn, rỗng, mịn và bền, mềm, hơi nát, không

KỸ THUẬT QUẤN DÂY

Nếu dẻo, thân và cành của cây có thể được uốn thành những hình dáng hoặc những hướng mọc khác nhau bằng cách áp dụng kỹ thuật quấn dây kim loại. Dây được quấn thành hình xoáy tròn ốc, nghiêng một góc khoảng 45 độ, dọc theo chiều dài của cành hoặc thân cây. Sau đó hình dáng của cây có thể được điều chỉnh; ví dụ, bạn có thể vặn cho cành uốn sang hướng khác hoặc uốn cong thân cây thành những đoạn uốn lượn mềm mại, và những chi tiết mới sắp xếp này sẽ được giữ cố định nhờ dây quấn.

Dây quấn phải đủ chặt để giữ cho thân cây hoặc cành cố định ở vị trí mới - dây quấn có thể được giữ nguyên trên cây trong vài tháng hoặc một năm - nhưng phải cắt bỏ ngay khi dây bắt đầu ăn sâu vào vỏ cây, tạo thành những vết hàn xấu xí phải rất lâu sau mới mất.

Bạn có thể quấn dây cho bonsai, dù đó là sản phẩm của bất kỳ phương pháp nào hoặc là sự kết hợp của cả hai phương pháp.

Cây 6 năm tuổi mua về
từ vườn ươm.

Cây sau khi được xén tỉa
và quấn dây.

Bách xù Trung Quốc

XÉN ĐỂ TẠO DÁNG

hư tôi đã nói, cách tốt nhất để tạo ra một cây bonsai là mua về một cây non khỏe mạnh từ vườn ươm và xén bớt cành lá để tạo cho nó một dáng vẻ mới độc đáo hơn. Đây là phương pháp rất phù hợp đối với những người mới bắt đầu. Bạn có thể đạt được kết quả rất đáng hài lòng trong khoảng thời gian rất ngắn - những hình ảnh minh họa dưới đây cho thấy toàn bộ công việc được thực hiện trong vòng có 15 phút. Nguồn vật liệu này tương đối rẻ và nếu lần thử đầu không thành công, rất có thể lần thứ hai bạn sẽ tạo ra một kiệt tác. So với các phương pháp khác như gieo hạt hoặc giâm cành, bạn không phải đợi đến hàng năm trời mới được chứng kiến thành quả của mình.

Mức độ thành công của phương pháp này tùy thuộc chủ yếu vào việc bạn có chọn lựa được vật liệu phù hợp hay không. Hãy chọn một cây bụi nhỏ có thân mập, cứng cáp, đường nét bắt mắt để tạo nền tảng cơ bản cho dáng bonsai của bạn. Cây cũng phải có nhiều cành với tỷ lệ phù hợp so với thân và những nhánh nhỏ gọn gàng, hoặc tán lá mọc sát với thân cây.

Bạn sẽ cần tìm một loại cây khỏe mạnh, có khả năng thích nghi cao với những chiếc lá, cũng như hoa và quả, nhỏ thích ứng với tỷ lệ của bonsai. Ngoài những cây như bêri, mận lửa, những cây khác như kim ngân, mộc qua và các cây họ nhài cũng rất phù hợp. Nếu bạn mới làm lần đầu tiên, tốt nhất là chọn một cây rụng lá, vì như vậy bạn

có thể ngắm nhìn rõ kết cấu cơ bản của cây khi vặt sạch lá. Bạn có thể tiến hành xén tỉa để tạo dáng cho cây vào cuối mùa đông, hoặc đầu mùa xuân, trước khi những lộc non mở bung ra.

XÉN TỈA MỘT CÂY BÊRI

Bêri (cotoneaster) là một loại vật liệu lý tưởng cho những người mới bắt đầu. Đây là loại cây mọc rất khỏe, nhiều chồi non và cành, thích ứng rất nhanh sau khi bị ngắt. Chồi non thường mọc ra từ những phần gỗ năm trước, thân cây có dáng vẻ tự nhiên rất đẹp mà không cần uốn. Những cây non ban đầu thường có kết cấu cành dẹt hình xương cá, nhưng sau khi xén tỉa những cành non sẽ mọc ra từ mọi phía xung quanh cây.

Mẫu cây được sử dụng trong ví dụ này được mua về từ một trung tâm làm vườn nhưng đã được trồng ra ngoài đất trong một vài năm để thân cây mập hơn. Khi được khoảng 6 hay 8 tuổi, cây được đánh lên. Lúc này đang là mùa đông nên cây trụi lá hoàn toàn, khoe ra một thân cây khỏe khoắn và một mớ cành đan chằng chịt. Những mẫu cây nơi chồi non mọc ra được phân bố rất sát nhau, thành hình "răng cửa".

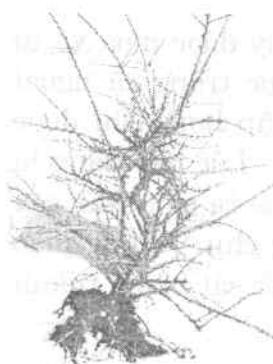
Ngoài việc xén mỏng và ngăn cành cây để tạo dáng, bạn còn phải tỉa bớt búi rễ của cây sau một khoảng thời gian tương đối dài mọc ngoài đất trống. Việc xén rễ sẽ kích thích rễ cây mọc ra nhiều nhánh con và giúp cây đứng vững trong chiếc chậu bonsai đáy nông. Mục đích của bạn là tạo cho cây một búi rễ nông, với toàn bộ là những chiếc rễ chùm mọc ngang.

Vật liệu bonsai

Bùi rễ của cây khi mới đánh lên còn dính đầy đất cũ trong vườn. Cành cây mảnh và dài, với kết cấu đặc trưng hình xương cá.

1. Nhẹ nhàng làm long đất cũ ra khỏi bùi rễ và dùng móc sắt để chải gọn rễ cây. Gõ chúng ra thật cẩn thận, cào thẳng từ phía trong thân cây ra ngoài.

Cắt ngắn những chiết rễ quá dài và cưa bỏ hoàn toàn những chiết cọc quá to lại mọc thẳng xuống dưới. Xoay cây qua lại ngang tẩm mắt để chọn ra mặt trước của bonsai.

Xén bỏ những nhánh con để cây vào. Trong ví dụ này là lộ thân cây ra ngoài hoàn một chiết chậu bầu dục toàn. Để lại những đoạn men xanh ngọc, đáy nồng, cành ngắn, được bố trí hợp tạo được vẽ cân bằng với lý để lây chỗ cho tán lá mới chiếu cao và độ rộng của hình thành, mọc sát hơn vào thân cây.

Tán lá: Những đợt lá mới mọc ra sát với thân cây hơn.

Thân cây: Đường cong tự nhiên của thân cây trở nên rõ ràng sau khi tia mỏng và ngắn những cành cũ, chỉ để lại những cành phù hợp nhất.

Kết cành: Những cành chính của cây cùng với tán lá tạo cho cây một vẻ cân bằng tập trung đều quanh những đoạn uốn lượn của thân cây.

Hình ảnh của cây khi có lá

Chỉ vài tháng sau, một lớp chồi lá non xanh quyến rũ đã phủ khắp thân và cành cây từ trên xuống dưới. Lúc này cây đã trở nên đầy đặn, ta có thể thấy là dáng cây trông rất cân bằng với những cành mọc so le xung quanh thân, tán lá cũng được sắp xếp rất hợp lý từ gốc lên ngọn. Thật khó có thể hình dung là có thể biến một cây bụi cành đơn chằng chịt chỉ còn trở lá thành một cây bonsai duyên dáng như thế, vậy chỉ trong một thời gian ngắn mà hầu như không phải giải quyết khó khăn đáng kể nào.

PHƯƠNG PHÁP "XÉN VÀ MỌC"

ây là một quá trình được thực hiện theo hai giai đoạn, đòi hỏi nhiều thời gian hơn là việc xén tia để tạo dáng cơ bản. Kỹ thuật này đòi hỏi cây nguyên liệu phải trải qua quá trình điều chỉnh mạnh mẽ và táo bạo hơn. Sau khi được xén tia gần như cựt, cây được để mặc cho phát triển tự do vào mùa sinh trưởng sau đó. Những hình ảnh minh họa dưới đây diễn tả quá trình của cây từ sau lần xén đầu đến hơn một năm sau.

Phương pháp "xén và mọc" là sự kết hợp giữa "lược bớt" - cắt bỏ đi những phần không cần thiết - và "bổ sung" - cho phép những cành mới mọc dài ra, tạo thành kết cấu mới cho bonsai. Phương pháp này cho phép người trồng tạo ra cho cây một hình dáng mới, với ấn tượng khác hẳn so với nếu chỉ dùng phương pháp xén thông thường, nhấn mạnh đến những đoạn uốn gãy đột ngột giữa thân cây và cành, tạo cho cây vẻ già cỗi, cổ thụ hơn bình thường.

TAO DÁNG CHO MỘT CÂY HOA ANH ĐÀO

Anh đào là một trong những loại cây thích hợp nhất để trồng làm bonsai. Không như những giống anh đào khác thường có những nhánh và lá thô trong khi thời gian ra hoa lại ngắn, cây anh đào mùa thu (*Prunus subhirtella "Autumnalis"*) trong ví dụ này có những nhánh cành con rất tinh tế, lá thanh mảnh và những bông hoa

cỡ nhỏ nở thành nhiều đợt vào những đợt thời tiết ám áp từ cuối mùa thu đến mùa xuân. Ngoài những chùm hoa, lá cây vào mùa thu trông cũng rất ấn tượng, với những gam màu sắc sỡ như vàng và da cam. Cây anh đào trong ví dụ này là một cây ghép mua về từ trung tâm làm vườn. Hai đến ba năm sau khi ghép, cành non đã trở thành một cây cứng cáp, thân mảnh, rậm rạp. Cành cây được cắt gần cùt để lại một phần máu nhỏ, thay vì cắt sát vào thân cây, lý do là vì anh đào thường mọc ra những cành non từ phía dưới những đoạn máu này. Sau khi những cành con mới đã cứng cáp, bạn có thể tiếp tục xén gọn những đoạn cành cũ còn sót lại.

1. Chọn một cây non có thân cứng cáp và cành mọc cao, khỏe khoắn. Chọn phía đẹp nhất để làm mặt trước cho bonsai.

2. Xén ngắn những chiết rễ ngang và cắt ngắt cả những chiết rễ quá mập để tạo một búi rễ mới gọn gàng, tỏa đều từ gốc cây ra xung quanh.

3. Nghiêng cây sang một bên để cắt bỏ những chiết rễ cái phía dưới búi rễ, để lại một búi rễ bằng phẳng đặt vừa trong lòng chiết chậu bonsai đáy nông.

4. Dùng kìm cắt cành miếng lõm để xén cành. Với mỗi cành để lại một đoạn mấu nhỏ từ đó những cành non sẽ mọc ra.

5. Bôi keo bịt vết thương lên những vết cắt cho cây để giữ hơi ẩm không thoát khỏi thân cây cũng như ngăn không để cây bị khô.

6. Sau khi xén tỉa xong, trồng cây vào một chiếc chậu gốm chuyên dành cho việc tạo dáng cây, giúp đất thoát nước nhanh và bùi rễ của cây phát triển tốt.

Cây anh đào bonsai một năm sau

Một năm sau, vào thời điểm cuối đông, trên cây đã có rất nhiều cành non, những cành cây mảnh dẻ vươn thẳng ra ngoài thay thế những cành cũ đã bị cắt đi. Những nụ hoa cũng đang lắp ló trên những cành mới.

Hoa: Hoa nở làm nhiều đợt từ mùa đông sang mùa xuân. Sau những lần xén tỉa tiếp theo, cây sê có nhiều cành nhánh nhỏ, giúp cây ra hoa nhiều hơn.

Cành: Cành cây mới bắt đầu mọc dài, giúp cây có hình dáng dày dặn và cân bằng hơn.

Thân cây: Một trong những lợi thế của phương pháp này là giữ nguyên được một thân cây khỏe khoắn, cứng cáp ngay từ đầu, mặc dù cây bonsai mới được một năm tuổi. Để đạt đến mức độ này, một cây này mầm từ hạt giống sê phải mất vài năm,

Cây anh đào bonsai ra hoa

Hai tháng sau, hoa nở trên cây, sau đó lá sê mọc ra khắp trên cành. Trong những mùa sau, cây sê được trồng sang một chiếc chậu bonsai thực thụ, cành cũng sê được quấn dây để tạo dáng và kích thích cây ra hoa nhiều hơn.

Vẻ đẹp của từng mùa: Sau đợt hoa mùa xuân, những chiếc lá non xinh xắn, xanh tươi, hình bầu dục sê bung ra kín cành, sau đó sê chuyển dần thành màu vàng cam khi mùa thu đến.

Chậu: Đây là loại chậu dùng cho việc tạo dáng nên có chiều sâu khá tương đối, cung cấp đủ độ ẩm cần thiết cho cây, đảm bảo độ thông thoáng và bảo vệ cây khỏi sương giá quanh năm, đồng thời vẫn có đủ chỗ trong lòng chậu để rễ cây phát triển mạnh. Đến lúc này có thể chuyển cây sang một chiếc chậu bonsai.

XÉN VÀ QUẤN DÂY

ạo bonsai chỉ bằng phương pháp xén rất dễ thực hiện với những cây bụi, như bêri hoặc mận lửa, nhưng đối với những cây thân gỗ mọc cao thì tỷ lệ thành côn là rất hiếm hoi. Và không phải lúc nào bạn cũng tìm được nguồn vật liệu phù hợp để tạo bonsai từ những cây mùa về tại vườn ươm hoặc trung tâm làm vườn, vì vậy có thể bạn sẽ phải tự trồng lấy những vật liệu cho mình từ hạt giống hoặc cành giâm. Khi bắt tay vào công việc tạo dáng cho bonsai, bạn sẽ phát hiện ra rằng chỉ xén thôi thì chưa chắc đã tạo ra được một kiểu dáng thiết kế cân bằng. Trong trường hợp đó, bạn cần áp dụng kỹ thuật quấn dây để có thể kiểm soát chặt chẽ hơn kết cấu của bonsai.

Quá trình minh họa kỹ thuật xén và quấn dây dưới đây được thực hiện trên một cây thông trắng Nhật Bản. Qua đó bạn có thể tự nhận thấy vai trò của kỹ thuật quấn dây trong việc cải thiện và trau chuốt cho thiết kế của bonsai mới được phác họa những nét ban đầu bằng kỹ thuật xén. Trong phần này, tôi cũng sẽ trình bày chi tiết những kỹ thuật quấn dây cơ bản.

TRỒNG MỘT CÂY THÔNG TRẮNG NHẬT BẢN TỪ HẠT GIỐNG

Đa phần những cây thông mua về từ vườn ươm hoặc trung tâm làm vườn sẽ là một cây tương đối lớn với thân cây mọc thẳng đuồn đuỗn và những cành mọc tròn xung quanh thân, cách nhau khoảng từ 60 đến 90cm, khiến cho

tán lá xòe ra cách xa thân cây. Rõ ràng đây là những đặc điểm rất không phù hợp với bonsai.

Vật liệu lý tưởng nhất để tạo thành bonsai là một cây có thân thuôn đều, nhiều cành mọc sát nhau, tán lá gọn gàng mọc ra sát với thân cây. Và thông thường thì cách duy nhất để có một cây thông có những đặc điểm này là tự trồng lấy. Trồng cây từ hạt giống là một quá trình rất lâu dài, nhưng bù lại nó đảm bảo cho bạn có được vật liệu phù hợp nhất để tạo thành bonsai. Sau một vài năm, cây non có thể được tỉa tót và tạo dáng bằng các kỹ thuật xén tỉa và quấn dây để tạo ra sự bố trí hợp lý giữa những cành trên cây, từ đó tạo cho cây một hình dáng cân bằng. Quá trình trau chuốt cho cây vẫn sẽ được tiến hành liên tục trong nhiều năm sau nữa ngay cả khi cây đã được trồng vào chậu và tạo dáng cơ bản.

Vật liệu bonsai

Sau đây tôi sẽ miêu tả các thao tác để biến một cây thông trắng Nhật Bản một năm tuổi thành một cây có độ tuổi và kích cỡ phù hợp để tạo thành bonsai.

Sau một năm, cây non được chuyển từ khay gieo hạt sang trồng riêng trong một chiếc chậu nhỏ có đường kính 6,25cm, cho phép cây phát triển tự do trong 3 năm tiếp theo, nếu cần thiết có thể chuyển sang những chiếc chậu mới lớn hơn.

Khi cây được 4 năm tuổi, thân cây vẫn còn khá mảnh khảnh, nhưng những lóng cành - khoảng cách giữa cành và lá - rất ngắn. Ưu tiên tiếp theo là giúp cho thân cây mập hơn, do vậy tôi chuyển cây ra ngoài đất trồng.

Thêm 5 năm tiếp theo được trồng ngoài đất trống, được tưới nước và bón phân đầy đủ, thân cây và cấu trúc cành đã trở nên cứng cáp, vạm vỡ hơn. Những chồi nến, kiểu phát triển đặc trưng của những cây lá kim, được ngắt bỏ đều đặn hàng năm giúp cây có tán lá rất gọn gàng, rậm rạp.

Cây non một
năm tuổi

Cây non bốn
năm tuổi

Cây 10 năm tuổi

1. Dùng móc sắt chải gọn rễ cây để loại bỏ những rễ móc chen ngang. Cắt rễ càng ngắn càng tốt để bụi rễ mới có thể được đặt vừa trong chiếc chậu bonsai mới, có đáy nồng hơn chậu bình thường.

2. Chọn mặt trước của bonsai. Xén bỏ những cành thừa để trau chuốt kết cấu cành cho cây, dùng kim cắt cành để cắt, không cắt sát thân mà để lại một đoạn mấu ngắn.

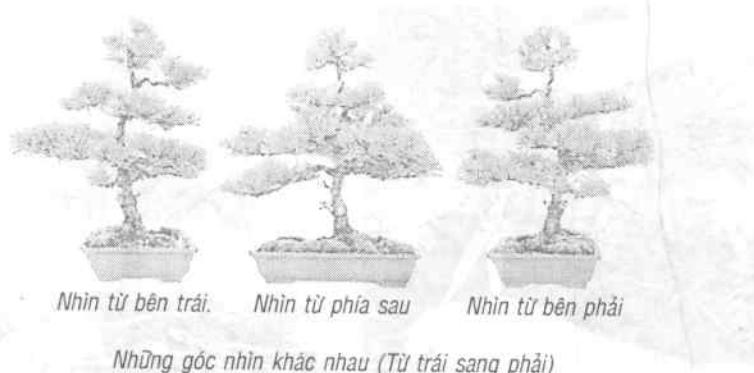

3. Xén bỏ khoảng một nửa tán lá ban đầu. Những đoạn cành cùt ở gần gốc cây có thể được dùng làm jin (cành cùt chết khô).

Quấn dây cho bonsai

Sau khi đã xén tỉa để cây có được những đường nét cơ bản của cây bonsai bạn định tạo ra, bạn bắt đầu phải nghiên cứu nên quấn dây như thế nào để điều chỉnh thân và cành cây giúp cây có hình dáng đẹp hơn. Trong ví dụ này, việc quấn dây còn được thực hiện để khắc phục sự mất cân bằng ở phần ngọn cây. Khi nhìn hình ảnh của cây ở bước thứ ba (trang trước) bạn có thể thấy là ngọn cây không có cành ở bên trái. Vấn đề này được giải quyết bằng cách xoắn cho phần thân trên của cây hơi xoay sang một bên để tận dụng một cành có sẵn phía bên phải.

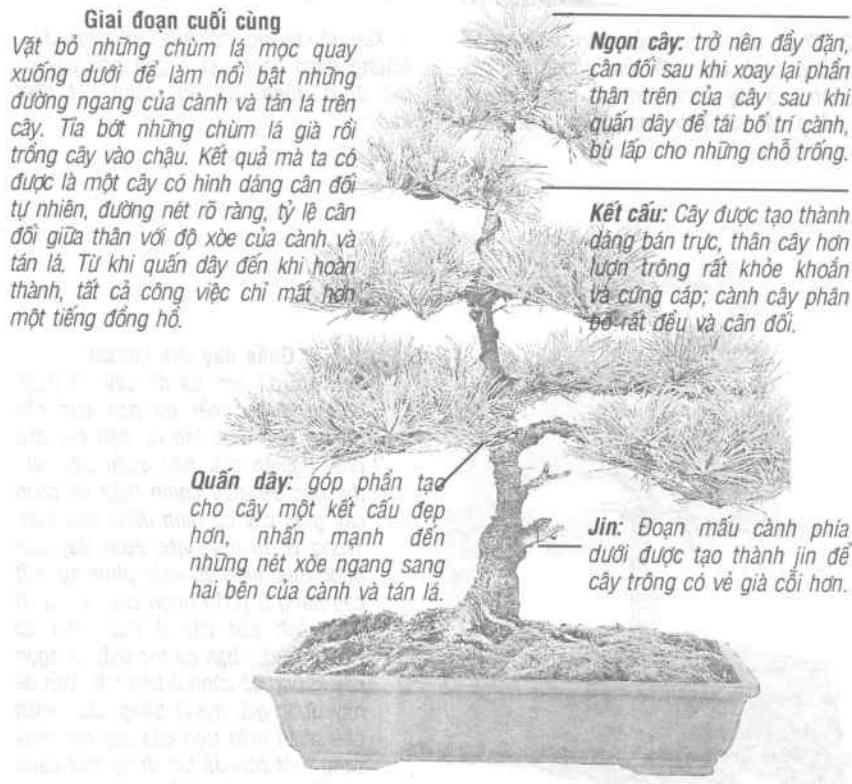

Giai đoạn cuối cùng

Vật bỏ những chùm lá mọc quay xuống dưới để làm nổi bật những đường ngang của cành và tán lá trên cây. Tia bớt những chùm lá già rồi trồng cây vào chậu. Kết quả mà ta có được là một cây có hình dáng cân đối tự nhiên, đường nét rõ ràng, tỷ lệ cân đối giữa thân với độ xòe của cành và tán lá. Từ khi quấn dây đến khi hoàn thành, tất cả công việc chỉ mất hơn một tiếng đồng hồ.

Ngọn cây: trở nên đầy đặn, cân đối sau khi xoay lại phần thân trên của cây sau khi quấn dây để tái bố trí cành, bù lấp cho những chỗ trống.

Kết cấu: Cây được tạo thành dáng bát trực, thân cây hơn lượt trông rất khỏe khoắn và cứng cáp; cành cây phân bố rất đều và cân đối.

QUẦN DÂY

ỹ thuật này cho phép bạn tạo dáng cho cây bằng cách thay đổi hướng mọc của thân và cành cây.

Quần dây có thể được dùng để tạo hay trau chuốt cho dáng của một cây bonsai. Một khi người chơi đã làm chủ hoàn toàn kỹ thuật quần dây, những khả năng mới cho những kiểu thiết kế mới cũng tự nhiên xuất hiện. Ví dụ, những cành có xu hướng tự nhiên là mọc hướng lên phía trên có thể được quần dây để uốn cho chúng chia ngang ra xung quanh thân cây, hoặc thậm chí là chúc xuống dưới để tạo cho cây non dáng vẻ của một cây cổ thụ già cỗi. Ban đầu kỹ thuật quần dây được thực hiện đối với thân và những cành lớn của một cây mới được tạo dáng. Sau đó, cả những cành non mới mọc thêm cũng được quần dây để giữ và hoàn thiện hình dáng cơ bản của bonsai.

Quần dây là một kỹ năng đòi hỏi người trồng bonsai phải thực hành rất nhiều, nhưng chỉ cần chú tâm là nắm bắt được. Điều quan trọng nhiều khi không phải là cách quần dây mà là xác định được cần quần dây cho những chỗ nào. Trong thực tế có rất nhiều những kiệt tác bonsai nổi tiếng được tạo ra mà không cần đến kỹ thuật quan trọng này. Những ví dụ minh họa trong phần này cũng như trong toàn bộ cuốn sách sẽ cho các bạn thấy rất nhiều cách quần dây khác nhau góp phần vào việc hoàn thiện và trau chuốt cho vẻ đẹp của bonsai.

KHI NÀO THÌ CẦN QUẤN DÂY?

Về mặt lý thuyết, có thể quấn dây bất cứ lúc nào, mặc dù mùa xuân và mùa hè là lúc cây nhiều nhựa nên dễ bị ảnh hưởng, hoặc mùa thu là lúc phần gỗ trên thân cây và cành mập lên nhanh nhất. Nói chung, bạn có thể quấn dây cho những cây lá kim vào bất kỳ thời điểm nào trong năm, nhưng tốt nhất là vào cuối mùa thu và đầu xuân khi cây còn trong trạng thái ngủ đông và những chồi non chưa xuất hiện.

Đối với những cây rụng lá, và nếu bạn là người mới bắt đầu, thì dễ dàng nhất là quấn dây vào mùa đông khi bạn có thể nhìn rõ kết cấu của cây sau khi lá rụng và nhận ra những gì cần thay đổi, nhưng đây lại là thời điểm cây rất dễ bị tổn thương vì cành giòn, dễ gãy. Do vậy thời điểm tốt nhất đối với những cây rụng lá là ngay khi cây vừa thức dậy vào đầu mùa xuân, trước khi những chiếc chồi lá mở bung ra, hoặc là vào mùa thu, trước khi cây chuyển sang trạng thái ngủ đông. Tuy nhiên, những cây như du và thích lại cần được quấn dây ngay sau khi xén lá, vì lúc này cành cây còn rất dẻo và dây quấn cũng ít có khả năng hàn sâu lên vỏ cây, vì lúc này cây không còn phát triển mạnh như trong mùa xuân.

Ngừng tưới nước trong khoảng hai đến ba ngày trước khi quấn dây, để cành và thân cây có độ dẻo cần thiết.

Trước khi
quấn dây

Quấn dây để tạo dáng cho cây

Cây tuyết tùng trong ví dụ này đã được quấn dây cách đây 5 năm. Những cành tùng được uốn xuống dưới đến nay đã bắt đầu ngón lên để tiếp xúc với ánh nắng, trông cây không khác gì một cây chưa từng được quấn dây. Do đó, cần quấn dây lại để chỉnh sửa dáng cây, điều chỉnh hướng vươn ra của cành cây.

Sau khi quấn dây

Ngọn cây: những cành cây phía trên đã được tách nhau ra, tạo cho ngọn cây một hình dáng đầy đặn, cân bằng hơn.

Tán lá: cả những nhánh lá nhỏ cũng được quấn dây cẩn thận để những chùm lá trải rộng sang ngang thành những mảng lá bằng phẳng, thường thấy ở những cây tuyết tùng trưởng thành.

Hướng: Những cành phía dưới đã được quấn dây và uốn chúc xuống phía dưới để tạo ấn tượng tự nhiên và tinh tế hơn.

Hình dáng: Một cành cũ mọc về bên trái của cây đã được uốn quay ra phía sau để tạo chiều sâu cho kết cấu của cây.

NÊN GIỮ DÂY QUẤN TRONG BAO LÂU?

Khoảng thời gian giữ nguyên dây quấn trên cây còn tùy thuộc vào nhiều yếu tố - độ lớn của thân hoặc cành, loại cây, chất lượng và tuổi tác của phần gỗ đang được uốn. Cành càng lớn sẽ khó uốn hơn là cành mảnh dẻ; ngược lại, những thân và cành cây non, dẻo sẽ thích ứng với vị trí mới sắp xếp nhanh hơn những cành và thân cây cũ.

Bạn cần kiểm tra chỗ quấn dây thường xuyên để bảo đảm là dây không ăn vào vỏ cây. Đối với những cây rụng lá, có thể giữ dây quấn trong từ 3 đến 6 tháng, đối với những cây lá kim thì có thể lâu hơn, từ 6 tháng đến 1 năm.

THÁO BỎ DÂY QUẤN

Bạn có thể tháo dây bằng cách gỡ chúng ra, nhưng tốt nhất là cắt bỏ thành từng đoạn nhỏ. Cắt dây sẽ giảm bớt nguy cơ gây ra những tổn hại cho cây. Nếu bạn giữ dây quấn quá lâu khiến chúng bắt đầu hàn vào vỏ cây, phải gỡ dây ra thật cẩn thận, theo hướng của lần quấn cũ. Nếu vỏ cây bị hàn vào quá sâu, phải dùng đũi keo bít vết thương.

Sau khi tháo bỏ dây, bạn vẫn phải dè chừng vì một số loại cây có xu hướng hồi lại vị trí cũ nhanh hơn những cây khác. Quá trình này thường diễn ra từ từ, nhưng một khi nó đã bắt đầu thì bạn sẽ không còn cách nào khác là quấn dây lại. Lần quấn dây thứ hai có thể đi theo hướng của lần quấn trước, nhưng nếu cây đã bị sẹo, bạn nên quấn dây ngược chiều với lần quấn cũ.

Tháo dây quấn

Dây quấn được cắt thành những đoạn ngắn rồi tháo bỏ. Nếu để nguyên cả sợi dài và gỡ ra có thể bạn sẽ làm hư hại đến cây.

Dây quấn hàn vào vỏ cây

Việc để nguyên dây quấn quá lâu trên cây thông trắng Nhật Bản này làm một số chỗ trên cành bắt đầu sưng lên.

Sẹo do quấn dây

Sau khi tháo bỏ dây quấn, vết sẹo trông rất rõ, phải mất vài năm mới hết.

NHỮNG LOẠI DÂY QUẤN

Hai loại dây kim loại phổ biến nhất dùng làm dây quấn cho bonsai là nhôm và đồng. Dây đồng phải là loại đã được tôi mềm để có thể uốn dễ dàng hơn. Dây đồng vẫn luôn được ưa chuộng vì cứng và bền, thay vì phải dùng một dây nhôm to, ta có thể dùng một sợi dây đồng cỡ nhỏ hơn với màu sắc kín đáo hơn. Dây đồng đặc biệt thích hợp để quấn cho thân và cành của những cây lá kim, vốn là loại gỗ có tính đàn hồi khá cao. Tuy nhiên loại dây này cũng có một số hạn chế: càng để lâu ngoài trời đồng càng cứng thêm, dễ khiến cho cây bị hư hại khi cắt bỏ dây; và để dùng lại dây đã quấn một lần, ta phải tôi lại cho mềm như cũ.

Dây nhôm lại thích hợp với những cây rụng lá. Loại dây này ít làm hư hại đến vỏ cây vì nhẹ và mềm hơn dây

đồng, nhưng cũng đồng nghĩa với việc sẽ yếu hơn, nên phải dùng đến loại có đường kính lớn hơn dây đồng. Tuy nhiên với đặc tính khá mềm dẻo, dây nhôm lại dễ tháo bỏ hơn dây đồng và có thể tái sử dụng rất dễ dàng.

Màu sắc khá sáng của nhôm là một hạn chế vì làm ảnh hưởng đến màu sắc tự nhiên của cây, do đó, tốt nhất là sử dụng dây nhôm đã được mạ thành màu đồng. Đây có lẽ là loại dây được sử dụng phổ biến nhất hiện nay.

ĐƯỜNG KÍNH VÀ CHIỀU DÀI CỦA DÂY QUẦN

Có rất nhiều loại dây quấn với những kích cỡ khác nhau và bạn phải cân nhắc kỹ chọn loại có đường kính phù hợp với thân cây và cành cần quấn. Nguyên tắc chung là chọn loại dây quấn có đường kính nằm trong khoảng từ một phần sáu đến một phần ba đường kính của phần thân gỗ cần được quấn, nhưng ngoài ra bạn vẫn phải cân nhắc đến độ tuổi và mức độ giàn hồi của cây cũng như mức độ cần phải uốn sau khi quấn dây.

Để ước lượng chiều dài dây quấn cần thiết, đo chiều dài của thân hoặc cành cây rồi cộng thêm vào đó một phần ba chiều dài nữa, bạn sẽ có sợi dây quấn với chiều dài hợp lý. Như vậy dây sẽ đủ dài để quấn vòng quanh thân hoặc cành với góc nghiêng 45 độ. Không được quấn dây ngang thân, không chỉ xấu mà còn khiến dây dễ hàn vào vỏ cây hơn, những đoạn dây quấn ngang tạo thành một đoạn buộc "garô" thít chặt thân hoặc cành cây, cản trở sự lưu chuyển của nhựa, làm phần thân hoặc cành ngoài đoạn quấn bị chết.

KỸ THUẬT QUẦN DÂY

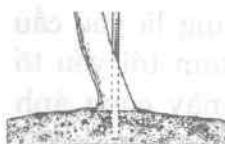
Học cách quấn dây chính xác và gọn gàng là yêu cầu rất quan trọng. Rất nhiều người ít quan tâm tới yếu tố gọn gàng, thẩm mỹ, nhưng thực ra điều này cũng ảnh hưởng rất nhiều đến kết quả tạo dáng và điều chỉnh kết cấu của cây. Lúc mới bắt đầu thực hành kỹ thuật quấn dây, phải mất rất nhiều thời gian bạn mới có thể thực hiện mọi thao tác một cách chính xác. Nhưng một khi đã đạt được sự chính xác và gọn gàng, mọi chuyện sẽ rất dễ dàng, tốc độ thực hiện công việc cũng nhanh hơn.

Trước khi bắt tay vào thực hiện, hãy chuẩn bị đầy đủ dây quấn đủ mọi cỡ và chiều dài bạn sẽ cần đến. Nhớ chuẩn bị cả kìm cắt dây. Có lẽ bạn sẽ cần đến cả kìm để buộc dây khi sắp hoàn thành công việc.

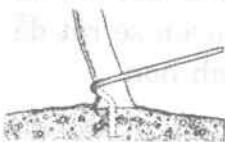
Nếu bạn đang chuẩn bị quấn dây cho một cây có cành lớn mà lại cần uốn mạnh, có thể bạn sẽ cần thêm dây cối để quấn quanh thân cành trước khi quấn dây kim loại. Cũng có thể quấn thêm giấy lên những cành nhỏ hoặc quá mềm.

Một đầu dây phải được cố định chặt chẽ thì quấn dây mới thực sự có tác dụng. Đối với một thân cây hoặc một cành lớn, một đầu dây có thể được cố định trong lòng đất. Với những cành ở vị trí cao hơn, thông thường ta sẽ quấn cho hai cành cùng lúc với một sợi dây dài, đoạn giữa của dây quấn sẽ được cố định bằng cách vòng qua thân cây một vòng. Thứ tự quấn dây là từ cành to nhất đến cành nhỏ nhất, từ dưới lên trên. Một số người thích quấn dây lần lượt cho toàn bộ cành lớn trên cây rồi mới quay lại quấn tiếp cho những cành nhánh nhỏ còn lại. Những

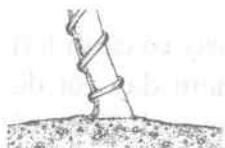
Bắt đầu quấn dây cho thân cây

Cắt một đoạn dây rồi cắm một đầu dây sâu xuống đất trong chậu, ẩn phía sau thân cây.

Uốn dây chạy vòng quanh gốc cây, gắn như song song với mặt đất để giữ dây bám thật chắc.

Quấn những vòng đầu tiên chạy quanh thân cây, nghiêng lên trên một góc 45 độ.

Khi quấn từ hai dây trở lên, quấn dây thứ hai sát với dây thứ nhất, không được đan chéo nhau.

Ngọn: Được quấn cùng với một trong những cành trên cùng, dùng loại dây nhỏ.

Thân trên: Chỉ cần dùng một sợi dây cho đoạn thon dần thành ngọn cây này

Cành dưới cùng: Đây là cành tách biệt nên được quấn riêng bằng một sợi dây nhỏ một đầu cố định dưới đất rồi vòng theo thân cây lên trên, trước khi được quấn vào cành.

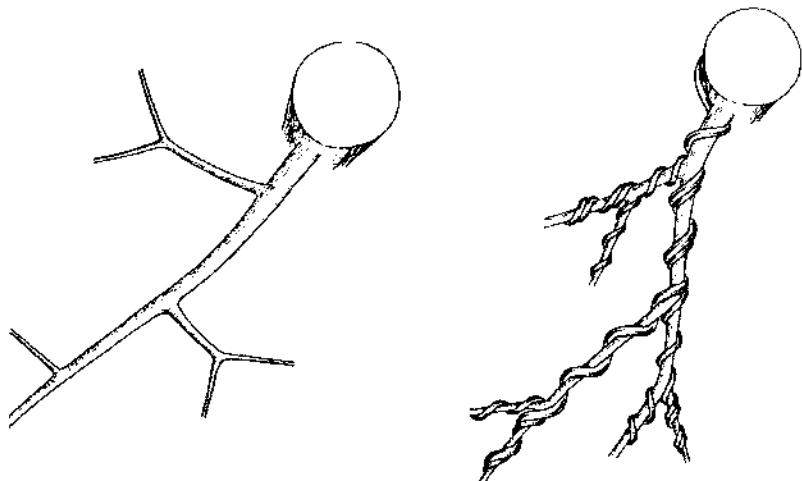
Thân dưới: Được uốn cong lượn sang một bên bằng hai sợi dây có đường kính khá lớn.

Chỉnh lại hình dáng cho cây bằng cách quấn dây

Đây là ví dụ minh họa cho việc quấn dây để uốn cong thân cây thành những đoạn lượn mềm mại. Những chi tiết về cách quấn dây đối với từng bộ phận sẽ được trình bày trong hình vẽ.

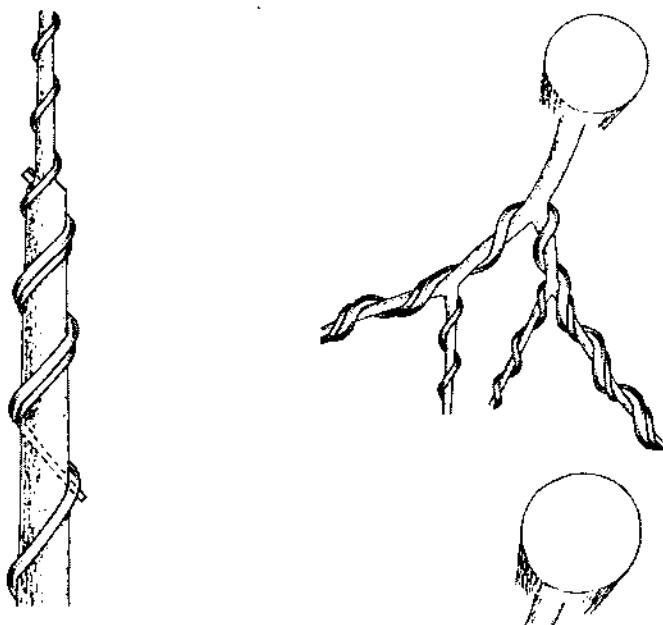
người khác lại thích làm gọn từng cành một cả cành chính và cành nhánh rồi mới chuyển sang quấn cho cành khác.

Ngoài ra còn có các phương pháp uốn cành khác như buộc níu cành xuống dưới bằng dây mềm hoặc dây kim loại, treo vật nặng vào đầu cành, hoặc buộc cành vào cọc nhỏ. Tất cả các phương pháp này đều có hiệu quả, ở từng mức độ khác nhau tùy thuộc vào từng điều kiện cụ thể, và chắc chắn là không thể hiệu quả bằng những kỹ thuật quấn dây được minh họa dưới đây.

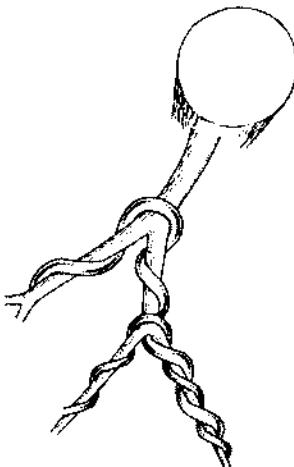
Quấn dây cho một cành đặc trưng

Cành cây được hiển thị vuông ra từ mặt cắt ngang của thân cây trong hình vẽ, đã được quấn dây cho đến tận đầu cành và những nhánh nhỏ, để uốn chúng lại sát nhau hơn..

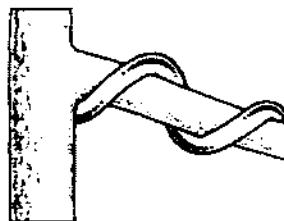
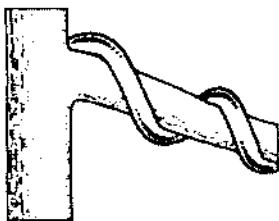
Chuyển cõi dây quấn

Càng lên cao hoặc ra phía ngoài, thân và cành cây nhỏ dần, do vậy bạn sẽ cần tiếp tục quấn dây với sợi dây khác nhỏ hơn. Quấn sợi dây nhỏ vài vòng sát với sợi dây lớn để buộc nó cố định trước khi chuyển sang phần thân và cành nhỏ hơn. Đây là kỹ thuật thường áp dụng khi cần đưa một cành con lên làm ngọn cây.

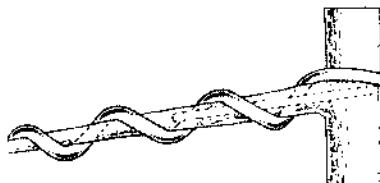
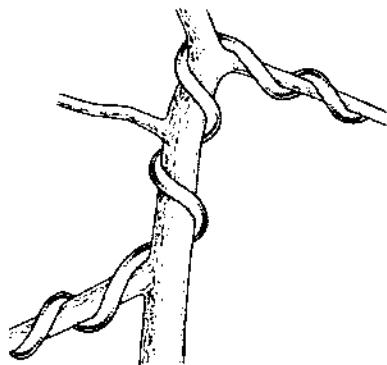

Cố định đầu dây khi quấn nhánh con

Khi chỉ cần quấn cho những nhánh con chứ không cần quấn cho toàn bộ cành, một đầu dây sẽ không được ở cố định ở thân cây mà ở đoạn phân nhánh của cành, phần giữa dây quấn chỉ chạy qua đoạn nối hai nhánh không cần quấn vòng quanh.

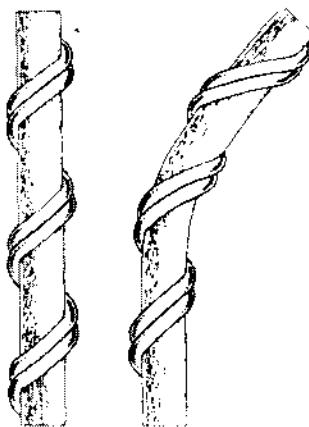

Bắt đầu quấn dây cho cành: Quấn vòng dây đầu tiên ở phía trên cành, nếu quấn phía dưới, cành dễ bị gãy hơn.

Cố định dây khi quấn một cành: Có những cành đứng tách biệt một mình, đối với trường hợp này một sợi dây được cố định bằng cách giữ cho nó nằm phía dưới vài vòng quấn đầu tiên.

Cố định dây quấn cành: Thông thường bạn có thể quấn cả hai cành hai bên cùng lúc bằng một sợi dây chung, chạy vòng sợi dây quanh thân cây để cố định.

Uốn thân cây: Khi thân cây bị uốn thành những đoạn hơi lượn, đoạn uốn cong nhất phải có dây quấn chạy qua.

QUẦN DÂY CHO MỘT CÂY BÁCH XÙ

Tất cả các giống bách xù đều có thể là loại vật liệu rất phù hợp cho những người tập quấn dây lần đầu tiên, vì loại cây này có thân và cành khá dẻo, ít bị gãy khi uốn. Hơn nữa dây lại là cây có lá xanh quanh năm, nên ngay sau khi quấn dây xong bạn có thể thấy được kết quả mà mình tạo ra một cách rõ ràng nhất.

Mục đích của việc tạo dáng cho bonsai là tạo cho cây một vẻ ngoài già cỗi, lâu năm hơn bình thường. Đối với một cây lâu năm trong tự nhiên, sức nặng của cành cây vào mỗi mùa tuyết phủ sẽ uốn chúng chúc xuống dưới; còn đối với bonsai, bạn có thể mô phỏng hình dáng này bằng cách quấn dây rồi uốn cành chúc xuống tương tự.

Bách xù là loại cây có nhiều kiểu tán lá khác nhau. Nhưng nếu bạn là người mới bắt đầu, tốt nhất là chọn những cây có tán lá xếp hình vảy cá thì sẽ dễ dàng hơn.

Vật liệu bonsai

Dây là một trong những cây bách xù đặc trưng mua về từ vườn ươm. Trước khi được chuyển vào trong chậu nhựa, cây đã được trồng ngoài đất và chưa từng được xén tỉa hay uốn tạo gì. Như những cây non khác, toàn bộ cành của cây đều mọc hướng lên trên. Trước khi quấn dây, người trồng phải tiến hành xén mỏng bớt cành cây.

Trước khi quấn dây. Cây non trong ảnh có thân thẳng, gốc cây khá lớn và chắc chắn, thân thuôn đều, nhưng toàn bộ cành mọc hướng lên trên, lá cây quá rậm.

Sau khi quấn dây. Sau ba giờ xén, quấn dây và chuyển chậu, cây bách xù đã có dáng vẻ cơ bản của một cây bonsai xinh xắn.

GIAI ĐOẠN MỘT: QUẤN DÂY CHO CÂY

1. Chọn mặt trước cho bonsai. Cắt bỏ những cành lớn mọc quá sát gốc cây, tỉa mỏng những cành phía trên. Những đoạn cành cụt phía dưới có thể được giữ lại để tạo jin.

2. Bắt đầu từ cành dưới cùng. Dùng một sợi dây thân cây và bắt đầu quấn quanh chung cho cả hai cành những vòng đầu tiên qua ngọn của cành thấp nhất. Cố định dây quấn xung quanh thân và tiếp tục quấn sang cành thứ hai.

3. Giữ dây quấn dựa sát vào 3 chiều dài của cây bằng 4 phần 3 chiều dài của cành.

4. Kết quả đến lúc này cho thấy, hai cành dưới cùng cơ bản đã được uốn vào vị trí cần thiết. Sau khi quấn dây xong cho toàn bộ cành, bạn có thể tiến hành trau chuốt cho hình dáng của cành và tán lá.

5. Tiếp tục quấn dây cho những cành phía trên, cần thận uốn chúng vào vị trí. Uốn thành từng cặp hai cành một nếu có thể, dùng thân cây để cố định dây.

6. Đến giai đoạn này, việc quấn dây cơ bản đã hoàn thành. Tất cả những cành lớn đã được chỉnh dáng, chỉ còn ngọn là chưa quấn dây và tỉa bớt lá.

QUẤN DÂY CHI TIẾT

Ngoài việc quấn cho cành chúc xuống dưới, cần tỉa bớt tán lá và quấn cho những nhánh nhỏ để tạo những mảng tán lá nhỏ bằng phẳng, tạo cho cây hình dáng trau chuốt hơn. Ban đầu trông dáng vẻ của cây sẽ hơi giả tạo nhưng sau một năm tán lá mới sẽ mọc ra là vừa.

Sau khi quấn dây, cây tiếp tục được tỉa tốt. Những chồi non mọc xuống dưới bị xén bỏ hoàn toàn, những cành mọc thẳng lên trên cũng được ngắt ngắn bằng ngón tay trong suốt những mùa sinh trưởng tiếp theo. Giữ cho cây những mảng lá hình những đám mây thường thấy trong tự nhiên.

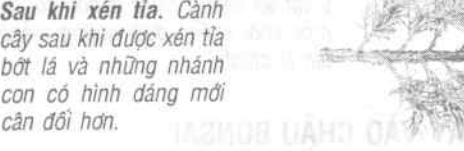
Kết cấu của cành. Đây là hình ảnh đặc trưng của cành, nhìn từ trên xuống, chưa hề được chỉnh sửa, chau truốt.

Sau khi xén tỉa. Cành cây sau khi được xén tỉa bớt lá và những nhánh con có hình dáng mới cân đối hơn.

Sau khi quấn dây. Cành được quấn bằng dây đồng cỡ 2,5mm, những nhánh con được quấn bằng dây nhôm cỡ 1,5mm. Thân cành thẳng duỗi đã được uốn cong mềm mại hơn.

Góc nhìn nghiêng. Đây là hình ảnh của cành trên cây khi nhìn từ phía mặt trước của cây, thân cành hơi chúc xuống dưới, nhưng đoạn đầu cành lại hơi vểnh lên, trông rất tự nhiên.

Giai đoạn trung gian. Sau khi toàn bộ cành cây đã được quấn dây, điều chỉnh hình dáng và hương vươn ra, bạn có thể tiến hành khâu tỉa tót và trau chuốt cuối cùng, chú ý vặt bỏ những chiếc lá còn sót lại mọc chồi xuong dưới những mảng tán lá chính.

GIAI ĐOẠN HAI: TRỒNG CÂY VÀO CHẬU BONSAI

1. Nhắc cây ra khỏi chiếc chậu cũ, dùng móc sắt để chải gọn búi rễ của cây, cào dứt khoát từ trong gốc cây ra xung quanh. Xén rễ theo tỷ lệ phù hợp với thân cây và chiếc chậu sắp được dùng. Chú ý cắt bỏ những chiếc rễ cọc hoặc những rễ lớn mọc thẳng xuống phía dưới.

2. Chuẩn bị chậu, lót những mảnh lười nhỏ lên lỗ thoát nước, luồn dây để giữ cây cố định. Trải một lớp đất xuống dưới cùng. Đặt cây vào trong chậu, mặt trước quay đối diện với người trồng. Cố định cây bằng dây buộc xung quanh rễ. Đổ đầy đất vào trong chậu.

TÍCH LỢI CỦA CÂY BONSAI

đã nêu, những lợi ích sau đây là những lợi ích không thể phủ nhận.

Tán lá: Những mảng tán lá được tia tót gọn gàng sẽ lấp đầy dần sau một vài mùa tăng trưởng.

Jin: Những cành cụt còn lại sau khi cắt bỏ những cành dưới

được biến thành jin để làm tăng thêm vẻ già cỗi, xù xì của cây.

Kết cành cành: Lúc này cành cây đã có khung cấu trúc cân bằng hơn.

Thân cây: Đường nét chuyển động tự nhiên và duyên dáng của thân cây sau khi được quấn dây đã trở nên rõ ràng hơn.

Chậu: Chậu gốm Tokoname hình bầu dục không tráng men màu nâu đỏ, thích hợp với dáng vẻ xù xì, thô ráp của một cây lá kim và làm bật lên màu nâu của vỏ cây.

Hình dáng cuối cùng

Giữ nguyên dây quấn trên cây trong vòng một năm tiếp theo. Cần kiểm tra dây thường xuyên và cắt bỏ ngay nếu cần thiết. Cứ sau hai ba năm cây lại được quấn dây một lần để điều chỉnh những cành mới mọc. Càng ngày cây sẽ càng cần nhiều sự thay đổi và điều chỉnh hơn. Ví dụ, sau 3 đến 5 năm, có thể bạn sẽ phải cắt bớt vài cành hiện nay để tán lá trông thoáng đãng hơn. Cây được trồng trong một chiếc chậu gốm hình bầu dục vùng Tokoname, chậu không tráng men, màu nâu đậm, rất phù hợp với vẻ xù xì và màu nâu đỏ của vỏ cây.

Những lợi ích và những rủi ro của việc chăm sóc cây bonsai

TẠO JINS, SHARI VÀ GỖ TRÔI GIẠT

ây là những thuật ngữ dùng để chỉ những phần gỗ chết trên bonsai. Những cây mọc trong tự nhiên, nhất là trong những môi trường khắc nghiệt, thường có những phần gỗ chết trên thân, tạo cho chúng một vẻ ngoài già cỗi rất ấn tượng. Những cây thông quả xù mọc tại vùng Tây Nam nước Mỹ là những ví dụ điển hình nhất, nhưng ở bất kỳ khu vực núi non nào trên thế giới, ta cũng có thể bắt gặp những cây có đặc điểm này.

Nếu một cây bonsai có đặc điểm chủ đạo là những phần gỗ chết, nó có thể được xếp vào nhóm những cây có dáng "gỗ trôi giật", tên gọi này xuất phát từ sự giống nhau giữa những phần gỗ chết này với những mảng gỗ trôi giật thường thấy nơi bãi biển. Một mảng gỗ chết lan rộng và hần sâu trên thân cây được gọi là "shari"; tương tự, những cành cụt, gãy chết khô được gọi là "jin". Cùng với "bonsai", "shari" và "jin" là những từ phổ biến nhất trong nghệ thuật bonsai - hầu như không có từ tương đương trong những ngôn ngữ khác.

Cách thực hiện

Bạn có thể kết hợp một hoặc cả hai đặc điểm này vào dáng bonsai của mình bằng cách đục cắt ra những mảng gỗ chết và quét lên đó dung dịch lưu huỳnh pha voi để làm nhạt màu và bảo quản chúng tốt hơn. Mảng gỗ chết không nhất thiết là do nguyên nhân tự nhiên, tự bạn cũng có thể tạo ra. Jin thường được tạo ra từ những đoạn

mẫu cụt của những cành thừa cần xén bỏ. Thông thường khi xén cành, nếu xén sát vào thân cây, sẹo để lại sẽ rất lớn, đồng thời trông cây sẽ rất "nhân tạo". Thay vào đó, ta để lại một đoạn mẫu cụt, tước thêm cho te tua cho thêm vẻ tự nhiên, như thế đó là dấu tích còn lại của một cành cây bị gió hoặc tuyết làm gãy, khiến cho cây có vẻ già cỗi hơn.

TẠO JIN

Sau đây là những hình ảnh minh họa cho cách tạo jin từ những cành cụt còn lại sau khi xén, trước khi quấn dây cho cây. Những thao tác này được thực hiện trên chính cây bách xù ở phần trước. Những đoạn mẫu còn lại của những cành phía dưới được tước te tua, lột trui vỏ để có vẻ sần sùi tự nhiên. Để thực hiện công việc, bạn cần kìm cắt cành, kìm tạo jin và bàn chải sắt. Trong ví dụ này tôi dùng loại bàn chải sắt gắn ở đầu một chiếc mô-tơ, nhưng trong thực tế, bạn có thể dùng loại bàn chải thường, cọ bằng tay.

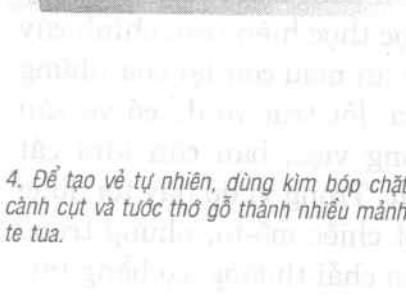
1. Dùng kìm cắt cành để rạch khía trên vỏ cây còn lại của những đoạn mẫu cành, khía sát vào thân cây.

Dùng kìm tạo jin để kẹp và bóp nát vỏ cây, lột vỏ ra khỏi cành cụt.

3. Lột sạch lớp vỏ còn dính lại, để lộ ra lớp cành cọt màu trắng.

4. Để tạo vẻ tự nhiên, dùng kim b López chặt cành cọt và tước thô gỗ thành nhiều mảnh te tua.

5. Dùng bàn chải sắt để cọ sạch bề mặt của phần gỗ trơ vỏ.

... và sau đó, dùng bàn chải sắt để cọ sạch bề mặt của phần gỗ trơ vỏ. Sau khi cọ sạch, phần gỗ trơ vỏ sẽ có màu nâu sẫm, và phần vỏ sẽ có màu nâu nhạt.

TRỒNG CÂY TRÊN ĐÁ

Đá là một yếu tố bổ sung quan trọng trong nghệ thuật bonsai. Với loại vật liệu rắn chắc và nhiều hình dáng này, bạn có thể bổ sung cho bộ sưu tập của mình nhiều kiểu dáng bonsai khác nhau, tạo thành những kiểu phong cảnh rất sống động và ấn tượng.

Sự thành công của một kiểu trồng cây trên đá tùy thuộc vào việc bạn phải tìm được một hòn đá có hình dáng đẹp cũng như cây trồng phù hợp, sau đó cả hai yếu tố kết hợp hài hòa với nhau tạo thành một kiểu bonsai độc đáo. Có nhiều cách thực hiện các dáng cây trồng trên đá. Thay vì sử dụng một chiếc chậu gốm, bạn có thể dùng một phiến đá hoặc một tảng đá có bề mặt phẳng nhẵn để trồng cây, tăng vẻ tự nhiên ấn tượng cho bộ cục. Hoặc bạn có thể đặt đá nhô lên khỏi mặt đất trong một chậu bonsai bình thường để tượng trưng cho địa hình núi non nơi cây sinh trưởng. Chỉ cần một tảng đá nhỏ cũng có thể mô phỏng một ngọn núi hùng vĩ, một vách đá cheo leo hiểm trở, hoặc một hòn đảo trôi giữa đại dương.

Những hình ảnh dưới đây minh họa cho những thao tác tạo một dáng bonsai rễ bám đá. Đối với những cây dáng rễ trùm đá, tảng đá có vai trò tô điểm cho rễ cây nổi bật lên. Còn trong saikei, hoặc những kiểu phong cảnh trong khay, đá được sử dụng để tạo những kiểu phong cảnh ấn tượng và ngoạn mục.

Chọn đá

Trong số rất nhiều loại đá có trên trái đất, có một số loại đá tỏ ra rất phù hợp với các kiểu bonsai trồng cây trên đá. Bạn không nên chọn những loại đá có bề mặt mịn, lấp lánh như thạch anh hoặc hoa cương như thạch anh hoặc cẩm thạch, vì chúng sẽ làm giảm sự chú ý của người xem đối với cây. Những loại đá trầm tích, như sa thạch, cũng không phù hợp vì thường vị nứt toác khi trời quá lạnh. Những loại đá mềm lại bị xói mòn rất nhanh và dễ dàng nên không thể dùng chúng cho các kiểu rẽ trùm đá, hoặc rẽ bám đá. Tuy nhiên, còn có những loại đá mềm, không phải trầm tích, như đá Túp (đá suối khoáng) và đá dung nham, lại rất phù hợp vì dễ chỉnh sửa hình dáng, và rất tiện cho việc trồng cây bên trong sau khi khoét rỗng một phần lõi và dùng nó làm chậu. Tất nhiên, tốt nhất vẫn là những loại đá có kết cấu rắn chắc, không bị xói mòn hoặc nứt vỡ theo thời gian, và thường trông chúng cũng đẹp hơn, cả về hình dáng lẫn màu sắc.

Chủng loại và hình dáng của đá có vai trò rất quan trọng trong bố cục của những dáng bonsai rẽ bám đá. Trước hết, yêu cầu tất nhiên là hòn đá phải có hình dáng bắt mắt. Yêu cầu tiếp theo là trông nó phải thật tự nhiên, nhưng thực ra điều này cũng không quan trọng lắm vì trong tự nhiên, đá tồn tại dưới vô số hình hài kỳ quặc khác nhau. Màu sắc và kết cấu bề mặt của đá cũng là những yếu tố quan trọng; thông thường thì những tảng đá có màu sẫm như đen hoặc xám trông phù hợp nhất với hầu hết các loại cây.

Thiết kế một kiểu cây trồng trong đá

Tảng đá được coi là yếu tố "nền tảng" cho bố cục. Nó quyết định chủng loại, hình dáng, kích cỡ của cây được trồng vào. Một tảng đá xù xì như một ngọn núi sẽ đòi hỏi một giống và dáng cây thường thấy ở vùng núi cao - như thông, bạch dương, bách xù, vân sam - trong khi đó, những tảng đá tròn trịa, phẳng thường thích hợp với những kiểu phong cảnh có nước và những giống cây liên quan như liễu.

Trước hết bạn phải kiểm tra kỹ hòn đá từ nhiều góc khác nhau để xác định đâu là mặt đẹp nhất, để chọn ra "mặt tiền" cho nó. Sau đó, quan trọng không kém là phải xác định tỷ lệ và quy mô mà bạn muốn tạo ra từ đó chọn loại cây có kích thước phù hợp. Tảng đá của bạn có thể mô phỏng một hòn đá nhỏ, một vách đá, hoặc thậm chí là một quả núi, tùy thuộc vào các bố trí của bạn. Một cây lớn bằng hai phần ba tảng đá sẽ khiến cho người xem cảm giác nó là một hòn đá nhỏ đặt dưới gốc cây, đồng thời cũng thể hiện một cái nhìn cận cảnh. Ngược lại, một cụm cây tí hon sẽ thay đổi hoàn toàn vai trò của tảng đá, khiến nó trở lên to lớn hơn, tượng trưng cho cả một quả núi nhìn từ xa lại.

Một kiểu cây trồng trên đá có thể được trình bày độc lập, nhưng thông thường thì đây là một phần trong những kiểu phong cảnh tổng thể đặt trong khay chứa cát hoặc nước, làm tăng thêm phần tự nhiên về tỷ lệ và chiều sâu cho phong cảnh.

TẠO MỘT DÁNG RỄ BÁM ĐÁ

Tảng đá sử dụng trong ví dụ này được tìm thấy từ vùng mỏ đá Ibigawa, Nhật Bản. Đây là một loại đá hình thành do hoạt động của núi lửa; tức là thành phần của nó bao gồm nhiều loại đá khác nhau, kết lại thành một khối do nhiệt độ của núi lửa.

Bản thân tảng đá đã có vẻ ngoài rất đẹp trên cơ sở kết hợp cả giữa độ mịn của bề mặt và màu sắc. Hình dáng của nó cũng đã được trau chuốt thêm bằng cách cắt và đục bớt những phần thừa, phun axít lên trên một số chỗ để màu sắc đá trông tự nhiên và đa dạng hơn. Mặt dưới được cưa phẳng để nó có thể tự đứng vững.

Sau khi nghiên cứu kỹ hình dáng của tảng đá, tôi quyết định biến nó thành một hòn đảo với những bụi cây nhỏ treo lơ lửng trên vách đá.

Chuẩn bị vật liệu

Tôi tìm được ba cây thông trắng Nhật Bản, mỗi cây cao khoảng 10cm. Ngoài ra, để tăng ấn tượng về một hoang đảo, tôi bổ sung thêm một cây bêri, một cây thạch nam hoa vàng để tương phản với màu sắc và bề mặt của những cây thông; cùng với đó là một cây xạ hương lùn, một cây acaena và những đám rêu. Phải ngâm rêu trong nước vài giờ trước khi trồng lên phong cảnh.

Khi tạo một dáng cây rẽ bám đá, bạn sẽ cần đến những dây kim loại để buộc cố định cây vào đá, và một loại keo thật chắc, không thấm nước để gắn dây vào vị trí. Loại phù hợp nhất là keo tổng hợp epoxi, nhưng cũng phải mất một hai ngày mới dính chặt hoàn toàn. Thay vào đó, bạn có thể sử dụng một loại keo khô nhanh, sản xuất tại Nhật Bản dành riêng cho các kiểu trồng cây trên đá, loại keo này hiện cũng được bày bán rất phổ biến trên thế giới. Loại keo này có lợi thế là khô rất nhanh, nhưng phải thật cẩn thận khi dùng, vì nếu không những ngón tay của bạn sẽ dính chặt vào nhau và sẽ rất khó khăn cũng như đau đớn mới gỡ được ra. Tất cả những cây kể trên sẽ được trồng trong những ổ than bùn rái trên bề mặt đá. Thành phần của loại đất tổng hợp này bao gồm đất sét, than bùn đen từ xác cây sậy trong đầm lầy, trộn đều với nhau cho đến khi quánh lại.

Chuẩn bị dây để buộc cây trên đá

Cắt một đoạn dây kim loại dài và giữ đoạn giữa của dây sát với một que đũa hoặc kim đan. Lần lượt quấn cả hai đầu dây quanh que đũa thành một vòng nhỏ. Rút vòng tròn ra khỏi que đũa và dùng kim bóp sát lại, duỗi thẳng hai đầu dây (xem hình minh họa). Khi gắn dây vào đá, bạn phải dính phần dây cuộn tròn lên bề mặt đá, phần hai đầu dây thì để tự do.

Dây buộc cố định

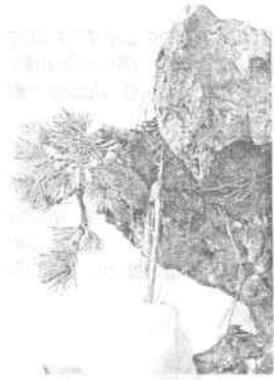

1. Đặt tạm cây lên tảng đá để ướm thử hình dáng cũng như kích thước của cây để lựa chọn những vị trí trồng cây phù hợp nhất.

2. Gắn những đoạn dây thép đã chuẩn bị trước vào những vị trí phù hợp để buộc cố định cây sau khi trồng lên đá. Nhớ dùng đủ dây để buộc vào bụi rễ như một tấm lưới nhỏ phủ lên.

3. Rải một lớp than bùn lên mặt đá, tại những vị trí đã chọn. Đặt cây vào vị trí, đều rẽ bám lên mặt than bùn, sau đó phủ thêm than bùn lên trên.

4. Buộc dây vòng lên rễ cây.
Dùng kìm xoắn đầu dây lại.

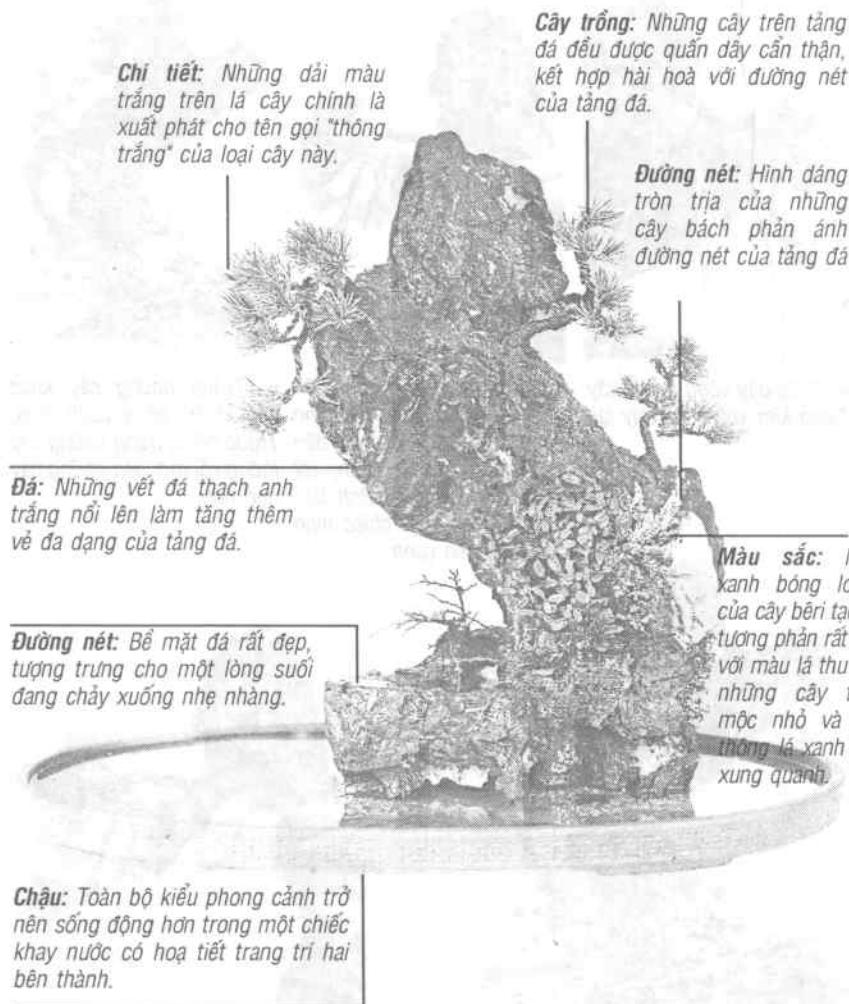
5. Cho thêm than bùn lên gốc cây và ấn chặt. Giữ cho vào vị trí bằng cách trên.
than bùn luôn ướt cho đến Trước hết là trồng những cây
khi trồng rêu lên trên; tốt thông rồi mới đến những cây
nhất là trong quá trình làm nhỏ hơn.
việc bạn để một chiếc bình
xịt nước bên cạnh.

7. Trồng rêu lên than bùn để che phủ
bề mặt. Ngoài tác dụng giữ ẩm, rêu
còn ngăn than bùn không bị rửa trôi.

8. Đặt tảng đá vào khay, rải thêm sỏi rồi
đổ nước vào khay. Nước không chỉ phản
ánh toàn bộ phong cảnh mà còn bổ
sung độ ẩm cho cây.

Tác phẩm sau khi hoàn thành

Ngay khi thực hiện xong, trông những cây trồng trên đá đã có vẻ ngoài rất già cỗi. Mặc dù đều là những cây non, nhưng thoát trông ai cũng tưởng chúng đã mọc trên đá nhiều năm nay. Với kiểu bonsai này, thời gian thực hiện tương đối nhanh, càng để lâu càng đẹp. Toàn bộ phong cảnh được đặt trong một chiếc khay nước (*suiban*) với những họa tiết trang trí xung quanh trông rất thanh nhã.

TẠO DÁNG RỄ TRÙM ĐÁ

Trong thiên nhiên, những cây mọc trên vùng núi cao sỏi đá thường có hạt giống lọt xuống những hốc và khe đá xung quanh. Khi hạt giống này mầm, rễ của những cây non phải không ngừng vươn xa ra khỏi tảng đá để tìm nước và chất dinh dưỡng. Khi đến nơi đất mềm, những phần rễ lộ ra phía trên của cây sẽ mập lên rất nhanh và bám chặt vào bề mặt đá. Đây là đặc điểm được mô phỏng lại trong bonsai với dáng rễ trùm đá, nhất là với những cây có hệ thống rễ bê mặt khỏe mạnh như thích ba lá và du Trung Quốc, ngoài ra còn rất nhiều loại cây khác cũng thích hợp với dáng này, nhất là những cây bonsai cỡ nhỏ vì không cần đến những chiếc rễ thật lớn.

Việc lựa chọn đá cho dáng cây này rất quan trọng vì tảng đá sẽ là một đặc điểm vĩnh viễn của bonsai gắn liền với rễ cây làm một bộ phận không thể tách rời. Đá phải thật cứng cáp và chịu được giá lạnh mà không bị nứt vỡ, bề mặt lởm chởm bắt mắt. Không nên chọn những tảng đá mềm dễ bị nứt vỡ khi trời rét hoặc những loại đá có bề mặt đơn giản, tầm thường.

Loại đá phổ biến nhất cho các kiểu rễ trùm đá là những tảng đá vùng Ibigawa, Nhật Bản. Đây là loại đá thỏa mãn tất cả các tiêu chuẩn, vừa rắn chắc vừa xù xì, màu sắc và bề mặt trông lại rất bắt mắt. Hơn nữa, hiện nay loại đá này đang được bày bán tại các cửa hàng chuyên về bonsai trên toàn thế giới. Nhưng tất nhiên, bạn cũng có thể nghiên cứu sử dụng những loại đá sẵn có tại nơi mình sinh sống nếu chúng đáp ứng được các yêu cầu cơ bản trên.

TAO DÁNG RẼ TRÙM ĐÁ CHO MỘT CÂY THÍCH

Dưới đây, tôi sẽ trình bày minh họa quá trình tạo dáng rẽ trùm đá cho một cây thích ba lá chỉ trong vòng một năm. Giai đoạn đầu tiên là gắn cây vào với đá, sau đó cung cấp cho nó những điều kiện cần thiết để rẽ cây có thể dần dần mập lên và bám chặt lấy tảng đá. Sau đó cây được trồng vào một chiếc chậu bonsai, coi tảng đá và rẽ cây như một thể thống nhất.

Khoảng thời gian để rẽ cây mập lên và ôm chặt lấy tảng đá còn tùy thuộc vào kích thước của cây. Thường thì đối với những cây nhỏ và trung bình, thời gian cần thiết là một năm; còn đối với những cây bonsai lớn thời gian cần thiết có thể lên đến 3 năm. Bạn có thể tự quan sát và quyết định khi nào rẽ cây đã đủ mập đáp ứng được yêu cầu của dáng bonsai, nhưng cũng cần kiểm tra xem rẽ cây đã bám chặt vào đá hay chưa.

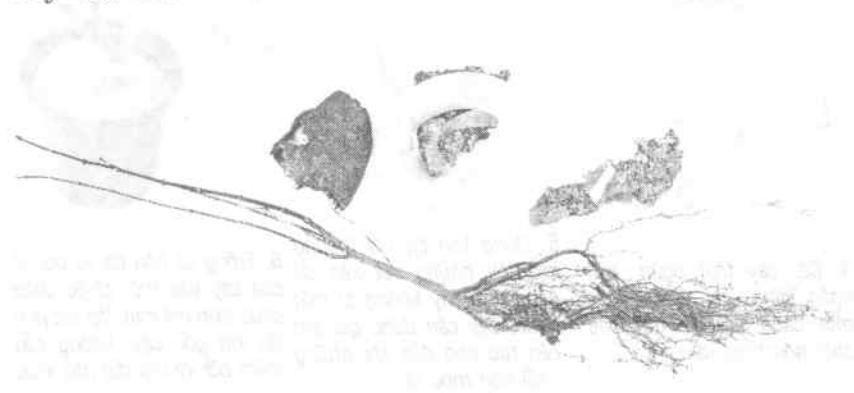
Tạo dáng rẽ trùm đá. Dáng rẽ trùm đá tạo cho cây non một vẻ già cỗi, cổ thụ rất ấn tượng. Cây thích trong ảnh mới được ba năm tuổi, nhưng khi được trồng phủ lên tảng đá, nhìn cây cứng cáp, trưởng thành hơn tuổi thực rất nhiều.

Chuẩn bị nguyên vật liệu

Yếu tố quan trọng nhất trong việc lựa chọn nguyên vật liệu cho dáng bonsai này tảng đá phải phù hợp với dáng cây. Trong ví dụ này, cây bonsai của chúng ta là một cây thích non hơn 2 năm tuổi được chọn từ trước, cây được trồng ngoài đất trồng mới nhổ lên, rũ sạch đất cũ bám trên rễ. Bên cạnh là một vài mẩu đá Ibigawa mới được gắn vào nhau.

Để thực hiện giai đoạn đầu tiên, bạn cần chuẩn bị băng dính chuyên dành cho việc ghép cành, hoặc không thì có thể dùng những dải nhựa trong suốt, dùng để buộc rễ cây và tảng đá lại với nhau, ngoài ra còn phải chuẩn bị cát mịn đựng trong một chiếc chậu bình thường để trồng cây vào. Đến khi cần buộc rễ cây vào với đá, bạn có thể nhờ ai đó cầm giúp để thao tác cho dễ dàng. Đến giai đoạn trồng cây cuối cùng, sau giai đoạn đầu khoảng một năm, bạn sẽ cần đến một chiếc chậu bonsai phù hợp và trồng cây vào đó.

GIAI ĐOẠN MỘT: GẮN RỄ CÂY VÀO ĐÁ

1. Chải rễ cây cho đỡ rối và
chọc bỏ những mẩu đất cũ
còn bám lại. Uốn thử nhiều
hòn đá khác nhau để chọn
ra hòn phù hợp nhất.

2. Quấn rễ cây phủ lên tảng
đá và dùng băng dính hoặc
dải giấy bóng nhựa buộc
chặt xung quanh rễ. Buộc từ
trên xuống dưới.

3. Dùng băng dính hoặc dải
giấy bóng buộc chặt rễ cây
vào hòn đá, nhớ buộc thật
kín không để chiếc rễ nào
mọc sang ngang, chỉ cho
phép chúng mọc thẳng
xuống dưới. Để lại những
chiếc rễ dài ở phía dưới.

4. Cắt cây thật ngắn, xén
ngắn cành, chỉ để lại trên
mỗi cành vài ba mẩu để
chồi non mọc ra.

5. Dùng keo bit vết thương
xoá lên những vết xén để
ngăn cho cây không bị mất
nước; cây cần được giữ ẩm
liên tục cho đến khi những
chồi non mọc ra.

6. Trồng cả hòn đá và búi rễ
của cây vào một chiếc chậu
nước; cây cần được giữ ẩm
liên tục cho đến khi những
chồi non mọc ra.

GIAI ĐOẠN HAI: TRỒNG CÂY VÀO CHẬU BONSAI

Giai đoạn trung gian.

Để mắc cây phát triển thật khỏe mạnh trong chậu trong một năm sau đó. Hàng ngày, vào mùa sinh trưởng của cây, cần tưới nước thật kỹ và bón phân hai tuần một lần vào mùa hè; giảm lượng nước tưới vào mùa đông, nhưng phải giữ cho cát luôn ẩm. Sau một năm những cành non mới mọc ra có thể dài từ 90-120cm. Trong ví dụ này, những cành non mới mọc ra đã bị xén chỉ còn lại một đoạn ngắn, trên mỗi cành chỉ còn lại hai mấu chồi.

1. Sau một năm, vào cuối đông hoặc đầu xuân, tiến hành tỉa ngắn những cành non mới mọc và chuyển cây ra khỏi chậu cát. Dùng nước sạch rửa hết cát dinh trên rễ, tốt nhất là xịt bằng vòi nước.

2. Dùng một chiếc kéo sắc, nhổ để cắt bỏ băng dinh cũ, thao tác thật cẩn thận không làm ảnh hưởng đến rễ cây. Tốt nhất là cắt bỏ những mồi buộc rồi gỡ bỏ hoàn toàn băng dinh quấn xung quanh.

3. Sau khi tháo bỏ hoàn toàn băng dinh và rửa sạch cả đá và rễ cây, bạn có thể thấy rễ cây đã mập lên rất nhiều và đang bám chặt vào tảng đá. Nếu rễ cây chưa đạt yêu cầu, lại buộc lại và trồng trong chậu cát thêm một năm nữa.

4. Khi bạn đã vừa lòng với sự phát triển của rễ cây, tiến hành kiểm tra cây thật kỹ càng để chọn "mặt tiền" cho bonsai. Sau khi chọn xong, tiến hành tỉa lắn cuối rồi trồng cây vào chiếc chậu bonsai đã chuẩn bị sẵn. Nhớ là phải luôn coi tảng đá là một phần của bộ rễ.

TẨY LÀM CÂY BÁM HÀU

Rễ: Bộ rễ của cây bám chặt lấy tảng đá, với một chiếc rễ rất khoẻ nổi bật ở mặt trước.

Chậu: Một chiếc chậu hình bầu dục với màu men đậm xanh lục-lam và màu kem kết hợp hài hòa với màu lá mùa thu đỏ thắm của cây.

Tảng đá: Tảng đá tạo sự cân bằng cho bối cục và bổ sung sự đa dạng về chi tiết.

Sau khi hoàn thành

Ba tháng sau khi chuyển sang chậu mới, cây thích đã ra kín lá. Cho đến lúc này vẻ cơ bản cây đã có hình dáng rất đẹp, đầy tiềm năng, trong vòng vài năm tới cần chú ý chăm sóc và tỉa tót để kích thích cây ra nhiều nhánh nhỏ hơn. Tảng đá bổ sung rất tuyệt vời cho dáng cây. Bề mặt đất trong chậu đã được rải cát và trồng rêu lên trên để tăng vẻ tự nhiên. Chậu của cây có hình bầu dục, nước men xanh đậm thêm những đốm nhỏ màu kem rất hợp với màu lá cây vào mùa thu.

TRỒNG CỤM BONSAI

rồng bonsai thành cụm hay còn gọi là bonsai dáng rừng là một cách kết hợp vẻ đẹp của từng cây riêng lẻ thành một cụm tượng trưng cho những lùm cây hoặc vật rừng trong tự nhiên.

Khi nghiên cứu những cây mọc trong tự nhiên, bạn sẽ thấy được cách chúng đã thích nghi với môi trường như thế nào. Một cây mọc đơn độc nơi đồng không móng quanh, trong môi trường đất màu mỡ, điều kiện thời tiết ôn hòa, sẽ mọc rất khỏe mạnh và rậm rạp, thân cây phát triển mạnh còn cành thì xòe rộng hết cỡ. Cùng trong điều kiện tự nhiên như vậy, nhưng mọc sát cạnh nhau thành một cụm, những cây riêng lẻ trong cụm sẽ có những đặc điểm khác nhau. Từng cây một sẽ cạnh tranh với nhau để hấp thụ nước, chất dinh dưỡng và ánh sáng. Cây nọ sẽ che bóng lên cây kia, do vậy chúng sẽ mọc thẳng lên trên thay vì xòe rộng tán, thân cây mảnh và cao chót không mập mạp và ngắn như những cây mọc một mình. Chỉ những cây mọc ngoài rìa mới nhận đủ ánh sáng và xòe rộng cành để phát triển tốt. Những cây khỏe nhất hoặc cao tuổi nhất sẽ chiếm vị trí thống trị; những cây nhỏ hơn sẽ phải tìm cách thoát khỏi bóng của những cây lớn hơn xung quanh để ra noi có ánh nắng.

Để tạo ra một cụm bonsai trông thật tự nhiên, bạn phải nắm được những đặc điểm này. Nếu chỉ tham khảo từ những cây bonsai xung quanh, dù là qua ảnh hay ngoài đời thực, thì tác phẩm của bạn trông sẽ rất thiếu thuyết phục.

Chuẩn bị vật liệu cho cụm bonsai

Khi bạn thiết kế một dáng cụm bonsai, bạn có thể khai thác mọi hình dáng và kiểu cách của những cụm cây trong tự nhiên. Ví dụ, những cây non thường có thân mảnh để không thích hợp để tạo thành một tác phẩm bonsai độc lập, nhưng có thể kết hợp những cây non như vậy cùng nhau để tạo thành một cụm cây tượng trưng cho những cánh rừng thưa cao vút. Tương tự như vậy, những cây mọc sát nhau thường có rất ít cành mọc xung quanh thân, hoặc nếu có thì chỉ ở một bên. Những cây nào có đặc điểm như trên khó có thể trở thành một cây bonsai riêng lẻ, nhưng kết hợp với nhau chúng sẽ tạo nên một cánh rừng nhỏ trông rất tự nhiên.

Có rất nhiều loại cây khác nhau thích hợp với kiểu cụm bonsai, nhất là những cây có đặc tính mọc thẳng. Những cây như vậy bao gồm cả những cây lá kim và rụng lá. Đối với những cụm bonsai cỡ nhỏ hoặc trung bình, cần chọn những cây có lá nhỏ và kết cấu nhẹ nhàng thanh thoát; nhưng đối với những cụm cao lớn hơn, phải chọn những cây có lá to, thô. Những loại cây phổ biến nhất cho dáng này là: bạch dương, sồi, tuyết tùng, thông liêu, đu, trăn, thích, bách xù, thông rụng lá, vân sam. Đối với thích, thông liêu và đu, cần phải tự trồng lấy cây con, từ hạt giống hoặc từ cành giâm. Cũng cần phải xén tỉa để cây có vóc dáng thanh mảnh, thân mọc thẳng hơn những cây dùng làm bonsai độc lập.

Thông thường một cụm bonsai sẽ bao gồm những cây cùng loài để tạo vẻ tự nhiên và dễ chăm sóc nhất. Nhưng

nếu có thể, hãy bổ sung thêm một số loài khác vào nhóm - trong thực tế điều này rất khó thực hiện và những người mới bắt đầu cũng không nên mất công thử làm gì. Sử dụng những vật liệu khác nhau sẽ kéo theo những vấn đề về thiết kế kiểu dáng và kỹ thuật chăm sóc, hơn nữa hầu hết đều trông rất không tự nhiên. Như trong ví dụ dưới đây bạn sẽ thấy những cây tuyết tùng mọc rất tự nhiên như thế chúng là những cây đang sống ngoài thiên nhiên hoang dã. Trong khi đó, gần như không thể tạo ra một vẻ tự nhiên sống động cho cụm bonsai gồm nhiều loại cây như thông, anh đào, sồi và đậu tía, cho dù khi đứng một mình chúng có đẹp đến đâu chăng nữa.

Trồng nhiều loại cây cùng lúc còn gấp khó khăn về vấn đề tỷ lệ. Chỉ cần một cây thông lớn trồng phía trước và một cây thông cùng loại nhỏ hơn trồng phần sau là ta đã có thể tạo cảm giác như thật về chiều sâu và tỷ lệ xa gần cho cụm bonsai. Hiệu ứng này sẽ không thể có được nếu cây trồng phía sau lại là một cây thuộc giống khác, lá to hơn cây trồng phía trước.

Thiết kế một cụm bonsai

Thị giác rất dễ bị đánh lừa, do vậy, với một cụm bonsai ta có thể tạo cảm giác về chiều sâu của phong cảnh bằng một số "thủ thuật" thường dùng trong các bức tranh để thay đổi ấn tượng về không gian và khoảng cách. Tỷ lệ tương đối giữa các yếu tố khác nhau trong bố cục tạo nên phong cảnh xa gần. Những cây cao trồng phía trước, còn những cây nhỏ hơn trồng phía sau tạo cho phong cảnh cảm giác về chiều sâu rất tự nhiên, ngay cả khi khoảng cách thực tế

giữa hai cây chỉ là vài cm. Một thủ thuật khác để tạo cảm giác xa gần thông qua tỷ lệ là bố trí cây mọc hơi lệch nhau để tạo cảm giác như thể cụm bonsai được tạo nên bởi nhiều cụm nhỏ hơn, với kích thước giảm dần.

Những cây mọc trong rừng thường có chiều cao và độ lớn nhỏ khác nhau, khoảng cách giữa chúng cũng rất ngẫu nhiên, không đều. Do vậy một trong những điều tối kỵ khi trồng cụm bonsai là sự đối xứng, nhất là về khoảng cách giữa những cây và khoảng không gian ở mỗi bên chậu. Tóm lại, dù bạn có đầu tư công sức đến đâu thì yêu cầu hàng đầu vẫn là cụm bonsai phải trông thật tự nhiên, ngẫu hứng.

Ánh tượng về không gian trong bố cục là hết sức quan trọng. Bạn phải tưởng tượng được rằng bạn có thể đi dạo giữa những thân cây. Sử dụng một chiếc chậu nông càng làm tăng cảm giác về không gian thoáng đãng. Nếu không dùng chậu hoặc khay, tốt nhất là dùng một phiến đá phẳng.

TRỒNG MỘT CỤM TUYẾT TÙNG

Vật liệu bao gồm 5 cây tuyết tùng Nhật Bản giống lùn. Tất cả đều là những cây non mọc từ cành giâm và đã được chuẩn bị trước để trồng trong một cụm trong khoảng thời gian là 8 năm. Cả năm cây đều khác nhau về chiều cao, chu vi của thân cây, hứa hẹn sẽ kết hợp với nhau rất tốt để tạo thành một cụm bonsai sinh động.

Luôn ghi nhớ quy tắc là khi số lượng cây trong cụm tương đối ít, hãy trồng số cây lẻ, hơn nữa, số vật liệu bao giờ cũng phải lớn hơn số cây được sử dụng.

XÉN RỄ.

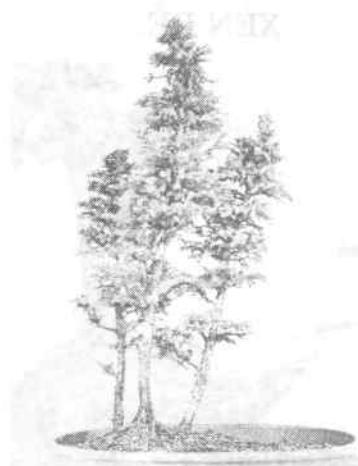
Đánh cây đầu tiên ra khỏi chậu và dùng móc sắt để chải gọn rễ cây. Dùng kéo tia gọt rễ. Thực hiện thao tác này với lần lượt từng cây một. Sắp xếp, ước lượng thử để chọn chiếc chậu phù hợp nhất để trồng cụm cây. Phủ những mảnh lưới nhỏ lên lỗ thoát nước của chậu, rải một lớp mạt đá xuống dưới cùng rồi đổ một lớp đất mỏng lên trên.

1. *Trồng cây cao nhất trước tiên. Nhớ chọn và xoay mặt đẹp nhất của cây ra phía trước. Trồng cây ở vị trí tương ứng với một phần ba chiều dài của chậu, hơi lệch về phía trước chậu. Cây này sẽ là cây gần với người xem nhất.*

2. *Chọn cây thứ hai, thấp và mảnh hơn, rồi trồng nó sát vào cây thứ nhất. Trồng cây hơi lệch sang một bên như thể nó đang cố vươn ra ngoài ánh nắng.*

3. Trồng cây thứ ba ở vị trí đối diện với cây thứ nhất, về phía sau của chậu. Chú ý đảm bảo khoảng cách không đều giữa cây thứ nhất và những cây xung quanh để tạo vẻ mắt cân xứng tự nhiên.

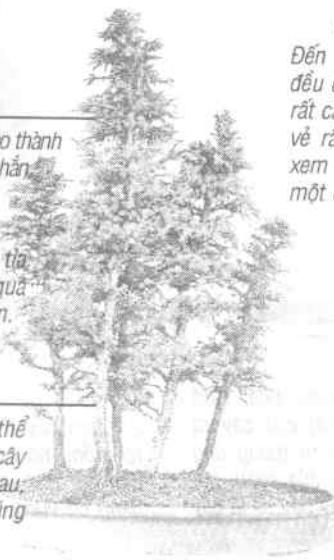

4. Trồng cây thứ tư, thấp và mảnh hơn, vào sát thành chậu phía sau, cây thứ năm hơi lệch sang bên phải của bố cục để hoàn thành cụm bonsai gồm 5 cây tuyết tùng.

Hình dáng: Cụm bonsai tạo thành một hình tam giác chắc chắn.

Tán lá: Tán lá chưa xén tỉa trông rất đẹp, nhưng vẫn quá rậm rạp và cần tỉa tót thêm.

Kết cấu: Từ phía trước có thể thấy toàn bộ những thân cây có kích thước khác nhau, khoảng cách giữa chúng cũng rất đa dạng.

Giai đoạn trung gian
Đến giai đoạn này, cả 5 cây đều được trồng vào trong cụm, rất cân bằng, đầy đặn, với dáng vẻ rất tự nhiên, tạo cho người xem cảm giác như đang nhìn một cánh rừng nhỏ từ xa.

Chậu: Cụm bonsai được trồng trong chậu hình bầu dục, hơi lệch về một bên.

Góc nhìn: Cây lớn nhất trong cụm hơi ngả ngọn về phía trước

Chiều cao: Cây cao nhất ở phía trước và cây thấp nhất ở phía sau

Cụm tuyết tùng nhìn từ một bên
Nhìn từ phía này ta có thể thấy rõ
hơn khoảng cách giữa những cây
ở hai đầu của chậu, những cây
trong chậu đứng lệch nhau như
nhìn một vật rừng từ đằng xa.

Vị trí trắng: Khoảng cách ở phía
trước cụm bonsai rộng rãi hơn ở
phía sau

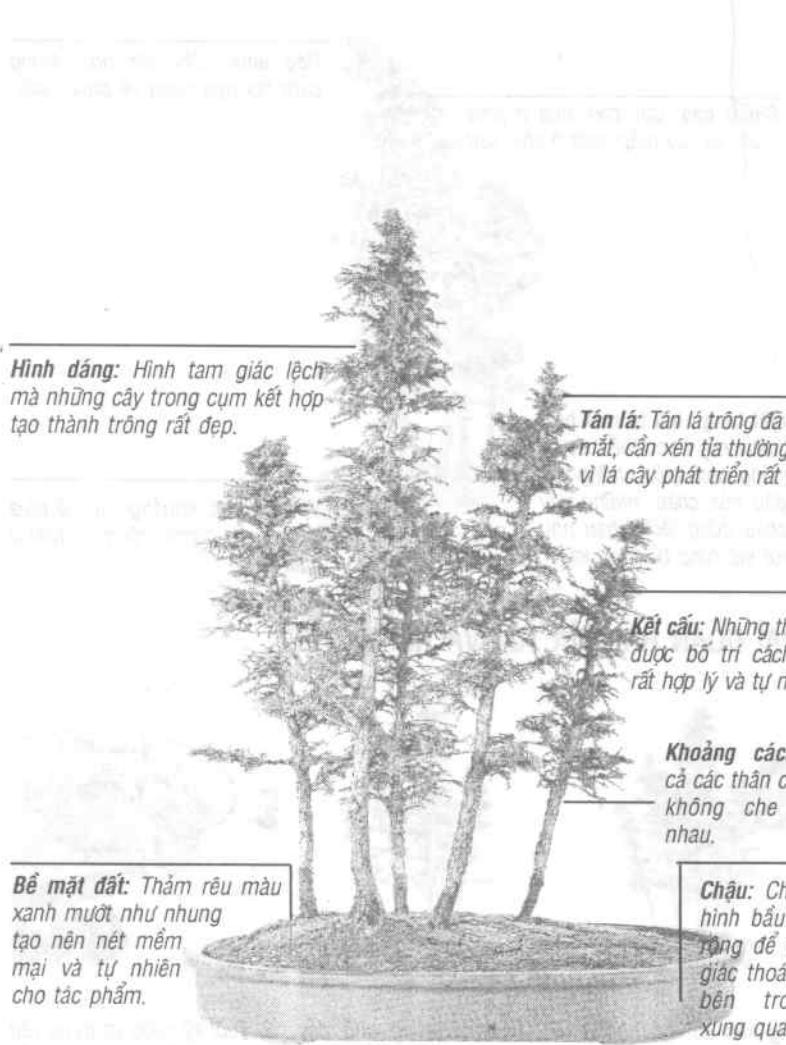
GIAI ĐOẠN HAI: TỈA TÓT VÀ HOÀN THIỆN

1. Dùng kéo cắt bỏ những
cành non mọc chúc xuống
dưới cùng với những cành
xiên ngang để làm cho kết
cấu của cụm trở nên thông
thoáng hơn.

2. Tỉa tót những chẽ cần
thiết trên tán lá để tạo sự
cân bằng trong vóc dáng
của từng cây, giúp cho ánh
sáng xâm nhập dễ dàng hơn
vào những cây phía trong.

3. Tưới kỹ nước và trồng rêu
non lên trên, dùng bay ấn
để rêu bám chắc lên bề mặt
chậu.

Hình dáng: Hình tam giác lệch mà những cây trong cụm kết hợp tạo thành trông rất đẹp.

Tán lá: Tân lá trông đã rất vừa mắt, cần xen tia thường xuyên vì lá cây phát triển rất nhanh.

Kết cấu: Những thân cây được bố trí cách nhau rất hợp lý và tự nhiên.

Khoảng cách: Tất cả các thân cây đều không che khuất nhau.

Chậu: Chậu gồm hình bầu dục đủ rộng để tạo cảm giác thoáng đãng bên trong và xung quanh cụm.

Cụm bonsai sau khi hoàn thành

Cụm bonsai gồm 5 cây tuyết tùng đã hoàn thành chỉ sau hơn hai giờ đồng hồ, từ khâu chuẩn bị cây cho đến công đoạn tia tốt hoàn thiện. Trông những cây tuyết tùng mọc cạnh nhau như một vạt rừng nhỏ, rất tự nhiên như những cây thật. Toàn cụm bonsai được trồng trong một chiếc chậu gồm Tokoname hình bầu dục không tráng men, màu nâu nhạt, lòng chậu khá rộng rãi tạo không gian thoáng đãng xung quanh cụm cây.

TRỒNG CÂY TRONG PHONG CẢNH (TẠO SAIKEI)

aikai được hiểu là "phong cảnh sống động" và được tạo thành dưới nhiều hình thức khác nhau mô phỏng các kiểu phong cảnh đa dạng thường có trong tự nhiên hoặc là sản phẩm của trí tưởng tượng. Nhưng dù thế nào chăng nữa, những yếu tố trong một kiểu phong cảnh phải hiện hữu thật hài hòa, bổ sung và tôn vinh vẻ đẹp của nhau. Sự kết hợp giữa những cây sống và những vật liệu khác như đá, đất và cát phải tạo nên không khí của một kiểu phong cảnh sống động, tự nhiên.

Những yếu tố tạo nên một kiểu phong cảnh

Mặc dù có vai trò rất lớn trong các kiểu phong cảnh vì mang lại ấn tượng sâu sắc với những đường nét xù xì uốn lượn tạo cảm giác về không gian và khoảng cách, đá lại không phải là yếu tố thiết yếu nhất. Trong bất kỳ kiểu phong cảnh saikei nào, cây mới là yếu tố không thể thiếu.

Những tảng đá Ibigawa dùng cho ví dụ minh họa dưới đây có nguồn gốc từ Nhật Bản, mang lại cho phong cảnh hơi hướng thiên nhiên hoang dã của miền Viễn Đông, nhưng bên cạnh đó chúng cũng làm người xem liên tưởng đến những hòn đảo đá nhô lên lởm chởm dọc theo bờ biển miền Tây Nam nước Anh. Những hòn đảo đá độc đáo ấy chính là nguồn cảm hứng để tôi thực hiện kiểu phong cảnh này. Để tạo một kiểu phong cảnh cô tịch như vùng

thảo nguyên hoặc đồng hoang, bạn sẽ cần đến những hòn đá bằng phẳng hơn xếp thành từng tầng, thấp chạy thành hàng ngang.

Ngoài ra, để tạo một kiểu phong cảnh nhấp nhô, lượn sóng mênh mông, bạn sẽ cần đến những bờ đất thấp, phủ kín bởi rêu, cỏ và những loại cây vùng đồng cỏ, trong đó cây được trồng rải rác để tạo cảm giác vô tận của không gian thảo nguyên. Một khay đựng nước lại được sử dụng cho một kiểu phong cảnh mô phỏng vùng bờ biển, cảnh sắc ven hồ hoặc nhìn ra bờ sông. Nhưng nhiều khi để tạo cảm giác về những vùng sông nước, người ta chỉ cần dùng cát hoặc sỏi nhỏ rải thành những dòng sông mịn màng uốn khúc. Những kiểu phong cảnh saikei được tạo nên từ chính sự đa dạng vô tận của thiên nhiên kết hợp với trí tưởng tượng không giới hạn của con người.

Và tất nhiên như đã nói, vật liệu không thể thiếu cho bất kỳ kiểu phong cảnh nào là cây cỏ. Bạn có thể dùng những cây bonsai đã tạo dáng sẵn, những cây mới mua về từ vườn ươm hoặc thậm chí cả những cây non do chính bạn ươm hạt hoặc giàm cành.

TẠO MỘT KIỂU PHONG CẢNH SAIKEI VỚI BONSAI

Để tạo ra tỷ lệ hợp lý cho phong cảnh, tôi sử dụng hai hòn đá Ibigawa cỡ lớn cùng với vài viên khác nhỏ hơn. Cây được sử dụng cho kiểu phong cảnh này là hai cây bách Hinoki lùn đã được tia tốt và xén móng đủ để nhìn rõ những đường nét của thân cây, nhưng về cơ bản hai cây bách vẫn giữ được hình dáng tự nhiên của mình.

Ngoài ra, trong phong cảnh còn có hai cây thạch nam, rêu (nhúng ướt trước khi trồng) và một số loại cây mọc thấp để che phủ trên bề mặt như xạ hương, acaena. Tôi chỉ chọn những cây có kết cấu thanh mảnh để giữ nguyên tỷ lệ của phong cảnh. Những loại cây này không chỉ có tác dụng che phủ bề mặt phong cảnh mà còn giữ cho đất không bị rửa trôi. Còn những cây thạch nam lùn được dùng để mô phỏng cho những cây tí hon mọc trên những đỉnh núi xa xa.

Một chiếc chậu gốm Tokoname hình bầu dục màu nâu không tráng men được chọn cho kiểu phong cảnh này. Lòng chậu rộng tạo cảm giác thoáng đãng, thành chậu thấp và gọn gàng, dứt khoát giúp người xem có thể ngắm nhìn phong cảnh một cách trọn vẹn, tổng thể. Màu nâu sẫm của chậu cũng hợp với đặc điểm xù xì, ẩm đạm của phong cảnh.

Một lớp sỏi nhỏ được rải đều xung quanh đá và những cây được trồng phía sau trên những hốc đất tổng hợp. Thường được sử dụng là loại phân trộn than bùn - chứa một phần đất sét trộn đều với than bùn từ xác cây sậy thành một chất dẻo quánh - để đắp lên gốc cây trước khi trồng thêm rêu khi hoàn thiện.

Xếp đặt vị trí của đá

Chìa khóa để có một bố cục thành công là sắp đặt vị trí của những tảng đá thật hợp lý, sao cho thật bắt mắt, cân đối tạo nền tảng cho toàn bộ phong cảnh. Đôi khi bản năng nghệ thuật sẽ tự mách bảo cho bạn cách sắp đặt nào

là tối ưu, chỉ cần đặt đá vào trong chậu và điều chỉnh vị trí của chúng trong đầu với con mắt quan sát nhạy bén. Nhưng đa phần là phải qua kinh nghiệm thực tế lâu dài, bạn sẽ học được cách phân tích những yếu tố quan trọng nhất để sắp xếp đá cho phong cảnh một cách hiệu quả và nhanh chóng.

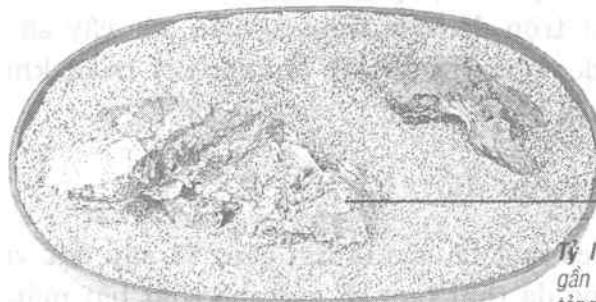
Tỷ lệ: Điểm cao nhất trong tác phẩm không ở chính giữa mà hơi lệch sang một bên chậu khi nhìn từ phía trước.

Kết cấu: Bố cục tự nhiên giữa những hang động và đảo nhỏ là một phần quan trọng của tác phẩm.

Hình dáng: Nhìn từ phía trước, toàn bộ bố cục có hình tam giác không cân.

Chi tiết bề mặt: Những vân đá chạy hai bên cùng chạy về một hướng rất tự nhiên.

Tỷ lệ xa gần: Tảng đá lớn ở gần thành trước của chậu và tảng đá nhỏ ở thành chậu phía sau, tạo cảm giác về chiều sâu.

1. Sau khi xếp đặt xong đá vào chậu, uốn cây lên từng vị trí để xác định những chỗ phù hợp nhất. Trước hết là xác định vị cho những cây lớn, sau đó là vị trí trồng rêu, cỏ và những loại cây mọc thấp khác.

2. Rải một lớp sỏi nhỏ vào lòng chậu, quây xung quanh những tảng đá. Đổ đất trồng bonsai vào giữa và phía sau những tảng đá; những hòn đá nhỏ phía sau có vai trò như những bức tường chắn giữ đất vun chắc phía sau những tảng đá lớn.

3. Trồng cây lên những luống đất phía sau tảng đá lớn. Sau đó trồng những cây thảo mộc để che phủ bề mặt; chọn những cây có chiều cao và kết cấu phù hợp nhất đối với từng khu vực rồi trồng chúng lên những bề mặt đất xung quanh gốc những cây lớn.

4. Tỉa cho những cây thạch nam lùn để trồng chúng như những cây thân gỗ nhìn từ xa lại. Tốt nhất là làm sao để trồng chúng có vẻ ngoài giống như những cây bách lùn. Trồng chúng phía sau tảng đá lớn thứ hai.

5. Trải lên bề mặt đất một lớp phân trộn than bùn để làm nền trồng rêu. Dùng bay ấn những mảng rêu ướt lên bề mặt than bùn. Có thể dùng thêm những đoạn dây kim loại uốn thành hình chữ "U" để ghim chắc rêu lên bề mặt đất.

Phong cảnh nhìn từ phía sau

Bề mặt phủ rêu của phong cảnh chạy men theo triền đá phía sau tạo cho phong cảnh một vẻ mềm mại và tự nhiên, những cây bonsai trông như gần với người nhìn hơn.

Tỷ lệ kích thước: Những chi tiết trong toàn bộ cục được cân nhắc và điều chỉnh tỉ mỉ thật hài hòa với nhau.

Chậu: Toàn bộ phong cảnh được đặt trên một lớp sỏi rách trong lòng khay gốm hình bầu dục không tráng men.

Tỷ lệ xa gần: Những cây thạch nam được trồng tượng trưng cho những cây lớn nhưng mọc ở trên một ngọn núi đá xa xa.

Tác phẩm sau khi hoàn thành

Nhìn từ phía trước, bề mặt xù xì, lõm chõm của những tảng đá tạo ấn tượng mạnh mẽ, hoang dã cho toàn bộ phong cảnh. Những cây bách và thạch nam nhô lên phía sau khiến người xem có cảm giác đang ngắm nhìn những hòn đảo hoang xa tít ngoài khơi.

Chương 3

HƯỚNG DẪN CỤ THỂ ĐỐI VỚI TÙNG LOẠI BONSAI

Trong chương này tôi sẽ trình bày với các bạn những hướng dẫn và thông tin chi tiết về một loạt hơn 60 loại cây phổ biến nhất trong bonsai. Trong đó, từng cây sẽ được giới thiệu chi tiết về những đặc điểm nổi bật, nguồn gốc và những nét đẹp đặc trưng của giống cây phù hợp với bonsai, cùng với những hướng dẫn cụ thể về cách chăm sóc đối với từng loài cây, từng dáng, đặc điểm và vẻ đẹp theo từng mùa.

NHỮNG THÔNG TIN VỀ TỪNG LOÀI CÂY

Những giống cây sẽ được trình bày trong chương này với cả tên thường gọi và tên Latinh. Ngoài ra, đặc giả cũng sẽ được cung cấp thông tin về nguồn gốc và lịch sử của từng loại cây, cả trong tự nhiên cũng như trong bonsai, cùng với đó là những nét cơ bản về đặc tính sinh trưởng tự nhiên, những hình dáng và kết cấu điển hình, tóm lại là tất cả những yếu tố quan trọng bạn cần biết khi trồng một cây bonsai. Mọi đặc điểm, mọi nét hấp dẫn nổi bật của giống cây, từ vỏ cho đến sự thay đổi của cây theo mùa, màu sắc và hình dáng của tán lá, hoa, quả đều được trình bày chi tiết.

Những dáng phù hợp

Với mỗi giống cây được trình bày, tôi cũng sẽ giới thiệu với các bạn những dáng phù hợp với cây để các bạn tham khảo. Tất nhiên việc lựa chọn dáng phù hợp cho một cây trồng cụ thể còn phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố liên quan đến giống cây cũng như đặc điểm của từng cây riêng biệt trong cùng một loài.

Những kích cỡ phù hợp

Tương ứng với sự đa dạng về loài và dáng, bonsai cũng tồn tại dưới rất nhiều kích thước khác nhau, tất cả nhắm tới yêu cầu hàng đầu là yếu tố tự nhiên, ví dụ, một giống cây có lá lớn chắc chắn sẽ không hợp với những kiểu bonsai mini. Trong chương này tôi sẽ cung cấp cho các bạn những kích thước tham khảo phù hợp với từng loại cây, từ cỡ nhỏ đến cỡ trung bình và cỡ lớn. Thông thường bon-

sai được phân loại thành: cỡ mini (cao dưới 10cm); cỡ nhỏ (trong khoảng 10-20cm); cỡ trung bình (20-45cm); cỡ lớn (45-90cm) và cỡ rất lớn (từ 90cm trở lên). Tất nhiên, đây chỉ là những kích thước tương đối để phân loại.

Kỹ thuật trồng và chăm sóc

Thông tin về từng loài bonsai sẽ bao gồm cả những hướng dẫn vắn tắt về cách chăm sóc và tạo dáng như nơi đặt cây, cách tưới nước, bón phân, cách chuyển chậu, xén tỉa, nhân giống... Ngoài ra, ở những chương sau những kỹ thuật liên quan này sẽ được trình bày riêng một cách cụ thể và chi tiết hơn.

Cách chọn chậu

Đối với từng loại cây, chương này cũng sẽ cung cấp cho bạn những gợi ý cần thiết phù hợp với từng giống và dáng cây. Có rất nhiều loại chậu khác nhau có thể được sử dụng trong bonsai, từ những sản phẩm gồm tinh tế vùng Tokoname, Nhật Bản đến một phiến đá mộc mạc được đục dẽo sơ sài còn nguyên vẹn nét tự nhiên.. Tất cả những thông tin liên quan đến chậu như màu sắc, hình dáng, kích thước và bề mặt đều sẽ được giải thích đầy đủ. Bạn cũng có thể xem lại Chương 2: *Tạo bonsai*, trong đó có một danh mục tham khảo những loại chậu phổ biến nhất hiện nay.

THÍCH BA LÁ

(*Acer buergerianum*)

Thích ba lá là loại cây có đặc tính mọc thẳng tự nhiên, cây có sức sống rất mạnh mẽ, hồi phục nhanh sau những lần xén tỉa, chịu được điều kiện đất đai khô cằn và không khí ô nhiễm, do đó cây thường được trồng rất nhiều hai bên đường tại những thành phố lớn trên thế giới, đồng thời cũng rất được ưa chuộng trong bonsai. Thùa hưởng tất cả những ưu điểm nổi bật của loài thích thông thường, thích ba lá còn có những đặc điểm riêng rất phù hợp với bonsai, thân cây thường không mọc quá cao, tán lá dày, gọn với những chiếc lá tách làm 3 nhánh rất đặc trưng. Mùa thu tán lá của cây chuyển thành một màu đỏ tươi hoặc vàng cam rất rực rỡ. Đối với những vùng quá lạnh, người ta có thể dùng thích Amur (*Acer ginnala*) để thay thế vì rễ giống cây này chống chịu với sương giá tốt hơn.

DÁNG BONSAI:

Cây thích hợp với hầu hết những dáng bonsai phổ biến, với đủ mọi kích thước, trừ dáng chổi. Thích hợp nhất là với dáng rẽ trùm đá vì cây thường có kết cấu rễ khỏe mạnh, đan chằng chặt trên bề mặt đất.

CÁCH CHĂM SÓC:

Noi dặt: Nơi có ánh nắng chiếu cả ngày. Rễ cây khá mọng nước nên dễ bị hư hại bởi sương giá, cần có biện pháp bảo vệ vào mùa đông lạnh.

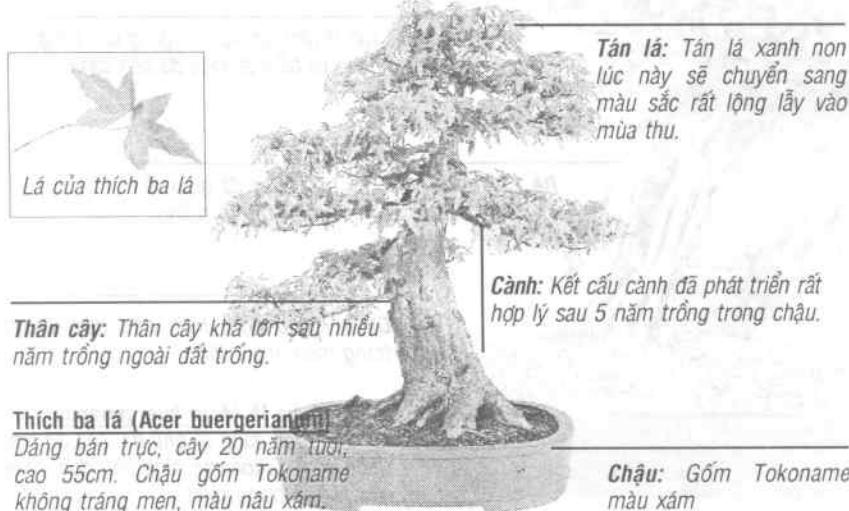
Tưới nước: Tưới nước hàng ngày trong suốt mùa tăng trưởng. Giữ đất tương đối khô vào mùa đông để rễ cây không bị lạnh vì sương giá.

Bón phân: Mỗi tuần một lần trong tháng đầu tiên sau khi cây ra lá, sau đó bón hai tuần một lần cho đến cuối mùa hè.

Chuyển chậu: Mỗi năm một lần vào đầu xuân, trước khi chồi non nở ra. Cắt bỏ những đoạn rễ bị sương giá làm hỏng để kích thích những chiếc rễ mới mọc ra nhanh hơn. Trồng trong đất thoát nước tốt.

Xén tỉa: Tỉa ngăn những cành non mới, chỉ để lại hai cặp lá trên mỗi cành. Có thể tiến hành xén lá vào giữa mùa hè cho những cây khỏe mạnh, được bón phân tốt.

Nhân giống: Gieo hạt từ cuối mùa thu, bảo vệ chu đáo trong mùa đông. Giâm cành trong cát mịn vào cuối đông hoặc đầu xuân đối với những cành gỗ cứng; vào giữa hè đối với những cành gỗ mềm. Chiết cành vào mùa xuân.

Thích Amur (Acer ginnala).

Thường được dùng để trồng thay cho thích ba lá tại những vùng có khí hậu mùa đông khắc nghiệt. Cụm bonsai trong ảnh có tuổi trung bình là 15 năm, cao 60cm, trồng trong chậu gốm Tokoname dày nồng hình bầu dục, không tráng men, đặt trên một lát gỗ tự nhiên.

Tán lá: Những chiếc lá sẽ chuyển từ màu xanh sang màu đỏ rực rõ vào mùa thu.

Kết cùi: Toàn cụm có hình tam giác vì cây lớn nhất được trồng hơi lệch ra khỏi tâm chậu, những cây nhỏ hơn được trồng ở hai bên và phía sau để tạo chiều sâu.

Chậu: Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, dày nồng.

Tán lá: Tán lá rậm rạp và gọn gàng cân bằng với sức nặng và bề mặt tăng đá bên cạnh.

Rễ cây: Vị trí của cây trên tăng đá giúp rễ cây mọc dài đổ xuống, trông rất ấn tượng.

Chậu: Chậu gốm hình bầu dục không tráng men, màu nâu.

Thích ba lá (Acer buergerianum)
25 năm tuổi, dáng rễ phủ đá, cao 38 cm.
Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, màu nâu không tráng men.

THÍCH TRỒNG LÀM BỜ RÀO

(*Acer campestre*)

ây là loại cây rụng lá cỡ nhỏ có nguồn gốc từ các nước châu Âu. Mặc dù ít được trồng làm bonsai như những giống thích Nhật Bản, cây vẫn có những đặc điểm rất thú vị cần được tận dụng, lá cây có hình dáng khá đẹp, chuyển sang màu vàng bơ và đỏ vào mùa thu. Cây có những nhánh con trông khá thô kệch nên không phù hợp với những kiểu bonsai cỡ nhỏ, nhưng lại có thể tận dụng để làm bonsai mini, khi đó một chiếc lá cũng đủ để tượng trưng cho toàn bộ tán lá của cả một cành cây.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với tất cả các dáng bonsai, trừ dáng nhà nho. Thường được tạo thành bonsai cỡ trung bình hoặc lớn, nhưng như đã nói, cũng có thể dùng làm bonsai mini.

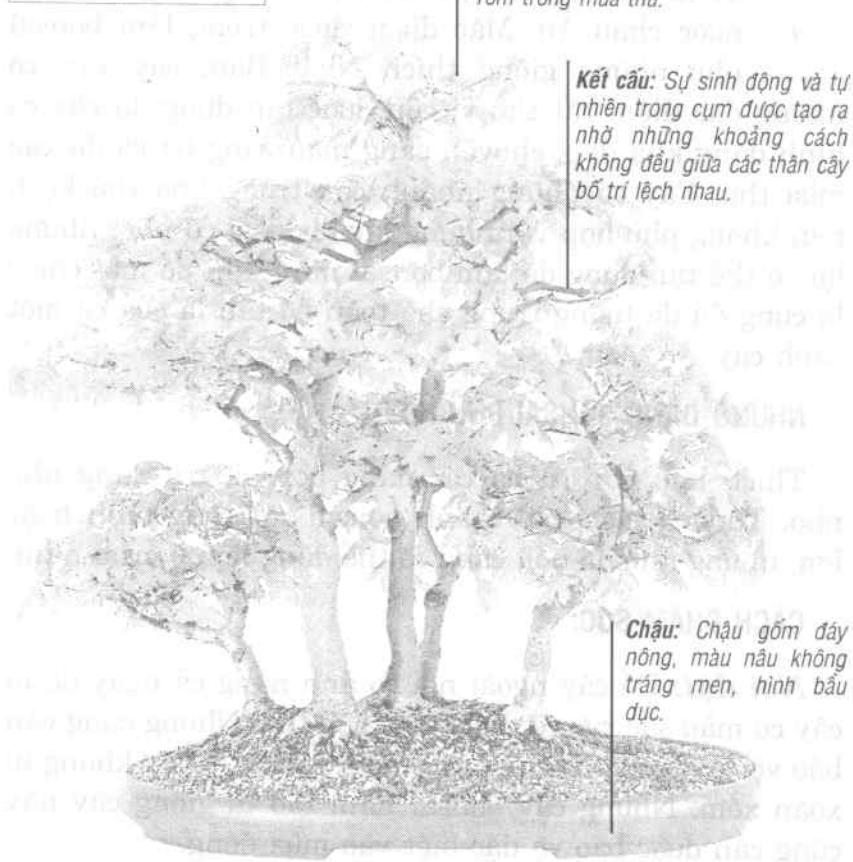
CÁCH CHĂM SÓC:

Noi đặt: Để cây ngoài nơi có ánh nắng cả ngày để lá cây có màu sắc rực rỡ nhất vào mùa thu. Nhưng cũng cần bảo vệ cây trong những ngày nắng gắt để lá cây không bị xoăn xém. Những cây bonsai mini tạo từ giống cây này cũng cần được bảo vệ đặc biệt vào mùa đông.

Tưới nước: Cần tưới nước hàng ngày trong suốt mùa tăng trưởng, vào mùa đông chỉ tưới khi cần thiết, nhưng phải luôn đảm bảo cho đất không bị khô.

Lá thích hàng rào
(*Acer campestre*)

Tán lá: Lá cây có màu xanh thẫm vào mùa hè, nhưng chuyển thành màu vàng rơm trong mùa thu.

Kết cùu: Sự sinh động và tự nhiên trong cụm được tạo ra nhờ những khoảng cách không đều giữa các thân cây bố trí lệch nhau.

Chậu: Chậu gốm dày nồng, màu nâu không tráng men, hình bầu dục.

Thích hàng rào (*Acer campestre*)

Cụm thích trong ảnh mọc từ cành giàm, 13 năm tuổi, cao 53cm. Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, màu nâu, không tráng men, dày nồng.

Bón phân: Hai tuần một lần trong mùa hè.

Chuyển chậu: Hai đến ba năm một lần. Chuyển chậu khi chồi đã nhú lên, nhưng trước khi chúng mở bung ra. Dùng loại đất trồng bonsai thông thường.

Xén tia: Tỉa ngắn những cành non, chỉ để lại mỗi cành một đến hai cặp lá trong suốt mùa sinh trưởng của cây. Thu ngắn khoảng cách giữa các đốt trên cành bằng cách tỉa bỏ không thương tiếc những đoạn giống dài. Xén lá vào giữa mùa hè để kích thích cây ra đợt lá mới nhỏ hơn và chuẩn bị cho sắc lá rực rỡ hơn vào mùa thu. Thời điểm tốt nhất để quấn dây là ngay sau khi xén lá.

Nhân giống: Gieo hạt giống vào mùa đông. Giâm những cành gỗ mềm vào giữa mùa hè. Chiết cành vào mùa xuân hoặc mùa hè.

THÍCH NHẬT BẢN

(*Acer palmatum*)

Đó tên là thích Nhật Bản, nhưng thực ra đây là loại thích khá phổ biến ở các nước Đông Á khác như Trung Quốc và Triều Tiên, một trong những giống cây bonsai kinh điển được ưa chuộng và phổ biến nhất. Đây là giống cây có vẻ ngoài rất đẹp mắt, phù hợp với các kỹ thuật và phương pháp chăm sóc dành cho bonsai. Cây được ưa chuộng vì nhiều đặc điểm độc đáo như kết cấu

cành cân đối, lá tách thành năm nhánh rất đẹp, và nhất là màu sắc lá thay đổi theo mùa. Đối với những cây lâu năm, vỏ cây thường có màu ánh bạc, tương phản màu sắc rực rỡ của lá cây theo từng mùa. Giống thích này đã được trồng rộng rãi tại Nhật Bản hàng thế kỷ nay và được lai ghép thành hơn 250 giống phụ khác trên toàn thế giới.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với tất cả các dáng bonsai, ở đủ mọi kích thước, trừ dáng nhà nho.

CÁCH CHĂM SÓC:

Noi đặt: Đặt cây nơi có nhiều ánh nắng để tô điểm cho màu lá cây vào mùa xuân và mùa thu, những ngày hè nắng gắt cần che mát để lá cây không bị héo và xoăn xém. Vào mùa đông, khi nhiệt độ xuống dưới -10 độ C, cần đưa vào nơi được che chắn tốt.

Tưới nước: Tưới nước hàng ngày trong suốt mùa tăng trưởng. Tránh tưới nước lên lá cây vào những ngày nắng gắt vì lá cây có thể bị cháy xém. Vào mùa đông, giảm bớt nước tưới nhưng kiểm tra thường xuyên để đất trong chậu không bị khô.

Bón phân: Bắt đầu bón phân cho cây ngay khi những chồi lá non mọc ra vào mùa xuân. Trong tháng đầu, bón phân mỗi tuần một lần, sau đó là hai tuần một lần trong suốt mùa hè.

Chuyển chậu: Hai năm một lần vào đầu xuân, cho đến khi cây được 10 tuổi trở lên thì chỉ chuyển chậu khi

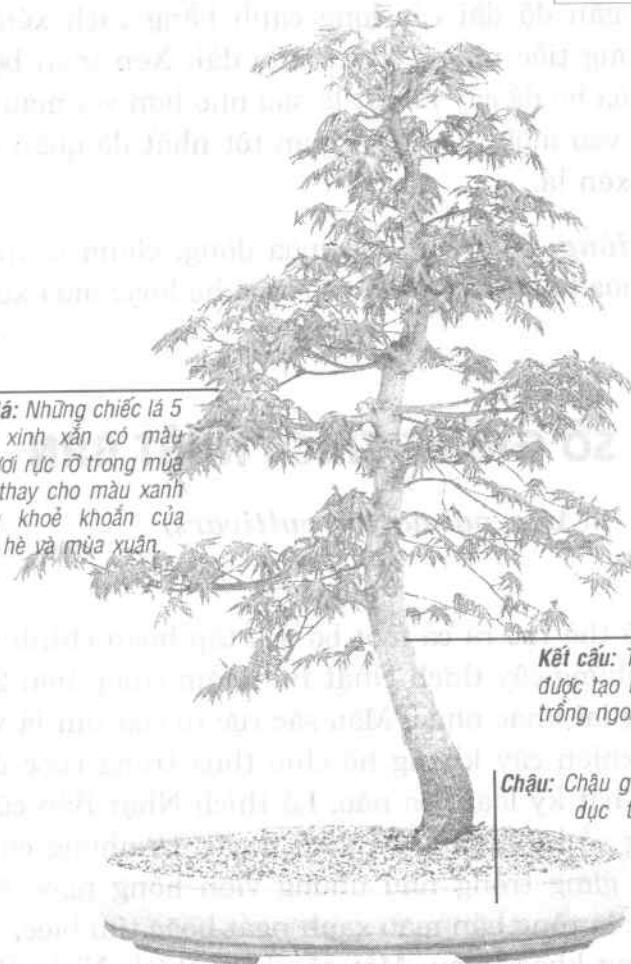
Thích Nhật Bản (Acer palmatum)

Cây thích 8 tuổi trong ảnh mọc từ hạt giống, tạo thành dáng bán trực, cao 53cm.

Chậu gốm men đốm hình bầu dục, màu nâu đất tự nhiên, sản phẩm của lò gốm Bryan Albright.

Lá thích Nhật Bản

Tán lá: Những chiếc lá 5 thùy xinh xắn có màu đỏ tươi rực rỡ trong mùa thu, thay cho màu xanh thăm khoẻ khoắn của mùa hè và mùa xuân.

ĐỘ TỐM

Kết cấu: Thân cây xinh xắn được tạo ra sau nhiều năm trồng ngoài đất trồng.

Chậu: Chậu gốm Anh hình bầu dục tráng men đốm, màu nâu đất tự nhiên, sản phẩm của nghệ nhân Bryan Albright.

rễ cây đã mọc kín lòng chậu. Dùng loại đất trồng bonsai thông thường.

Xén tia: Tỉa ngắn những cành non mới mọc ra, chỉ để lại một đến hai cặp lá trên mỗi cành vào mùa xuân. Xén bỏ những chiếc lá quá to trong suốt mùa sinh trưởng của cây. Thu ngắn độ dài các lóng cành bằng cách xén bỏ không thương tiếc những đoạn mấu dài. Xén toàn bộ lá vào giữa mùa hè để cây ra đợt lá sau nhỏ hơn với màu sắc rực rõ hơn vào mùa thu. Thời gian tốt nhất để quấn dây là sau khi xén lá.

Nhân giống: Gieo hạt vào mùa đông. Giâm cành gỗ mềm vào mùa hè. Chiết cành vào mùa hè hoặc mùa xuân.

MỘT SỐ GIỐNG THÍCH NHẬT BẢN

(*Acer palmatum cultivars*)

an có thể tạo ra cả một bộ sưu tập hoàn chỉnh chỉ với những cây thích Nhật Bản nằm trong hơn 250 giống lai khác nhau. Màu sắc rực rõ của tán lá vào mùa xuân khiến cây không hề chịu thua trong cuộc đua sắc đẹp với bất kỳ loại hoa nào. Lá thích Nhật Bản cũng rất đa dạng về hình dáng và kích thước, từ những chiếc lá nhỏ gọn gàng trông như những viên hồng ngọc đến những chiếc lá rộng bản màu xanh ngắt hoặc tím biếc, với đủ hình dáng khác nhau. Một số giống thích Nhật Bản

còn có màu thân và cành rất đẹp, vỏ ngoài xù xì hoặc mịn màng tùy theo ý thích của người trồng. Dù đang là mùa xuân hay mùa thu, lá cây bao giờ cũng rất rực rỡ với những gam màu đa dạng từ vàng nhạt đến vàng đậm, cam, đỏ và tía.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với mọi dáng bonsai ở mọi kích thước, trừ dáng nhà nho.

CÁCH CHĂM SÓC:

Đặt cây: Đặt cây nơi có ánh nắng chiếu cả ngày để lá cây có màu sắc rực rỡ nhất; nhưng cũng cần che bớt nắng gắt giữa hè để lá cây không bị xém. Vào mùa đông, cần đưa cây vào nơi được che chắn cẩn thận khi nhiệt độ xuống dưới -10 độ C.

Tưới nước: Tưới nước hàng ngày trong suốt mùa sinh trưởng. Không để nước đọng lại trên lá cây vào ngày nắng gắt để lá cây không bị xoăn xém. Giảm lượng nước tưới vào mùa đông, nhưng không được để đất trong chậu bị khô.

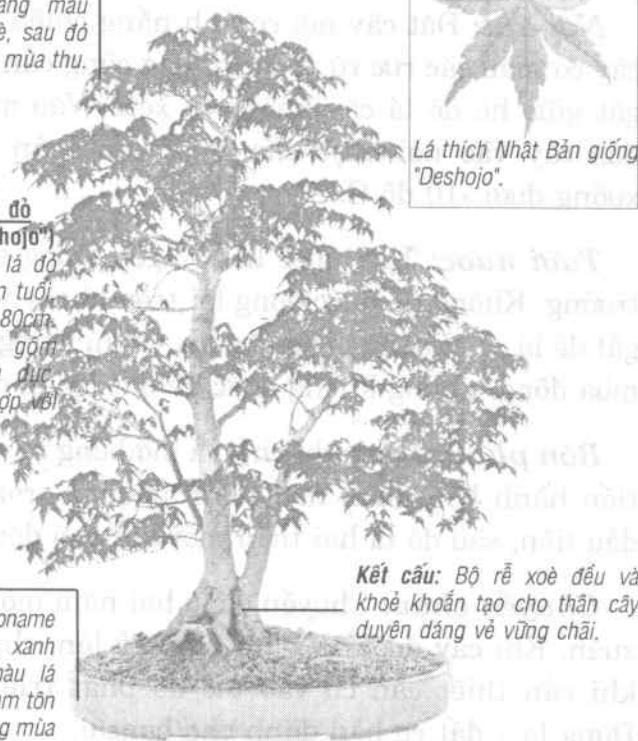
Bón phân: Ngay khi chồi lá mở bung ra vào mùa xuân, tiến hành bón phân một tuần một lần trong suốt tháng đầu tiên, sau đó là hai tuần một lần cho đến cuối hè.

Chuyển chậu: Chuyển chậu hai năm một lần vào mùa xuân. Khi cây được 10 năm tuổi trở lên, chỉ chuyển chậu khi cần thiết căn cứ vào tốc độ phát triển của rễ cây. Dùng loại đất cơ bản dành cho bonsai.

Xén tia: Tia ngắn những cành non mọc ra vào mùa xuân, chỉ để lại một hoặc hai cặp lá trên mỗi cành. Vặt bỏ những chiếc lá quá lớn trong suốt mùa tăng trưởng. Cắt ngắn những đoạn lóng cành quá dài, chỉ để lại những đoạn cành ngắn. Xén bỏ toàn bộ lá cây vào giữa hè để kích thích cây ra đợt lá thứ hai nhỏ hơn và cải thiện màu lá cây vào mùa thu. Quấn dây ngay sau khi xén lá.

Nhân giống: Giâm những cành gỗ mềm vào mùa hè. Chiết cành vào mùa hè hoặc mùa xuân.

Tán lá: Màu lá đỏ rực mùa xuân sẽ chuyển sang màu xanh lục của mùa hè, sau đó là màu đỏ cam trong mùa thu.

Thích Nhật Bản lá đỏ (*Acer palmatum "Deshojo"*)

Cây thích Nhật Bản lá đỏ trong ảnh đã 40 năm tuổi, dáng thân dôi, cao 80cm. Trồng trong chậu gốm Tokoname hình bầu dục, men xanh nhạt rất hợp với màu lá của cây.

Chậu: Chậu gốm Tokoname hình bầu dục, men xanh nhạt rất hợp với màu lá mùa hè của cây, và làm tôn lên màu lá rực rỡ trong mùa thu và mùa xuân.

Kết cầu: Bộ rễ xoè đều và khoé khoắn tạo cho thân cây duyên dáng vẻ vững chãi.

Thích Nhật Bản lá tía (Acer palmatum "Dissectum Atropurpureum").

Cây thích trong ảnh thuộc giống thích có cành và thân nhẹ nhàng, tán xòe rộng. Cây đã được 30 năm tuổi, dáng bát trực, cao 65cm. Vào mùa thu lá cây chuyển từ màu tía sang màu vàng cam.

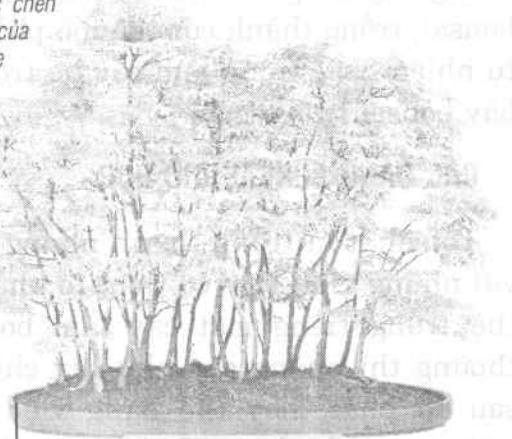

Thích Nhật Bản lá đỏ (Acer palmatum "Seigen")

20 năm tuổi, dáng bát trực, cao 55cm. Mùa hè lá cây có màu hồng nhạt hoặc đỏ tươi. Mùa hè lá màu xanh, chuyển dần sang màu đỏ và vàng cam vào mùa thu.

Thích Nhật Bản giống "Ukon" (Acer palmatum "Ukon")

Cụm bonsai trong ảnh gồm những cây thích 15 năm tuổi được trồng cùng nhau cách đây 6 năm. Chiều cao trung bình là 75cm, nhưng thân cây đã được sắp xếp rất cẩn thận, thậm chí còn cố tình để một vài cây mọc chen ngang, làm tăng vẻ tự nhiên của phong cảnh. Chậu gỗ Tokoname hình bầu dục, màu nâu không tráng men rất hợp với sắc lá của cụm cây.

Tán lá: Những chiếc lá hình lông chim màu xanh non khoẻ khoắn tạo phủ khắp trên cây vào mùa hè.

Chậu: Chậu gỗ đáy nồng, hình bầu dục màu nâu đất không tráng men của lò Tokoname.

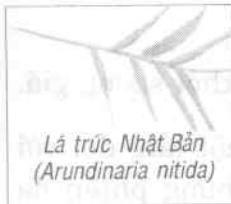
TRE, TRÚC

(Arundinaria)

Tre, trúc là những loại cây có nguồn gốc từ vùng Viễn Đông, đặc biệt là tại Trung Quốc, Nhật Bản và vùng Đông Nam Á, hiện nay những giống tre, trúc khác nhau đã có mặt ở khắp nơi trên thế giới. Những thân tre mảnh dẻ nhưng khỏe khoắn, được phủ một lớp lá xanh muốt như những lá cỏ, dung đưa trước gió, mang lại cho khu vườn của bạn một vẻ êm đềm đặc trưng phương Đông. Với sự đa dạng về loại và giống của những cây trong họ này, hiện nay hầu hết các loại tre trúc đều được gọi tên lẩn lộn, tùy theo từng vùng và địa phương. Nhưng về cơ bản, chúng đều thuộc một trong ba nhóm *Arundinaria*, *Phyllostachys* và *Nandina domestica*. Nói chung đây cũng là một loại vật liệu khá phổ biến trong bonsai, trồng thành cụm để mô phỏng một bụi tre trong tự nhiên hoặc trồng làm cây bối trợ trong các kiểu trưng bày bonsai trang trọng.

CÁC DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Tốt nhất là trồng thành những cụm nhiều thân. Đối với những giống tre có thân to khỏe thì đôi khi cũng có thể trồng riêng một cây làm bonsai độc lập, nhưng thường thì những cây như vậy chỉ sống được vài năm, sau đó phải thay thế bằng việc chọn ra những búp măng non phù hợp. Thường tạo thành bonsai cỡ trung bình và nhỏ.

Lá trúc Nhật Bản
(*Arundinaria nitida*)

Tán lá: Những chiếc lá xanh non mọc ra trên những gióng trúc uốn cong.

Kết cấu: Hai năm một lần vào mùa xuân, cắt ngắn những thân trúc già để măng non mọc lên thay thế.

Chậu: Chậu hình dai trống tráng men xanh.

Trúc Nhật Bản (*Arundinaria nitida*)
Cụm trúc trong ảnh đã được 6 năm tuổi, chiều cao trung bình là 25cm. Chậu gốm Tokoname dáng "dai trống" men xanh.

CÁCH CHĂM SÓC:

Nơi đặt: Đặt nơi có bóng râm. Bảo vệ khỏi sương giá.

Tưới nước: Tưới hàng ngày ít nhất là một lần, đối với những cây trồng trong chậu nồng hoặc những phiến đá cần tưới vài lần mỗi ngày. Tre là loại cây ưa ẩm nhưng cũng không nên để cây ngâm trong nước, dùng loại đất thoát nước tốt.

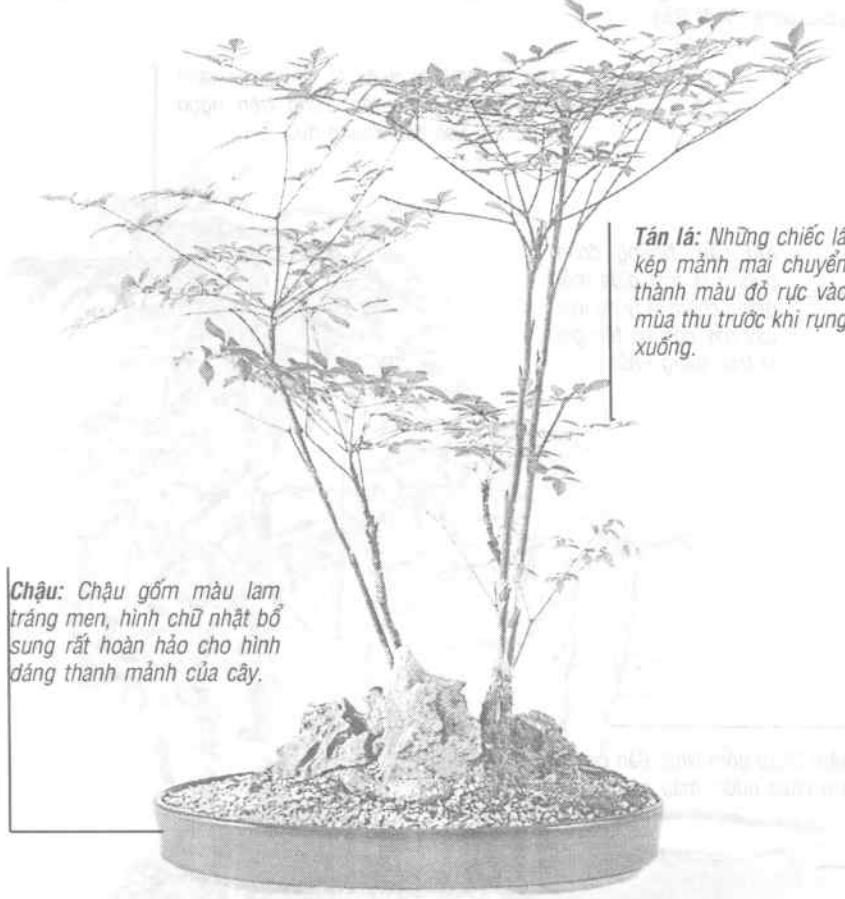
Bón phân: Hai tuần một lần từ mùa xuân đến mùa hè, dùng loại có hàm lượng nitơ cao, ví dụ loài hay dùng để bón thảm cỏ.

Chuyển chậu: Khoảng hai năm lại chuyển chậu một lần, vào cuối xuân. Nếu trồng trong chậu nồng hoặc trên phiến đá thì dùng loại đất bonsai cơ bản. Nếu trồng trong những chiếc chậu sâu hơn thì dùng đất bonsai thoát nước tốt.

Xén tỉa: Những thân tre lùn có thể được xén cự sát mặt đất, những thân lớn hơn có thể được kiểm soát bằng cách bóc vỏ bọc bên ngoài, nhưng không cần thiết.

Nhân giống: Nhân giống bằng cách tách rễ vào đầu xuân.

những chiếc lá có màu xanh lá cây, sau đó chuyển sang màu nâu cam, và cuối cùng là màu nâu đất. Nhìn chung, cây có một vẻ đẹp tự nhiên và thanh lịch.

Tán lá: Những chiếc lá
kép mảnh mai chuyển
thành màu đỏ rực vào
mùa thu trước khi rụng
xuống.

Chậu: Chậu gốm màu lam
tráng men, hình chữ nhật bỗ
sung rất hoàn hảo cho hình
dáng thanh mảnh của cây.

Trúc quân tử (*Nandina domestica*).

Loại trúc này trông khá giống trúc Nhật Bản thông thường cả về hình dáng và kích cỡ. Nhưng trong ví dụ này, cụm trúc quân tử được tô điểm thêm bởi một tảng đá nhỏ, tạo ấn tượng về một kiểu phong cảnh tự nhiên. Trồng trong chậu gốm Tokoname hình bầu dục, tráng men màu lam, rất hợp với hình dáng mảnh dẻ của những thân trúc.

Trúc Quan Âm (Phyllostachys aurea).

Những cụm trúc này nhỏ hơn hai cụm trên, chỉ cao khoảng 20cm, mọc thành bụi nhiều thân, tạo cảm giác về các kiểu phong cảnh tự nhiên. Trống trong chậu gốm hình bầu dục men xanh và chậu gốm màu nâu, không tráng men - cả hai đều là sản phẩm vùng gốm Tokoname, Nhật Bản.

Tán lá: Những chiếc lá non màu xanh khoẻ khoắn mọc tập trung trên ngọn trước khi xoè đều xuống dưới.

Kết cùu: Những đoạn phồng lá mặt giữa mỗi giống chính là lý do loại cây này còn có tên gọi là trúc bụng Phật.

Chậu: Chậu gốm Nhật Bản có ngăn chứa nước, màu nâu.

Chậu: Chậu gốm hình bầu dục tráng men xanh ngọc.

DƯƠNG LÙN

(Betula nana)

ây là giống cây có nguồn gốc từ những vùng bắc bán cầu, hay còn gọi là dương vùng cực Bắc, sống trong những môi trường lạnh giá khắc nghiệt từ Scotland đến sát bắc bán cầu, hay còn gọi là dương vùng cực Bắc, thậm chí người ta còn thấy cây sinh trưởng tại những vùng núi cao phía dưới là những dòng sông băng, trong điều kiện mỗi năm tuyết phủ đến hơn 9 tháng vùng Bắc Cực. Khi được trồng trong vườn, ban đầu trông cây rất lùa xòa, rậm rạp, nhưng nếu xén tỉa hợp lý cây sẽ trở nên rất gọn gàng, bắt mắt. Để trồng làm bonsai, cây cần được xén tỉa thường xuyên để giữ cho tán lá luôn mọc thật gọn gàng, rõ nét. Vỏ cây không có màu sáng như những giống bạch dương châu Âu, bù lại thân cây có màu nâu sẫm như đồng đen, những cành nhánh rất mảnh dẻ, giúp cây khoe một bộ cành rất ấn tượng vào mùa đông. Đây là một loại vật liệu tuyệt vời cho các dáng bonsai cỡ nhỏ cũng như các kiểu phong cảnh saikei.

CÁC DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với các dáng bán trực, xiên, chổi, rẽ trùm đá, rẽ bám đá, thân dôi, bụi cây, bè gỗ, lượn sóng, cụm, saikei, nhất là với những kiểu bonsai cỡ nhỏ và mini.

CÁCH CHĂM SÓC:

Nơi đặt: Nơi có ánh nắng chiếu cả ngày hoặc nơi có bóng mát vào buổi chiều. Khi nhiệt độ mùa đông xuống quá thấp, cần đưa cây vào nơi tránh rét để cành con không bị héo khô.

Tưới nước: Tưới nước hàng ngày vào mùa sinh trưởng, mùa đông tưới ít nước, nhưng không được để đất trong chậu bị khô.

Bón phân: Chỉ một tháng sau khi lá mờ hết mới bón phân, bón hai tuần một lần trong suốt mùa tăng trưởng.

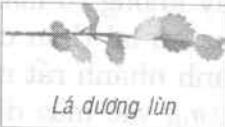
Chuyển chậu: Hai năm một lần, vào đầu xuân trước khi chồi lá nở ra. Dùng loại đất bonsai cơ bản.

Xén tỉa: Thường xuyên tỉa ngắn những cành non, chỉ để lại mỗi cành một đến hai lá mới giữ cho tán lá luôn mọc gọn gàng. Xén bỏ những cành mọc xiên ngang và tỉa tốt kết cấu cành của cây vào mùa đông khi lá rụng hết.

Nhân giống: Giâm cành vào mùa xuân và mùa hè, cành giâm đâm rễ rất nhanh.

Tán lá: Những chiếc lá nhỏ xíu màu xanh bóng có chuyển thành màu cam rất đẹp trong mùa thu.

Kết cấu: Cụm bonsai này gồm 21 cây và được trồng trên một phiến đá tự nhiên.

Dương lùn (Betula nana).

Đây là một cụm bonsai 12 tuổi, mọc từ những cành giâm, cao 35cm, được trồng trên một phiến đá mỏng.

BẠCH DƯƠNG CHÂU ÂU

(*Betula pendula*)

ó nguồn gốc từ những vùng khí hậu ôn đới và hàn đới ở bắc bán cầu, bạch dương là một trong những loại cây rụng lá có sức sống mạnh mẽ nhất, thường là những cây đầu tiên mọc lên tại những bãi hoang hoặc đầm lầy, và mọc sau cùng tại những vùng núi cao. Bạch dương châu Âu với thân cây thanh nhã, vỏ sáng, là loại dương phổ biến và được ưa chuộng nhất để trồng làm bonsai. Mùa thu lá cây cũng chuyển màu vàng rơm rất đẹp. Những cây non thường có thân màu nâu đồng và nếu trồng trong chậu phải mất nhiều năm sau mới chuyển sang màu trắng bạc với những đốm và những dải nứt màu đen trên vỏ. Nhưng nếu trồng ngoài đất trồng, vỏ cây non sẽ chuyển màu trông rất già dặn chỉ sau hai năm.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp nhất với các dáng bán trực, thân dôi, cụm bonsai, với đủ mọi kích thước từ nhỏ đến cực lớn.

CÁCH CHĂM SÓC:

Noi đặt: Đặt nơi có ánh nắng cả ngày hoặc buổi sáng. Bảo vệ cây vào mùa đông khi nhiệt độ xuống quá thấp, để phòng sương giá làm nhánh con bị chết héo.

Tưới nước: Tưới hàng ngày trong suốt mùa sinh trưởng. Vào mùa đông, cần kiểm tra thường xuyên để giữ cho đất không bị khô.

Lá bạch dương châu Âu.

Chậu: Chậu gốm Đức men đậm, góc chậu vuông vẫn với những đường viền nổi chạy ngang rất hợp với đường cong của thân cây.

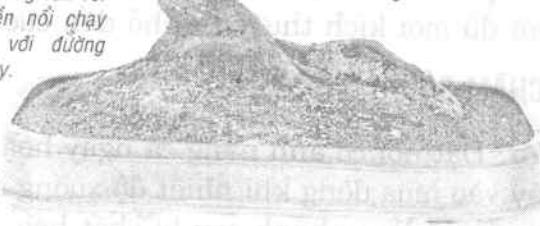
BÚCH DƯƠNG CHÂU

ĐÂU

Tán lá: Những chiếc lá răng cưa xinh đẹp chuyển từ màu xanh thẫm sang màu vàng và cam vào mùa thu.

Kết cấu: Thân cây mọc thẳng và khoắn là ấn tượng cơ bản của tác phẩm, kết hợp với những chi tiết uốn lượn mềm mại và duyên dáng.

Bạch dương châu Âu (*Betula pendula*)

Cây bonsai xinh xắn trong ảnh cao 75cm, khoảng 35 năm tuổi và được tạo thành dáng bán trực. Ban đầu cây mọc trong tự nhiên, được đưa về trồng trong chậu cách đây 20 năm. Chậu gốm men đậm hình chữ nhật với các góc đã được mềm mại hóa bằng các đường cong, rất hợp với dáng vẻ uốn lượn của thân cây.

Bón phân: Chỉ bón phân sau khi cây ra lá được một tháng, sau đó bón hai lần mỗi tuần đến cuối hè.

Chuyển chậu: Thực hiện vào mùa xuân vào mùa xuân trước khi chồi lá mở bung ra, hai năm một lần. Đến khi cây được 10 năm tuổi trở lên, chuyển chậu khi cần thiết, căn cứ vào sự phát triển của rễ cây. Dùng loại đất bonsai thoát nước tốt.

Xén tia: Tia ngắn những cành non, chỉ để lại hai hoặc ba lá vào mùa xuân sau mỗi đợt cây mọc cành non. Thường xuyên vặt bỏ những chiếc lá quá to trong suốt mùa tăng trưởng. Bạch dương là loại ra nhiều nhựa, nên sau khi xén tia cần dùng keo bít vết thương cho cây.

Nhân giống: Gieo hạt vào mùa đông hoặc mùa xuân.

CÂY ĐẬU TRUNG QUỐC

(*Caragana arborescens*)

Caragana là tên gọi chung cho những cây họ đậu, có nguồn gốc từ vùng Trung Á. Đây là những giống cây thích nghi tốt, cứng cáp, có khả năng phát triển trong những điều kiện khắc nghiệt, đất đai cằn cỗi, thậm chí cả những nơi giá lạnh và lộng gió mà những cây khác không chịu được. Ngay cả khi được trồng làm bonsai, cây vẫn giữ được những đặc điểm sinh trưởng tự nhiên của mình, có thể dễ trong nhà quanh năm mà không ảnh hưởng gì đến sự phát triển. Một trong nhóm

này là cây đậu Trung Quốc, có nguồn gốc từ vùng đầm lầy. Một trong những cây thường được trồng làm bonsai phổ biến nhất trong nhóm này là cây đậu Trung Quốc, có nguồn gốc từ vùng Siberi hoang vu. Mặc dù có những đặc điểm sinh trưởng rất mạnh mẽ, cây vẫn có vẻ ngoài rất thanh mảnh, duyên dáng. Lá cây có màu xanh bóng, khỏe mạnh. Khi trồng cây cần thận cẩn thận vì trên ngọn cây thường có gai nhọn.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với tất cả các dáng bonsai dù mọi kích thước, trừ dáng trực.

CÁCH CHĂM SÓC:

Nơi đặt: Để ngoài trời nơi có ánh nắng chiếu cả ngày; nếu trồng trong nhà, cần đặt cây ở nơi có nhiều ánh sáng nhất. Những cây mọc ngoài trời không cần các biện pháp bảo vệ vào mùa đông; nhưng những cây đã quen với điều kiện trong nhà sẽ yếu đi rất nhiều và cần được bảo vệ khi trời giá rét đột ngột.

Tưới nước: Tưới nước hàng ngày hoặc hai ngày một lần trong suốt mùa tăng trưởng. Giữ cho đất tương đối khô ráo trong mùa đông.

Bón phân: Bón phân hai đến ba tuần một lần trong suốt mùa tăng trưởng.

Chuyển chậu: Hai năm một lần vào mùa đông hoặc đầu xuân, trước khi chồi lá bung ra. Dùng loại đất thoát nước tốt.

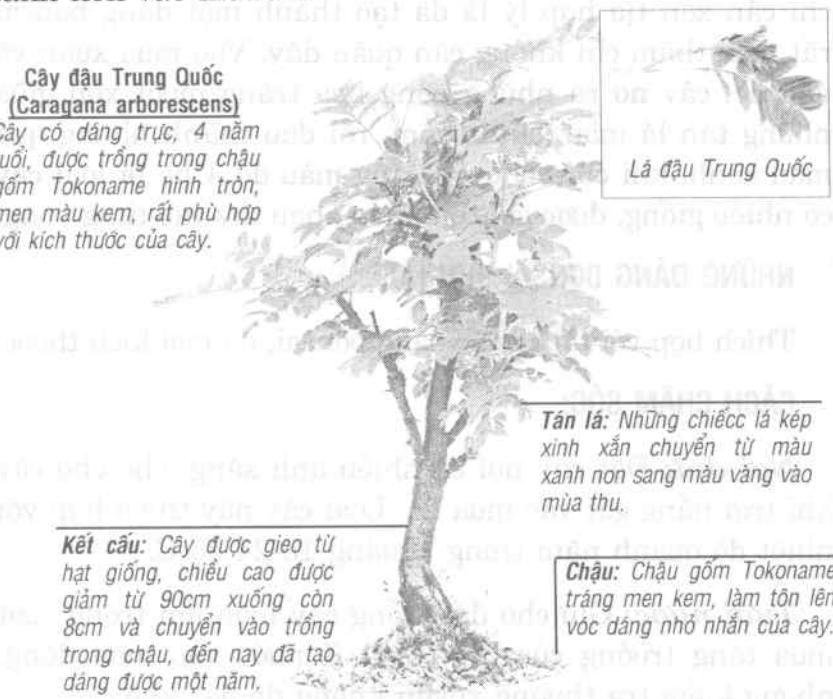
Xén tia: Đối với những cây non phát triển khỏe mạnh, có thể tiến hành xén thật ngắn cành vào mùa đông. Tốt nhất là xén cụt toàn bộ cành, vì ngay sau đó cây sẽ mọc ra những cành non mới gọn gàng hơn. Vào mùa hè, xén ngắn những cành non ngay khi chúng xuất hiện. Cẩn thận khi quấn dây, vì cây có nhiều gai nhọn.

Nhân giống: Gieo những hạt giống đã được phân tầng bằng phương pháp ủ lạnh vào mùa xuân. Giâm những cành non vào mùa hè.

Cây đậu Trung Quốc
(Caragana arborescens)

Cây có dáng trực, 4 năm tuổi, được trồng trong chậu gỗ Tokoname hình tròn, men màu kem, rất phù hợp với kích thước của cây.

Lá đậu Trung Quốc

Tán lá: Những chiếc lá kép xinh xắn chuyển từ màu xanh non sang màu vàng vào mùa thu.

Kết cấu: Cây được gieo từ hạt giống, chiều cao được giảm từ 90cm xuống còn 8cm và chuyển vào trồng trong chậu, đến nay đã tạo dáng được một năm.

Chậu: Chậu gỗ Tokoname tráng men kem, làm tôn lên vóc dáng nhỏ nhắn của cây.

CÂY CHÈ PHILIPPINE

(*Carmona Microphylla*)

ây là một trong những loại cây nhiệt đới thích hợp nhất để trồng làm bonsai trong nhà tại các vùng khí hậu ôn đới. Hầu hết những giống chè thích hợp với bonsai đều có nguồn gốc từ miền Nam Trung Quốc. Cây có lá nhỏ, tán lá mọc gọn gàng nên nhiều khi chỉ cần xén tỉa hợp lý là đã tạo thành một dáng bonsai rất đẹp, thậm chí không cần quấn dây. Vào mùa xuân và đầu hè, cây nở ra những bông hoa trắng muốt xen giữa những tán lá màu xanh thẫm, rồi đậu thành những quả màu xanh, khi chín chuyển sang màu đỏ. Chè là loại cây có nhiều giống, được gọi tên khác nhau tùy vào từng vùng.

NHỮNG DÁNG BONSAI PHÙ HỢP:

Thích hợp với tất cả các dáng bonsai, đủ mọi kích thước.

CÁCH CHĂM SÓC:

Nơi đặt: Đặt cây nơi có nhiều ánh sáng, che cho cây khi trời nắng gắt vào mùa hè. Loại cây này thích hợp với nhiệt độ quanh năm trong khoảng 15-24 độ C.

Tưới nước: Giữ cho đất trồng cây luôn ẩm trong suốt mùa tăng trưởng của cây. Tưới ít nước vào mùa đông, nhưng kiểm tra thường xuyên không để đất khô.

Bón phân: Hai tuần một lần từ đầu xuân đến đầu thu. Vào mùa đông, từ 4 đến 6 tuần mới tưới một lần.

Chuyển chậu: Hai năm một lần, vào đầu mùa xuân khi bắt đầu mùa tăng trưởng. Dùng loại đất bonsai cơ bản.

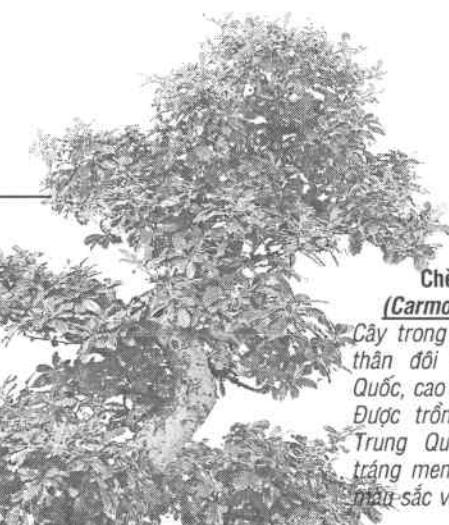
Xén tỉa: Tỉa ngắn những cành non, chỉ để lại hai đến ba lá trên mỗi cành sau khi cành có 8 lá. Có thể quấn dây bất kỳ lúc nào trong năm.

Nhân giống: Gieo hạt vào bất kỳ mùa nào trong năm, có thể để trong nhà kính nếu ở vùng khí hậu lạnh. Giâm cành vào mùa xuân hoặc hè.

Lá chè

Tán lá: Những chiếc lá màu xanh bóng như lá hoàng dương che kín toàn bộ cành cây.

**Chè Philippines
(*Carmona microphylla*).**

Cây trong ví dụ này có dáng thân dôi phong cách Trung Quốc, cao 87 cm, 30 năm tuổi. Được trồng trong chậu gốm Trung Quốc hình chữ nhật, tráng men xanh ngọc hợp với màu sắc và hình dáng của cây.

Chậu: Chậu men xanh Trung Quốc hình chữ nhật.

Kết cấu: Cành dưới được tạo dáng như một thân dôi để nhấn mạnh đường nét khỏe mạnh của thân cây chính.

